

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Čínské angažmá v Karibiku

Diplomová práce

Autor: Bc. Magdaléna Grulichová
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – latinskoamerická studia
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Zadání diplomové práce

Autor:	Magdaléna Grulichová
Studium:	F19NP0033
Studijní program:	N6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie - latinskoamerická studia
Název diplomové práce:	Čínské angažmá v Karibiku
Název diplomové práce AJ:	Chinese engagement in the Caribbean

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato diplomová práce si klade za cíl analyzovat čínské zájmy v Karibiku a vzájemné vazby mezi Čínou a karibskými státy, které s Čínou nejvíce spolupracují. Primárně se bude práce soustředit především na ekonomickou spolupráci a její návaznost na politickou sféru vzájemných vztahů obou aktérů. Rovněž bude zkoumán motiv čínské zahraniční politiky a s ní spojené uplatňování tzv. "soft power", pomocí které se Čína snaží snížit americký vliv v regionu či využívá strategie sloužící k upozadění vztahu Tchaj-wanu vůči karibským zemím. Z metodologického hlediska, se bude jednat o komparativní výzkum porovnávající čínský vliv ve vybraných karibských státech.

Bernal, R. (2016). Chinese Foreign Direct Investment in the Caribbean: Potential and Prospects.

Campbell, Caitlin. (2014). "China's Expanding and Evolving Engagement With the Caribbean." *U.S.-China Economic and Security Review Commission Staff Report*.

Edwards, D. (2015). Environmental Policy and Chinese Finance in the Caribbean: The Tale of Jamaica's Goat Islands. *Journal of International Relations*, 3.

Gonzalez-Vicente, R., & Montoute, A. (2020). A Caribbean perspective on China–Caribbean relations: global IR, dependency and the postcolonial condition. *Third World Quarterly*, 42, 219 - 238.

Harris, Richard L. and Arias, Armando A. (2016) "China's South–South Cooperation with Latin America and the Caribbean". SBGS Faculty Publications and Presentations. 24.

Harris, Richard L. (2015). "China's Relations with the Latin American and Caribbean Countries. A Peaceful Panda Bear instead of a Roaring Dragon." *Latin American Perspectives* 42, č. 205, 153-190.

Lai, W.L. (2006). The Chinese of Trinidad and Tobago: Mobility, modernity, and assimilation during and after colonialism.

Montoute, A. (2011). Emerging players in the Caribbean: What implications for the Caribbean, their relations with the EU and the ACP? (ECDPM Discussion Paper 116). Maastricht: ECDPM.

O'Boyle, Kellie, (2017). "The Dragon's Flight to the Tropics: China's Involvement in the Caribbean". University Honors Program Theses. 250.

Warner, R., & Anatol, M. (2015). Caribbean Integration—Lessons for the Pacific?. *Asia & The Pacific Policy Studies*, 2(1), 183-196.

Zadávací pracoviště:

Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce:

Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce:

24.4.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce Mgr. Stanislava Myšičky, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 16. 12. 2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Stanislavu Mysičkovi, Ph.D., za cenné informace a rady, které mi poskytoval po celou dobu odborného vedení mé diplomové práce. Dále děkuji svému příteli, rodině a přátelům za jejich trpělivost a podporu, kterou mi věnovali během psaní této práce.

Anotace

Grulichová, Magdaléna. *Čínské angažmá v Karibiku*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022, 92 str., diplomová práce.

Tato diplomová práce si klade za cíl analyzovat čínské zájmy v Karibiku a vzájemné vazby mezi Čínou a karibskými státy, které s Čínou nejvíce spolupracují. Primárně se práce soustředí především na ekonomickou spolupráci a její návaznost na politickou sféru vzájemných vztahů obou aktérů. Rovněž bude zkoumán motiv čínské zahraniční politiky a s ní spojené uplatňování tzv. „soft power“ (měkká síla), s jejíž pomocí se Čína snaží snížit americký vliv v regionu či využívá strategie sloužící k upozadění vlivu Tchaj-wanu vůči karibským zemím. Z metodologického hlediska se bude jednat o komparativní výzkum porovnávající čínský vliv ve vybraných karibských státech.

Klíčová slova: karibský region, přímé zahraniční investice, ekonomická rivalita mezi Čínou a USA, nová éra studené války, politika jedné Číny, nezávislost Tchaj-wanu, teorie světového systému.

Annotation

Grulichová, Magdaléna. *Chinese engagement in the Caribbean*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2022, 92 pp. Master Thesis.

This thesis aims to analyze the Chinese interests in the Caribbean and the interrelationship between China and the Caribbean states that cooperate the most with China. The work will focus primarily on economic cooperation and its connection to the political sphere of mutual relations of both actors. The motive for China's foreign policy and the associated application of so-called "soft power" will also be examined, with which China seeks to reduce US influence in the region or uses strategies to delay Taiwan's relationship with the Caribbean. From a methodological point of view, it will be a comparative research comparing the Chinese influence in a selected Caribbean states.

Keywords: caribbean region, foreign direct investment, economic rivalry between China and the USA, new cold war era, one China policy, Taiwan independence, world system theory.

Obsah

Úvod	10
Cíle práce a metodologie.....	11
Teorie světového systému: teoretická východiska práce	16
1. Čínské angažmá v Karibiku.....	20
1.1 Karibská historie (ne)rozvoje.....	21
1.2 Navazování čínsko-karibských vztahů.....	24
1.3 Transformace čínské politiky.....	26
1.4 Karibik, atraktivní partner pro asijského draka.....	27
1.5 Spojené státy, další obchodní partner v Karibiku	28
2. Rostoucí investiční profil Číny v Karibiku.....	30
2.1 Země s největším kapitálem investovaným za hranicemi.....	30
2.2 Toky čínských investic do vybraných karibských zemí	32
2.3 Kuba	33
2.4 Trinidad a Tobago.....	34
2.5 Bahamy	37
2.6 Guyana	40
2.7 Jamajka.....	43
2.8 Barbados.....	46
2.9 Zhodnocení čínsko-karibské spolupráce – důsledky pro Karibik.....	47
3. USA a Čína – nová éra studené války	52
3.1 Soubor hegemonů.....	57
3.2 Prohlubující se obavy z konkurence	58
3.3 Čínsko-americké soupeření pod záštitou teorie světového systému.....	60
3.4 Karibik v kontextu nové studené války.....	62
4. Diplomatický soubor Čína vs. Tchaj-wan	65
4.1 Téma „jedné Číny“.....	66
4.2 Diplomacie šekové knížky	67
4.3 Využití mocenské asymetrie ve prospěch Tchaj-wanu.....	68
4.4 Čínsko-tchajwanský duel v Karibiku.....	70
4.5 Globální hra.....	71
4.6 Zbývající diplomatictí partneři v Karibiku	73
Čínské angažmá v Karibiku: dopady a vnímání čínské přítomnosti v regionu	78

Bahamy	78
Trinidad a Tobago	79
Guyana	80
Jamajka.....	81
Závěr	83
Seznam použitých zdrojů.....	87

Úvod

Čínská lidová republika (dále jen ČLR, Čína) je jednou z nejmocnějších ekonomik současné doby. Její angažovanost v rámci ekonomické spolupráce lze pozorovat na celosvětové úrovni. V minulosti Čína představovala pro Asii, Evropu či Severní Ameriku jednoho z hlavních obchodních partnerů, ale postupně můžeme sledovat narůstající spolupráci i s rozvojovými zeměmi, jako jsou země v Africe či v Latinské Americe.

Během posledního desetiletí se Čína stala klíčovým zdrojem pomoci a také důležitým zdrojem investic, a to jak z hlediska přímých zahraničních investic (FDI), tak investic financovaných půjčkami a granty od čínských státních bank v regionu Latinské Ameriky, ale také v Karibiku. S rostoucími tendencemi úrovně FDI a obchodu lze v průběhu času sledovat postupné prohlubující se vztahy mezi karibským regionem a Čínou. Čína svůj zájem projevuje v různých sektorech v celé oblasti. Větší zájem je možné sledovat v oblasti infrastruktury, přírodních zdrojů a surovin. Rychlý ekonomický růst, ale také rychle rostoucí populace Číny pak odráží vysokou poptávku po energii a potravinách. Vzhledem k tomu, že ČLR projevuje zájem o karibský region, přináší její působení a snahy důležité otázky, týkající se dlouhodobých ekonomických a politických důsledků pro samotný Karibik. Je zřejmé, že čínské přímé zahraniční investice jsou spojeny nejen s obchodem, infrastrukturními projekty, surovinami, ale také s cíli spojenými se zahraniční politikou v karibské oblasti.

Čína postupně posílila své vazby v celém regionu, protože jak lze sledovat, dovoz, vývoz a toky přímých zahraničních investic od počátku 21. století neustále rostou. Můžeme pozorovat, že se Čína začala etablovat jako významný ekonomický partner tohoto regionu. Ekonomické vazby Karibiku se státy v Asii mohou znepokojovat sousední státy, v tomto případě Spojené státy americké (USA). Vlivně se vyvíjející vztahy v regionu mohou způsobit, že i tradičně dominantní partneři jako USA začnou zpochybňovat svoji partnerskou pozici vůči karibským zemím. Pokud bude Čína i nadále budovat svůj vzrůstající vliv v karibské oblasti, je velmi pravděpodobné, že můžeme očekávat obavy z konkurence ze strany Spojených států.

Velká část pronikání Číny do Karibiku je samozřejmě spojena s pokračující diplomatickou soutěží s Tchaj-wanem. Tchaj-wan v posledních letech ztrácí diplomatickou podporu čím dál většího počtu zemí, a to zejména ve Střední Americe. Nedávno se na stranu politiky jedné Číny přemístila i Nikaragua. Čína se může pokusit využít svou ekonomickou moc k tomu, aby izolovala země, které nadále nabízejí Tchaj-wanu politické uznání. Pro Čínu zůstává klíčové toto diplomatické výhradní uznání získat. Z toho důvodu je možné, že budoucí vedení čínských zahraničních investic, půjček, rozvojové a technické pomoci, akademická spolupráce či zahraniční hospodářská politika budou utvářeny v souladu s tím, jaký postoj zaujmou karibské země v souvislosti s politikou jedné Číny.

Cíle práce a metodologie

Důvod zvolení tématu této diplomové práce pramení především z faktu, že otázce vztahů mezi Čínou a Karibikem není v českém prostředí takřka věnována pozornost. Existuje řada prací zabývajících se problematikou vztahů mezi Latinskou Amerikou a Čínou. Témat angažmá Číny v Latinské Americe zpracovává celá řada autorů. Jedním z nich je Kevin P. Gallagher, který působí jako profesor globální rozvojové politiky na univerzitě v Bostonu. Za zmínku z jeho prací stojí např.: *The China Triangle: Latin America's China Boom and the Fate of Washington Consensus*, či spoluautorství na díle *The Dragon in the Room: China and the Future of Latin America Industrialization*. Dalším autorem je Evan Ellis, který se zaměřuje na vztahy latinskoamerického regionu s Čínou a dalšími aktéry mimo západní polokouli, stejně jako na nadnárodní organizovaný zločin a populismus v regionu. Publikoval více než 270 děl, včetně knihy z roku 2014, *China on the Ground in Latin America*, či knihu z roku 2018 s názvem *Transnacional Organized Crime in Latin America and the Caribbean*.

Pozornost, která by směřovala na popis vzájemných vztahů zemí v Karibiku a Číny je však velmi omezená. To je také důvod, proč tato práce čerpá především ze zahraničních zdrojů. Ze zahraniční literatury se tato diplomová práce opírá především o výzkum od Rubena Gonzaleze-Vicente, který se zaměřuje na spolupráci jih-jih, konflikty kolem přírodních zdrojů, rozvoj a transformace politiky v pozdním

kapitalismu a globální stopy Číny se zvláštním zaměřením na angažmá Číny v Latinské Americe a v Karibiku. Práce také čerpá z prací Richarda L. Bernala, který se taktéž ve svých dílech zaměřuje na problematiku čínského působení v karibském regionu. Vzhledem k absenci zdrojů na zkoumané téma budou využity i práce, které se zabývají Latinskou Amerikou a Karibikem nebo Čínou jako takovou.

Z hlediska časového zařazení se tato práce vymezuje na období nového tisíciletí. V roce 2001, s připojením Číny k Světové obchodní organizaci (WTO), prošla hospodářská politika Čínské lidové republiky zásadní proměnou, posunem, který začal již v roce 1984, kdy Čínu navštívil tehdejší prezident Spojených států amerických Ronald Reagan. Země v návaznosti na tuto návštěvu zahájila řadu reforem směřujících k otevření obchodu a také přijetí tržního hospodářství. To mělo za následek největší hospodářský a průmyslový růst zaznamenaný v posledních letech. Čína se rázem proměnila v jednu z hlavních hnacích sil mezinárodního obchodu a hospodářského růstu.

Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumat bilaterální vztahy mezi Čínou a karibským regionem. V následující části jsou popsány jednotlivé oblasti výzkumu, kterým bude v práci věnována pozornost.

Práce se v první řadě zaměří na oblasti potenciálních přínosů a rizik spolupráce mezi Čínou a Karibikem. Předmětem zkoumání budou současné ekonomické vazby, které představují nové příležitosti i výzvy pro obě zúčastněné strany. Klíčové zjištění, na které práce bude hledat odpověď, se bude týkat velkého objemu přímých zahraničních investic ze strany Číny a jejich význam do budoucna, tedy případný trvalý závazek pro karibský region.

Další zkoumanou oblastí bude současná role Spojených států amerických, jakožto dominantního obchodního partnera karibské oblasti v souvislosti s ekonomickými vztahy a politickou spoluprací. V práci se budu snažit zjistit, jestli může dojít k narušení rovnováhy sil a ohrožení zájmů Spojených států, když jsou nyní v Karibiku čím dál více zřejmé čínské aspirace.

V neposlední řadě se bude práce soustředit na to, jestli Čína využívá své ekonomické zdroje a zahraniční investice k ovlivnění Karibiku, aby tak dosáhla svého domácího cíle při plnění “politiky jedné Číny” v celém regionu. V práci se budu snažit

rozklíčovat i to, jestli se Peking usilovně snaží změnit globální rovnováhu sil tím, že bude v regionu využívat svou „soft power“, aby tak co nejvíce upozadil vliv Tchaj-peje.

Hlavním cílem této diplomové práce je výzkum rostoucí přítomnosti čínského angažmá v karibském regionu. Jak už víme, Čína není v současné době jediným strategickým hráčem v této oblasti. Přítomnost dalšího aktéra, Spojených států amerických, přináší vznik soutěže mezi těmito silnými mocnostmi. Soutěž budeme sledovat v obchodní i ve finanční sféře. Čína a USA v souvislosti se svojí zahraniční politikou otevírají prostor pro konkurenci. K dosažení cíle výzkumu práce byly stanoveny následující výzkumné otázky, na které se budu snažit nalézt odpověď.

1. *Jak se projevuje vliv Číny v karibském regionu?* Tato otázka bude porovnávat vliv Číny z ekonomického a zahraničně-politického charakteru. V této otázce se budu snažit zjistit, do jaké míry jsou karibské země závislé na vzájemném obchodu, půjčkách, investicích. V zájmu zkoumání bude i zjištění, do jak velké míry jsou obchod, půjčky a investice nápomocné k rozvoji regionu.
2. *Existuje soutěž mezi Čínou a USA v karibském regionu? Jak tato soutěž probíhá a do jaké míry může ovlivnit samotné karibské státy?* U této otázky se budu snažit vysvětlit charakter soutěže mezi Čínou a Spojenými státy americkými. Zaměřím se zde i na jednotlivé státy v karibském regionu podle toho, k jakému z obou aktérů mají blíže, jak se projevuje jejich vzájemná spolupráce.

Aby mohly být výše položené otázky zodpovězeny, budu při získávání odpovědí používat metodu komparace. Metoda komparace (srovnání) je jednou z nejpoužívanějších vědeckých metod práce. Umožňuje určit shody a rozdíly jevů či objektů. Během srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, ukazatelů či úkazů. Přičemž srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově. V této práci bude sloužit srovnávání jako nástroj měření, zjišťování, objektivizace a hodnocení dosažených výsledků (např. ukazatelů) (Široký 2011: 32,33).

Karibik je jedním z regionů, který patří mezi kulturně a jazykově nejrozmanitější oblasti světa. Karibik zahrnuje ostrovní národy a území, ale také země

na pevnině, včetně Mexika a části Střední a Jižní Ameriky. Tato diplomová práce se zaměřuje především na suverénní ostrovní národy Karibiku a také na členy karibského společenství. Pro účely této diplomové práce je tedy termín karibský region zamýšlen tak, aby zahrnoval šestnáct suverénních zemí: španělsky mluvící národy Kuba a Dominikánská republika, kreolsky mluvící Haiti, bývalá holandská kolonie Surinam, a dvanáct bývalých britských kolonií, což je Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Guyana, Jamajka, Svatý Kryštof a Nevis, Svátá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny a také Trinidad a Tobago. Existuje ještě celá řada holandských, francouzských a britských kontrolovaných ostrovů. Tyto země se liší jazykem, koloniální historií a typem režimu (Sabatini 2018: 2). Kvůli rozmanitosti a počtu jednotlivých karibských zemí by bylo příliš složité zaměřit se na všechny karibské země v rámci této jedné komparativní analýzy, o kterou se tato diplomová práce snaží. Z tohoto důvodu se bude tato práce detailně soustředit na následující vybrané státy: Kuba, Trinidad a Tobago, Bahamy, Guyana, Jamajka, Barbados. Země byly primárně vybrány na základě dostupnosti zdrojů a dat, které jsou k dispozici.

Kuba byla zvolena na základě sympatií ke stejné ideologii komunismu jakou zastává i Čína, ale také kvůli společným antipatiím ke Spojeným státům americkým, které z těchto dvou států mohou vytvářet strategické spojení. Trinidad a Tobago, Bahamy, Guyana, Jamajka, Barbados i Kuba jsou součástí čínské globální strategie rozvoje infrastruktury Pás a stezka (BRI), což u těchto států zaručuje dostatečnou interakci v rámci čínské spolupráce, přičemž to je pro tuto práci žádoucí. Trinidad a Tobago, Jamajka a díky nedávno nalezeným ropným ložiskům i Guyana, můžeme tyto karibské země zařadit mezi důležité vývozce surovin a zdrojů. Země bohaté na zdroje a suroviny nabývají na atraktivitě v očích mezinárodních společností, včetně těch čínských. Obchod a přímé zahraniční investice hrají významnou roli v rozvoji karibských ekonomik, ale ne všechny karibské země vydělávají finanční prostředky exportem surovin a vyrobeným zbožím na mezinárodních trzích. V Karibiku jsou i země jako Bahamy a Barbados, které pro změnu silně spoléhají na cestovní ruch a finanční služby, přičemž i tyto turisticky orientované destinace v Karibiku jsou atraktivní pro čínské investory. Co se týká přímých zahraničních investic (FDI), ty jsou zásadní složkou pro dosažení udržitelného růstu v karibské oblasti. Výše vybrané

země se mimo jiné řadí mezi přední příjemce čínských přímých zahraničních investic, jak mimo jiné uvidíme v druhé kapitole.

Teoretická část práce se opírá o teorii světového systému vytvořenou Immanuelem Wallersteinem a dalšími autory. Jak je níže popsáno v teoretické části práce, teorie světového systému naznačuje existenci světového ekonomického systému, ze kterého určité země těží, zatímco jiné země jsou vykořisťovány. Dle této teorie je svět rozdělen do kategorií jádro, semiperiferie a periferie. Jádrové země mají dominantní postavení a využívají okrajové země pro práci a suroviny a obecně nejsou závislé na žádném konkrétním státě nebo zemi. Slouží vlastním ekonomickým zájmům a jejich zaměření je zacíleno na vyšší kvalifikaci a kapitálově náročnou výrobu. Na druhé straně periferní země jsou kapitálově závislé na jádrových zemích. Země periferie obvykle postrádají silnou centrální vládu, vyvážejí suroviny a mají nízkou kvalifikaci spojenou s levnou pracovní silou. V kontextu teorie světového systému mohou přímé čínské zahraniční investice přispět k novému vztahu jádro-periferie. Jádro v tomto smyslu představuje profitující Čínu, periferii pak státy Karibiku. Pro Karibik v roli periferie může toto spojení představovat značné výzvy při dosahování ekonomické závislosti.

Co se týká obsahového členění, práce je rozvržena do celkem čtyř hlavních kapitol, které se snaží nalézt odpovědi na výše stanovené oblasti výzkumu. První kapitola nejprve poskytne nástin vývoje karibských zemích v průběhu historie. Dále popisuje počátky čínsko-karibských vztahů. Čtenáři nabídne i analýzu působnosti Číny v Karibiku, charakterizuje postupný vývoj vzájemných vztahů. Snaží se identifikovat důvody, díky nimž je Karibik pro Čínu atraktivním obchodním partnerem. V závěru kapitoly je také v krátkosti popsána spolupráce karibského regionu se Spojenými státy, jakožto jeho dlouholetého obchodního spojence.

Druhá kapitola se detailně zaměřuje na objem obchodu, toky přímých zahraničních investic a půjček, které proudí z ČLR do zemí, které byly pro účely této práce pečlivě vybrány. Dále jsou zde popsány dopady působení Číny v karibských zemích, přičemž zaměření se vztahuje nejprve na zhodnocení obchodní spolupráce zemí CARICOM a Číny, dále na dopady čínského angažmá v souvislosti s ochranou

životního prostředí. Na závěr jsou ve druhé kapitole ve stručnosti zhodnoceny i možné politické důsledky pro karibský region v souvislosti s jeho partnerství s Čínou.

Ve třetí kapitole je věnována pozornost roli Spojených států amerických v karibském regionu vzhledem k rostoucí přítomnosti Číny. Nejprve je nastíněn historický kontext vzájemných vztahů USA a Karibiku. Dále se kapitola věnuje aktuálnímu postavení Spojených států vůči Karibiku, které je v poslední době zastíněno potenciálním dominantním partnerem, Čínou. V této kapitole je také detailně rozebráno současné soupeření těchto dvou hegemonů, tedy Spojených států a Číny, v kontextu dohadů o možné nové éře studenové rivality. V této kapitole je snaha nalézt odpověď na otázku, zda Čína představuje pro Karibik nového partnera nebo zda se spíše stává jeho novým vůdcem.

Ve čtvrté kapitole budou nejprve nastíněny vzájemné vztahy mezi Tchaj-wanem a Čínou v kontextu politiky “jedné Číny”. V kapitole bude i popsáno, které karibské země jsou stále klíčovými aktéry v probíhající diplomatické soutěži mezi Čínou a Tchaj-wanem a jakou pozici v tomto soupeření zaujímají Spojené státy americké. Kapitola také nahlédne na problematiku tzv. šekové diplomacie, kterou Čína s oblibou uplatňuje v zemích, které chce získat v neprospěch Tchaj-wanu na svou stranu. V souvislosti se současným diplomatickým soubojem Číny a Tchaj-wanu budou v závěru kapitoly shrnuty i důsledky pro karibský region.

V závěru diplomové práce budou shrnuty veškeré získané poznatky. Zhodnocen bude také celý proces vývoje vzájemných vztahů jednotlivých aktérů, na které se tato práce zaměřuje.

Teorie světového systému: teoretická východiska práce

Teorie světového systému představují asi nejvýznamnější pokus o vytvoření ucelené teorie vzniku a fungování kapitalismu, který zazněl ve 20. století. Mezi nejvýznamnější představitelé patří Immanuel Wallerstein, Andre Guder Frank a Chistopher Chase-Dunn. Tito autoři publikovali od sedmdesátých let články a studie z oborů sociálních a hospodářských dějin novověku, otázek rozvoje zemí třetího světa, fungování světové ekonomiky a také globální nerovnosti. Zřejmě nejznámější

práci se stala třísvazková Wallersteinova monografie World System I., II., III. (1974, 1980, 1989) (Šubrt 2007: 9).

Immanuel Maurice Wallerstein (1930–2019) byl jedním z nejvýraznějších amerických historiků a sociologů dvacátého století. Svým světovým paradigmatem Wallerstein ovlivnil generace badatelů dalších oborů, především ekonomy, sociální a politické geografy, afrikanisty či teoretiky globalizace a mezinárodních vztahů. Své celoživotní bádání zasvětil především historickému vzniku a fungování kapitalistického systému, tendujícího k akumulaci kapitálu a prohlubování globálních nerovností mezi centrem a periferií (Černý 2021: 390).

Podle Wallersteina nevzniká kapitalismus díky protestanské etice, jak tvrdil M. Weber, ani výlučně díky prvotní kumulaci kapitálu, jak tvrdí K. Marx. Klíčovou roli podle něj mají další faktory: Je to především dálkový obchod a směna zboží mezi jednotlivými regiony a vytvoření sociální skupiny kupců, bankéřů a vlastníků manufaktur ve velkých městech (Šubrt 2007:10). Wallerstein přímo tvrdí, že moderní světový systém je kapitalistickou světovou ekonomikou, a že kapitalismus může existovat pouze v rámci světové ekonomiky a také, že světová ekonomika může fungovat pouze na kapitalistických principech (Wallerstein 2002: 361, 362).

Klasickou kategorií rozpracovávanou ve Wallersteinově díle je dichotomie centrum a periferie, převzatá z teorií závislosti (inspirovaných celou řadou marxistů od výše zmíněného Marxe, přes Lenina, Trockého a zejména Bucharina) stejně jako z politické geografie 19. století. Do jaké kategorie dané území ve světovém systému spadá, rozhoduje především to, jaký typ výroby se v něm nachází, zda se jedná o produkci zboží s vyšší nebo nízkou přidanou hodnotou (Holubec 2017: 460). Moderní světový systém se dle Wallersteina nečlení ani tak na zhruba dvě stovky suverénních států a jejich národních ekonomik, ale především na centrum (jádro), periferii a semiperiferii. *Jádro* charakterizuje právě *typ výroby* orientovaný na produkci zboží s vyšší přidanou hodnotou. Páteř hospodářství tak bývá založena na technologicky a kapitálově náročných inovacích, které nejsou celosvětově rozšířené a zvládnuté, ale naopak jsou koncentrované v centrálních oblastech, což producenty jádra etabluje a udržuje ve výhodné pozici (kvazi)monopolistů. Bohaté, technologicky vyspělé a mocné jádro, kontrolující v rámci světového systému směnu a akumulující tak

kapitál (USA, západní Evropa, Japonsko), navíc charakterizuje i *typ států*, které jsou silné, efektivní a funkční. Na druhé straně *periferie* (subsaharská Afrika, Latinská Amerika, jižní Asie) sestává z kolabujících, slabých, nefunkčních států. Jde totiž o společnosti, které byly do světové ekonomiky integrovány způsobem, během něž přišly o státnost a politickou nezávislost. Teprve v důsledku dekolonizace se pokoušejí obnovit nebo zcela nově vybudovat fungující národní státy a jednotné národní společnosti nadané společnou identitou. Jejich hospodářství je založené na produkci zboží s nižší přidanou hodnotou a spočívající na technologiích ze starších inovačních vln, které navíc na světových trzích nabízí velké množství dalších periferních zemí, jež si vzájemně konkurují a stlačují tak dále ceny tohoto typu produkce na minimum. Periferie v tomto smyslu slouží jako zásobárna přírodních surovin a zdroj levné pracovní síly, enormních zisků investorů z jádra i schopných a kvalifikovaných jedinců migrujících v rámci “úniku mozků” za příležitostmi do jádra, ale také jako odbytiště pro export sofistikované produkce jádra a odkladiště vysloužilých, rizikových a přírodní prostředí znečišťujících technologií (Černý 2021: 398, 399).

Immanuel Wallerstein ovšem svůj model velmi rychle doplnil, ještě o třetí prvek. Jak uvádí Holubec, mezi jádrem a periferií se nachází semiperiferie – tedy oblast, která má jak rysy jádra, tak rysy periferie. Pokud jádro hraje roli vykořisťovatele a periferie roli vykořisťovaného, semiperiferie hraje roli střední třídy (Holubec 2009: 26). Jako jakýsi stabilizující „nárazník” mezi jádrem a periferií. Jako jakási globální střední třída funguje *semiperiferie* se středně rozvinutými ekonomikami a relativně fungujícími státy. Jde o typicky tradiční velmoci (Rusko, Čína, Japonsko, osmanská říše/Turecká republika), které se do světové ekonomiky sice postupně integrovaly, ale odolaly přímé koloniální nadvládě ze strany evropských centrálních států. Aby si zachovaly politickou nezávislost i jistý vliv na formování a fungování světového systému, byly nuceny v reakci na evropský tlak relativně rychle vybudovat silné centralizované státy, schopné vybírat daně nutné na vydržování stálých profesionálních armád a provoz státně-byrokratických aparátů. Těmto tradičním velmocem mohla pomoci také grafická vzdálenost od zemí jádra,

absence lukrativních přírodních zdrojů a relativní chudoba (Moskevská Rus), která odrazovala tehdejší potenciální dobyvatele (Černý 2021: 399).

Koncept jádro-periferie byla zásadním přínosem učenců třetího světa. Některé země byly ekonomicky silnější než jiné (jádro), a proto byly schopny obchodovat za podmínek, které umožňovaly proudění nadhodnoty ze slabších zemí (periferie) do jádra. Někteří by tento proces později označili za “nerovnou směnu” (Wallerstein 2004: 11,12). Jak je již výše nastíněno, světovou ekonomiku tvoří tři strukturální pozice – jádro, periferie a semiperiferie. Jakmile dojde k rozdílu v síle státních mechanismů, dojde k fungování “nerovné výměny”, kterou si vynucují silné státy na slabých, jádrové státy na periferních oblastech (Wallerstein 1974: 401).

To, čím rozumíme jádro-periferii, je míra ziskovosti výrobních procesů. Protože ziskovost přímo souvisí se stupněm monopolizace, pod výrobními procesy podobnými jádru máme v podstatě ty, které jsou řízeny kvazimonopoly. Periferní procesy jsou potom ty, které jsou skutečně konkurenční. Když dojde ke směně, konkurenční produkty jsou ve slabé pozici a kvazimonopolizované produkty jsou v silné pozici. V důsledku těchto procesů existuje neustálý tok nadhodnoty od výrobců okrajových produktů, k výrobcům produktů podobným jádru. Jedná se tedy o nerovnou směnu (Wallerstein 2004: 28).

Wallersteinova koncepce centrum (jádro), periferie a semiperiferie však nemusí znamenat jednoznačné zařazení světové velmoci do jednotlivých světových zón. Nejnověji tuto skutečnost demonstruje případ čínského vzestupu, kdy není zcela jasné, zda se Čína dostává do pozice jádra, nebo bude i nadále považována za semiperiferii, kam v minulosti patřila. Jak vyplývá z Wallersteinovy teorie, jádrové země často využívají periferní země pro práci a suroviny. Země jádra jsou obvykle kapitalistické a slouží zájmům ekonomicky silných, protože jak již zaznělo, jsou zaměřeny na vyšší kvalifikaci a také kapitálově náročnou výrobu. Dle Wallersteinovy teorie světového systému bývají jádrové země mocné. Díky svojí síle tyto země (v kontextu této práce Čína) platí nízké ceny za surové zboží a využívají levnou pracovní sílu, což budeme sledovat na konkrétních případech v karibském regionu, přičemž toto spojení může posilovat nerovnost mezi jádrem a periferií.

Periferní země zpravidla spadají na spodní hranici ekonomického spektra a mohou postrádat silnou centrální vládu či dokonce mohou být kontrolovány jinými státy. Většinou jde o země, které převážně vyvážejí suroviny do zemí jádra, nebo jsou kapitálově závislé na zemích jádra a často mají nedostatečně rozvinutý průmysl. Periferní země se často vyznačují výrobou s nízkou kvalitací a náročnou prací.

Pokud je tato teorie uvedena do praxe, může znamenat hluboce zakořeněnou závislost od periferie k jádru. Státy periferie mohou být zranitelné vůči vykořisťování, protože se spoléhají na obchod, investice, půjčky a technologie proudící z jádra. Závislost je však v tomto případě pouze jednostranná. Země jádra nutně nepotřebují zdroje z oblasti, kterou využívají. Naproti tomu periferní země se mohou stát závislými na příjmu vyrobeného zboží, technologií, investic, půjček a kapitálu, přičemž jsou nuceny prodávat suroviny a zemědělské produkty velmi levně jádru na oplátku.

V souvislosti s tím, že karibské země pokračují v prohlubování ekonomických vazeb s Čínou prostřednictvím přímých zahraničních investic, měly by se mít země karibského regionu na pozoru. Periferní země jako je region Karibiku se sice může rozvíjet, ale jeho ekonomická spolupráce s Čínou může postupem času posilovat zaostalost kvůli závislosti právě na přímých zahraničních investicích proudících z Číny. Příjem FDI, obchodu a zvýhodněných půjček využívaných k podpoře rozvoje mezi karibskými zeměmi může z dlouhodobého hlediska odrazovat Karibik od nezávislosti právě kvůli Čínou zprostředkovanou závislostí. Pokud se tento model ukáže jako relevantní, může mít charakter čínsko-karibské spolupráce neblahý dopad na ekonomický rozvoj Karibiku. V souladu s touto teorií budou muset karibské země postupovat obzvlášť obezřetně při vytváření závislosti na Číně, aby se samy mohly bezpečně rozvíjet.

1. Čínské angažmá v Karibiku

Státy v Karibiku mají z dlouhodobého hlediska velmi silné ekonomické vazby se státy severního Atlantiku – západní Evropou, Kanadou a také se Spojenými státy americkými. V posledních letech se však ekonomické vazby s Čínskou lidovou republikou znásobily a prohloubily. Obchodní toky mezi karibskými státy a jejich

tradičními partnery jsou stále poměrně významné, ale proudění čínského kapitálu, úvěrů a zahraniční pomoci v poslední době dramaticky vzrostly. Tento posun v ekonomických vazbách mezi Čínou a karibským regionem nese řadu důsledků a otevírá nové příležitosti i výzvy při zajišťování vzájemné výměny.

Pro lepší pochopení karibského kontextu je nezbytné v první řadě nastínit historické dění v tomto regionu. Počátek první kapitoly se proto nejdříve zaměří na dění v jednotlivých etapách v průběhu času, kterými si karibský region postupně prošel. První kapitola dále poskytne nástin počátků čínsko-karibských vztahů. Dále nabídne analýzu působení Číny v Karibiku a popíše postupný vývoj vztahů mezi oběma zúčastněnými aktéry. Pro snazší náhled na vstup čínského angažmá do karibských zemí kapitola nabídne analýzu ekonomické transformace Číny, která nastartovala její expanzi do světa, včetně našeho sledovaného regionu. První kapitola se bude dále snažit identifikovat důvody, kvůli kterým je Karibik pro Čínu lákavým obchodním partnerem.

1.1 Karibská historie (ne)rozvoje

Podle Wallersteina byl Karibik součástí moderního světového systému již od svého počátku. Pyrenejské dobývání velkých částí Ameriky začalo v Karibiku a začlenění těchto pevninských oblastí a jejich obyvatel bylo zásadním prvkem při budování kapitalistického světového hospodářství jako historického systému (Wallerstein 2002: 15). Karibik zaujímal při vzniku globální ekonomiky od 16. do 18. století centrální postavení. To vysvětluje, proč se region relativně malé rozlohy stal tak vlivným z hlediska ekonomického i intelektuálního. Karibský cukr zaujímal v 18. století ústřední úlohu, kterou ocel a bavlna převzaly ve století 19. a ropa ve 20. století. Karibik mobilizoval finanční, lidské a přírodní zdroje ze tří kontinentů, aby uspokojil evropskou spotřebu a akumulaci (Gonzalez Vicente, Montoute 2020: 221). Většinu původních obyvatel¹ vyhladilo zabíjení a nemoci. Těch několik, kteří zůstali, zmizelo kvůli smíšeným sňatkům. Karibik byl tedy osídlen převážně imigranty,

¹ Původní obyvatelstvo karibské oblasti mizelo velkou rychlostí. Na poč. 16. století už jich žilo pouhých 15 000 a v polovině století původní obyvatelstvo Španělů prakticky zmizelo. Úbytek domorodců se snažili španělští conquistadoři nahradit dovozem černých otroků z Afriky (Kašpar 2002: 46).

osobami ze západní Evropy a Afriky. Evropané, kteří se zde objevili, měli různé funkce: správci, vojáci, majitelé plantáží a najatí dělníci, kteří na plantážích chvíli pracovali a později se stali drobnými vlastníky půdy (Wallerstein 2002: 15).

Karibské plantážní ekonomiky představovaly první případ globalizace v moderním světě, zahrnující otrockou práci, brutálně vykořeněnou z Afriky, evropský finanční kapitál, transatlantické obchodní cesty společně s karibskou produkcí a již zmíněnou evropskou spotřebou. Tento složitý obchodní aparát, který šel daleko za obchodní vztahy, představoval první pokus o globalizovanou výrobu na světě. V případě Karibiku to vedlo k procesu „pasivního začlenění“ do světové ekonomiky plantážních společností. Toto zmíněné „pasivní začlenění“ mělo zásadní dopad pro Karibik jak z hlediska jeho vnějších vztahů se zbytkem světa, tak také z hlediska jeho domácích sociálních konfigurací. Některé z neblahých pozůstatků koloniální éry si trajektorie karibského regionu ponechala i do dnešní doby.

1. Karibské ekonomiky zůstaly do značné míry monokulturní, závislé na vnějších trzích a velmi zranitelné vůči vnějším ekonomickým výkyvům po formální dekolonizaci.
2. V regionu se vyvinula jakási „epistemická závislost“^{2,3} ve vztahu k imperiálnímu mocnostem, které na dálku navrhly a spravovaly kolonie.
3. Posledním bodem je způsob, jakým byly a v některých případech stále jsou domácí společnosti stratifikovány podle rasových vzorů.

Mnohé z těchto rysů přežily ve více či méně podobných formách do období po nezávislosti. Různé pokusy vymanit se ze strukturální a epistemické závislosti narazily na impozantní odpor a neměly dlouhého trvání. Výsledkem bylo zachování uvedené závislosti do post- nebo nekoloniálního období (Gonzalez-Vicente 2021: 173, 174). Wallerstein tvrdí, že Karibik nikdy nebyl centrem moci ve světovém systému. Jen na několika místech to bylo centrum bohatství a většina ho z regionu odtékala. Byl centrem vykořisťované práce (Wallerstein 2002: 16).

² Epistemická závislost ukázala, že kořen karibského rozvojového problému spočíval ve spoléhání se na „importované“ koncepty a teorie omezené relevance, navzdory skutečným podmínkám v karibském regionu (Weedmark 2013: 3).

³ Problém „epistemické závislosti“ je vnímán jako nedílná součást výzev, která představuje fenomén ekonomické závislosti. Tehdejší karibské regionální elity se spoléhaly na předpoklady západní ekonomie, což stálo v cestě pokusům o transformaci karibských ekonomik (Henry 2016: 216).

V období bezprostředně po 2. světové válce (40. a 50. léta 20. století) anglofonní Karibik následoval návrhy ekonoma Arthura Lewise⁴ na industrializaci prostřednictvím zahraničních investic. Tato strategie přinesla pozitivní výsledky v růstu a životní úrovni, bohužel se neukázala jako soběstačný vzorec pro růst a socioekonomický rozvoj. V 60. a 70. letech 20. století se Karibik obrátil ke strategiím industrializace a substituce dovozu a rozvíjel výrobní základny na Trinidadu, Tobago, Jamajce a Barbadosu. Místní výroba se však nebyla schopna vypořádat s nezaměstnaností nebo nahradit dovoz (Gonzalez Vicente, Montoute 2020: 223). Ropná krize roku 1973 ovlivnila finance mnoha zemí v regionu dovážejících ropu. Mezitím dluhová krize z počátku 80. let decimovala celý region a vehnala mnoho vlád do rukou Mezinárodního měnového fondu (MMF). Bylo to tedy koncem 70. a začátkem 80. let, kdy v Karibiku začala neoliberalní éra. Zatímco MMF byl nejprve schopen přinutit region k tržně orientované trajektorii, stále více se rozvíjející neoliberalismus také spoléhal na regionální vůdce, kteří však neviděli žádné „životaschopné alternativy“ k novému tržnímu konsenzu. Paradoxně přechod k neoliberalní ortodoxii nedokázal snížit úroveň zadlužení ve většině zemí v regionu, která místo toho prudce vzrostla a záhy se dostala na vrchol světového žebříčku dluhu v poměru k HDP, a to i přes velkou pozornost, kterou karibské země věnovaly pokynům od MMF. Obecně se dá říci, že nespokojenost s podmínkami MMF a jejich dopady v celém Karibiku trvají dodnes. Karibský region je v dnešní době svázán dluhy a politickými závazky, které fakticky znamenají, že ekonomické plány mnoha zemí byly aktivně navrhovány a kontrolovány mezinárodními finančními institucemi. Dnes se ekonomiky v karibském regionu vyznačují vysokou mírou otevřenosti, závislostí na několika exportně orientovaných odvětvích přírodních zdrojů, cestovního ruchu a závislostí na zahraničních trzích. Tyto faktory celkově činí region obzvláště zranitelným vůči exogenním ekonomickým šokům (Gonzalez-Vicente 2021: 174, 175).

Výše zmíněné faktory znamenají, že Karibik, se kterým se Čína setkává ve 21. století, je z hlediska vnějších vazeb strukturálně zranitelný vůči vnějším otřesům,

⁴ Sir Arthur Lewis byl první černošský (afro-karibským) ekonom, který zastával profesorské křeslo na britské univerzitě a získal Nobelovu cenu za rozvojovou ekonomiku (Mosley, Ingham 2013:1).

a jak už bylo zmíněno, je závislý na zahraničních trzích. Karibik je oblastí, kde je epistemická závislost stále patrná ve způsobu, jakým jsou regionální hospodářské politiky koncipovány institucemi ve Washingtonu. Mnohé ze zemí v regionu dosáhly statusu středního či vyššího příjmu, a to často díky enklávovým sektorům, jako jsou cestovní ruch či těžba přírodních zdrojů. Status těchto zemí je však ve skutečnosti v rozporu s jejich možnostmi získat bilaterální a multilaterální rozvojové granty. Z vnitřního hlediska vedla neschopnost ekonomického rozvoje regionu k vysoké úrovni nerovnosti, chudoby a zranitelnosti. Velká míra nezaměstnanosti měla za následek znepokojivý nárůst násilí po celém Karibiku. Sečteno podtrženo, Karibik je regionem, který se po desetiletích neoliberální ortodoxie zdá být připraven zapojit nové partnery, ochotné jednat o neortodoxních ekonomických alternativách (Gonzalez-Vicente 2021: 174, 175).

1.2 Navazování čínsko-karibských vztahů

Počátky čínského pronikání do Karibiku lze nalézt již od počátku 19. století, kdy Britská a Španělská říše hledaly nové zdroje práce pro své ekonomiky řízené komoditami kvůli končícímu mezinárodnímu obchodu s otroky a emancipaci. To přivedlo čínské dělníky do tak rozmanitého souboru zemí, jako jsou Kuba, Jamajka, Trinidad a Tobago a Guyana. I když počty Číňanů nikdy nekonkurovaly počtům dělníků z Indie, vytvořily spojení s jinou částí světa pro Karibik.

Čínská angažovanost byla až do studené války minimální. Změny nastaly poté, co kubánská revoluce v roce 1959 do Karibiku přivedla k moci vládu, která byla stejně nakloněná revoluci jako ČLR. Podobně jako Čína byla i Kuba ochotná podpořit tento závazek tím, že pomohla exportní revoluci do jiných zemí a byla hluboce nepřátelská vůči Spojeným státům americkým. Kuba však potřebovala ekonomického podporovatele, nicméně zaručovala, že Castrův režim nakonec (a často neochotně) podpořil Sovětský svaz v jeho sporu s Čínou, který byl během 60. let stále intenzivnější.

Zatímco čínsko-kubánské vztahy měly vzestupy i pády, vztahy Číny se zbytkem karibského regionu během éry studené války byly až druhořadé. Z ekonomického hlediska měla Čína Karibiku jen málo co nabídnout kromě malého

množství obchodu. Jedinou výjimkou z čínské angažovanosti v Karibiku během let studené války byla diplomatická rivalita mezi ČLR a Tchaj-wanem. V roce 1971 získala Čína uznání Organizace spojených národů (OSN) a byla tak považována za právoplatného zástupce Číny. V průběhu 70. a 80. let navázala Čína diplomatické vztahy s většinou zemí v regionu, přičemž kladla důraz na obchod a rozvoj. Úsilí o uznání ČLR provází karibský region již mnoho let, detailně tento fenomén diplomatické soutěže probereme níže.

To, co Čínu posunulo do Karibiku a stalo se důležitou silou v globálních přímých zahraničních investicích, byla transformace čínské ekonomiky, proces, který začal koncem 70. let a pokračoval až do počátku 21. století. Od roku 1993 do roku 2013 Čína expandovala okolo 10 % ročně, což je výrazně před celosvětovým průměrem 2,8 %. I když se růst reálného HDP v období let 2013 až 2017 zpomalil, čínská ekonomika si dále udržela svůj zájem o přírodní zdroje a trhy. Jak čínská ekonomika v 80. a 90. let 20. století expandovala, bylo vcelku logickým rozšířením této dynamiky hledat zákazníky v zámorí, a to buď jako kupující čínského zboží nebo jako zdroje hlavního komoditního zboží potřebného doma – v Číně. Čínská vláda se takto agresivně prosazovala na počátku 21. století. Některé z těchto společností zamířily do Karibiku (MacDonald 2019: 667, 668).

Karibik nenabízel stejnou úroveň přírodních zdrojů jako Latinská Amerika (země, jako jsou Argentina, Brazílie, Kolumbie a Peru), ale nabízel komodity jako bauxit, zlato, ropu, zemní plyn, ale hlavně důležitou geoeconomickou lokalitu s vodami sloužícími jako klíčová tranzitní zóna pro čínské zboží mířící do přístavů na východním pobřeží USA přes Panamský průplav a pro jihoamerické suroviny přepravované do Asie. Souběžně s tím, jak zájem USA o region slábl, čínské společnosti, banky a politici uznali, že jejich zájem o Karibik přichází v době, kdy byli pravděpodobně vítáni mnohem víc než kdykoliv jindy.

Zásadní zlom nastává v roce 2016, kdy čínská vláda ve své (druhé) „Bílé knize“⁵ o Latinské Americe a Karibiku nastínila své pokyny pro strategie v Karibiku. K obecným principům dokumentu patřilo nevměšování se do politických záležitostí,

⁵ „Bílá kniha“ je v tomto smyslu chápána jako oficiální prohlášení vlády ČLR, jehož přesný obsah i formulace vytváří úzká skupina vlády a Strany vybraných jednotlivců (pozn. autorky).

vzájemně prospěšné vztahy a infrastruktura a projekty na klíč, které usilují o okamžitá zlepšení v místních ekonomikách. Čínské cíle pro LAC dostaly další obsah na druhém ministerském fóru CELAC⁶ v lednu 2018, ze kterých vyplynulo, že asijský gigant má v úmyslu prohloubit politické a bezpečnostní vztahy a také rozšířit svou iniciativu Belt and Road (BRI)⁷ do Karibiku (MacDonald 2019: 668).

1.3 Transformace čínské politiky

V roce 1999 Čína přijala politiku „going out“, která se vyznačuje tím, že aktivně povzbuzuje čínské firmy, aby investovaly v zámoří. Většina zemí, zejména těch rozvojových, se aktivně snaží přilákat příliv přímých zahraničních investic dovnitř a zahraniční investice vázané směrem ven podporují pouze pasivně. Čína se na počátku roku 1980 (v období liberalizace země) zaměřovala na přilákání vnitřních investic a byla úspěšná při vytváření exportně orientovaného výrobního sektoru využívajícího levnou pracovní sílu. Hlavní cíle této nové politiky byly tři:

1. Získat přístup k přírodním zdrojům.
2. Podpořit vývoz zboží vyrobeného v Číně.
3. Získat asistenci při rozvoji a uznání značky čínských nadnárodních korporací a pomocí fúzí a akvizic získat pokročilé technologie a know-how.

Motivace, která vedla ke změně čínské politiky, pramenila hned z několika faktorů. Za prvé, obrovské obchodní přebytky Číny se promítly do rostoucích zahraničních rezerv. Tato velikost přebytku dala impuls k hledání alternativních investičních příležitostí a nezaměřovat se pouze na investice do vládních cenných papírů s nízkým výnosem. Čína se tak stala největším světovým věřitelem. Za druhé, Čína má nejen masivní populaci, ale má rovněž politicko-společenskou smlouvu mezi vládou a obyvatelstvem o vytváření dostatečné zaměstnanosti, aby došlo

⁶ CELAC je Společenství států Latinské Ameriky a Karibiku. CELAC byl spuštěn v roce 2011 jako politické koordinační biregionální strategické partnerství, které začalo v roce 1999 (García-Herrero, Chiacchio 2017: 1).

⁷ V roce 2013 byla spuštěna iniciativa Pás a stezka, nazývaná také jako Nová hedvábná stezka. Iniciativa Pás a stezka se stala nástrojem pro expanzi čínského trhu za její hranice a vyřešila problém masivní nadměrné kapacity v mnoha průmyslových odvětvích, jako jsou ocelářství a cement. Iniciativa navíc představovala ekonomicky schůdnou možnost, jak rozšířit ekonomický vliv státních podniků a umožnit jim řešit nadměrné zadlužení (ECLAC 2021: 81).

k rychlému snížení chudoby a rozšířila se střední třída. A konečně za třetí, Čína se svým prudkým tempem růstu narážela na domácí omezení zdrojů a souběžně s tím i na zhoršování životního prostředí, což ji vybízelo poohlédnout se po zahraničí (Wenner, Clarke 2016: 2, 3).

Pro správné uchopení globálního dosahu čínské ekonomiky je dobré čtenáři připomenout její vývoj během posledních tří desetiletí, který probíhal ve třech vlnách. První vlna, která probíhala v 90. letech, se zaměřila na přímé vnitřní zahraniční investice IFDI. Tato vlna označovaná jako ‚závislá fáze globalizace‘ se spoléhala na IFDI, aby získala nové manažerské dovednosti a nové technologie, aby tak vytvořila nová odvětví, modernizovala ta stávající a zlepšila efektivitu. Druhá vlna, která trvala od roku 2001 do roku 2008, při níž obchod čínské ekonomiky dosáhl ročně 23,5 %, zatímco roční tempo růstu IFDI během této doby nepřesáhlo 11 %, je nazývána jako ‚etapa globalizace obchodu‘. Třetí vlna začala v roce 2006 a trvala do roku 2014 a je charakterizována rychlým nárůstem vnějších zahraničních investic OFDI. Po skončení finanční globální krize v roce 2008, od posledních let až do roku 2014 můžeme považovat za ‚etapu globalizace čínského kapitálu‘. Tato třetí vlna čínské mezinárodní ekonomické aktivity charakterizuje nejen období rychlého nárůstu sazeb a množství OFDI a poskytování půjček ze strany čínské vlády státům LAC, ale představuje také období, ve kterém se politicko-ekonomická přitažlivost čínského státního kapitalismu v regionu LAC stala nejvýraznějším (Narins 2020: 3).

1.4 Karibik, atraktivní partner pro asijského draka

Na počátku 21. století se Čína objevuje jako hlavní ekonomická síla v Karibiku. Rostoucí úrovně FDI odrážejí toto prohlubující se ekonomické partnerství čím dál více. Z jakého důvodu se vlastně Čína zajímá o Karibik? Jednoduše řečeno, tento region má zboží a trhy atraktivní pro čínské společnosti a zároveň je důležitým geo-ekonomickým tranzitním bodem mezi Severní a Jižní Amerikou, ale také branou z atlantických ekonomik do Asie a Tichomoří. Čínou realizované projekty rovněž poskytují odbyt pro čínskou pracovní sílu v podstatě stejným způsobem jako čínské zahraniční investice OFDI v Africe. Čínské OFDI = COFDI zároveň fungují jako diplomatický nástroj ke snížení počtu zemí, jež stále uznávají Tchaj-wan jako

nezávislý politický subjekt. Svou roli zde hrají také Spojené státy americké, které Karibik vnímají jako své strategické útočiště. Čína se zde snaží washingtonský vliv snížit. Mnoho karibských zemí vítá COFDI a společný obchod, protože pomáhá v jejich ekonomickém rozvoji v době, kdy Spojené státy projevují daleko menší zájem o regionální záležitosti či napomáhání rozvoji regionu (MacDonald 2019: 666).

Pronikání Číny do Karibiku je logickým rozšířením její expanze na globální trhy. Cílí zejména na Kubu, Guyanu, Surinam, Jamajku, a to kvůli těžbě přírodních zdrojů a infrastrukturu. Některé investice však jdou i do cestovního ruchu. Čínská angažovanost obecně prochází dvěma cestami. První je spojená s velkými státními podniky nebo společnostmi spojenými se státem (některé se sídlem v Hongkongu). Druhá cesta vede přes státní instituce, obvykle banky. Z karibského pohledu existuje řada důvodů, proč jsou COFDI atraktivní. Stejně jako všechny rozvojové země i Karibik potřebuje kapitál, který by pomohl procesu hospodářského rozvoje. Karibské uvažování je v tomto smyslu poněkud přímočaré. Čím více kapitálu obdržíme, tím lepší jsou vyhlídky na ekonomickou expanzi, což se rovná větší zaměstnanosti a lepší životní úrovni (MacDonald 2019: 667, 670).

1.5 Spojené státy, další obchodní partner v Karibiku

Spojené státy americké byly historicky hlavním obchodním partnerem Latinské Ameriky a Karibiku a jsou jím i nadále. Představují asi 43 % latinskoamerického a karibského exportního trhu a 32 % dovozu z regionu. Obchodu se Spojenými státy však dominuje Mexiko, které představuje přibližně 80 % vývozu regionu do Spojených států (Artecona, Perrotti 2021: 11). Hodnota dovozu Spojených států z Latinské Ameriky a Karibiku roste od počátku 21. století, avšak s výrazným poklesem během finanční krize v letech 2008–2009 a během pandemie COVID-19 v roce 2020. Přibližně 60 % dovozu do Spojených států z regionu tvoří stroje a dopravní zařízení a 12 % tvoří různá výroba. V letech 2002 až 2020 ztratily potraviny, velká zvířata, nerosty a paliva podíl na celkovém dovozu z regionu. Kromě výše zmíněného Mexika, které dominuje svým obchodem s USA, je tu ještě pět nejvýznamnějších obchodních partnerů v regionu. Jsou to Brazílie, Kolumbie, Chile,

Peru a Dominikánská republika. Kromě Brazílie mají všechny tyto státy s USA dohodu o volném obchodu (ECLAC 2021: 19, 20).

Od té doby, co byla téměř před čtyřmi desetiletími zahájena iniciativa Caribbean Basin Initiative (CBI) – základní kámen americko-karibské ekonomické angažovanosti, poskytly Spojené státy značnou zahraniční pomoc regionu, který zůstává zdrojem spolehlivých spojenců s bezpečnostními a ekonomickými vazbami. S cílem prohloubit angažovanost USA v Karibiku se CBI zaměřuje na posílení ekonomického rozvoje regionu a diverzifikaci jeho exportu rozšířením zahraničních a přímých investic do méně tradičních sektorů. CBI nabízí zemím karibské pánve preferenční obchodní a celní zacházení, což většině zboží poskytuje bezcelní přístup na trh USA. Rozšířený obchod s regionem prostřednictvím CBI také zvýšil exportní příležitosti USA v zemích karibské pánve. Během prvních 30 let fungování CBI se obchod USA s karibským regionem více než ztrojnásobil a v roce 2018 dosáhl 35,3 miliardy amerických dolarů. Trinidad a Tobago jsou předními vývozcí do Spojených států v rámci (CBERA)⁸ a v roce 2018 vyvezly 551,8 milionů USD, což je o 13,1 % více než v roce 2017 (Runde, Sandin a Doring 2021: 1, 2).

Spojené státy jsou největším obchodním partnerem Karibiku, naopak Karibik je šestým největším partnerem Spojených států, přičemž mezi nimi každý rok fluktuuje na 35,3 miliard USD. V roce 2017 byl karibský region třetím největším exportním trhem pro zboží vyrobené v USA, před Mexikem a Brazílií. Mimo dohodu o volném obchodu mezi Dominikánskou republikou a Střední Amerikou (CAFTA-DR) však karibské státy nemají dvoustranné dohody o volném obchodu se Spojenými státy, pouze mají přístup na trhy USA v rámci CBI. Přestože Spojené státy zůstávají největším obchodním partnerem Karibiku, mezi lety 2002 a 2019 vzrostl obchod regionu s Čínou osminásobně, z 1 miliardy na 8 miliard USD. Navzdory existenci Čínsko-karibského fóra pro hospodářskou a obchodní spolupráci se obchodní vztahy odehrávají především prostřednictvím bilaterálních dohod, které Číně umožňují vyvázet především vysoce hodnotné vyrobené zboží. Obchod přes čínské trhy však zůstává do značné míry jednostranný, CARICOM nemá žádnou dohodu

⁸ CBI, která byla založena roku 1983, se skládá ze dvou obchodních programů pro karibské a středoamerické země a území: zákon o hospodářské obnově Karibské oblasti (CBERA) a zákon o obchodním partnerství mezi USA a Karibskou oblastí (CBTPA) (Runde, Sandin a Doring 2021:1).

o preferenčním přístupu s Čínou, která v regionu nadále vykazuje obrovský obchodní přebytek (Runde, Sandin a Doring 2021: 4). V současné době je v karibském regionu aktivní větší počet aktérů než kdykoli předtím, především kvůli nedostatečnému zapojení ze strany USA, které nadále považují karibské země za bezpečné partnery. Vyřešení této relativní absence vyžaduje spojení iniciativ, které již existují, do dlouhodobé strategie v Karibiku. Karibik je navíc ideálním místem pro regionální mocenskou konkurenci mezi Spojenými státy a Čínou, jak bude i detailně probráno ve třetí kapitole této diplomové práce (Runde, Sandin a Doring 2021: 8, 9).

2. Rostoucí investiční profil Číny v Karibiku

Hned v úvodu svého článku s názvem Rostoucí investiční profil Číny v Karibiku Richard Bernal připomíná, že se Čína během posledního desetiletí stává pro rozvojové země stále důležitějším zdrojem investic, a to jak z hlediska přímých zahraničních investic (FDI), tak i investic financovaných půjčkami a granty od čínských státních bank (Bernal 2013: 1). V druhé kapitole bude pozornost věnována objemu obchodu, půjčkám a vůbec největší pozornost bude věnována FDI, které proudí z Číny do vybraných zemí v Karibiku. Dále se kapitola soustředí na dopady čínského působení ve vybraných karibských zemích. V tomto ohledu se zaměřím na zhodnocení čínského angažmá v oblasti ekonomické spolupráce a environmentálních dopadů. Na konci druhé kapitoly jsou shrnuty i politické důsledky čínských aktivit v Karibiku v kontextu partnerství karibského regionu se Spojenými státy.

2.1 Země s největším kapitálem investovaným za hranicemi

Čína je jedním z předních světových příjemců přímých zahraničních investic. Podmínky, které stanovila pro nadnárodní investice, byly takové, že umožňovaly technologické přelévání a budování místních kapacit. Odcházející FDI neustále rostou, z 5,5% celkových globálních odchozích FDI v roce 2000 na 11,3 % v roce 2019. Díky tomu je tato země třetím největším zdrojem FDI po Evropské unii a Spojených státech. Tyto zahraniční investice využívají dvojí strategii, která za prvé zajišťuje dodávky přírodních zdrojů a za druhé přístup k nejmodernějším

technologickým prostřednictvím fúzí a akvizic v klíčových ekonomikách (Economic Commission for Latin America and Caribbean [ECLAC], 2021: 77). Na regionální úrovni je Čína jedním z hlavních obchodních partnerů Latinské Ameriky a Karibiku a také sílí na významu jako investor. Od roku 2010 se přítomnost čínských společností v regionu zvýšila prostřednictvím různých typů investic, které již výše zmiňuji: fúze a akvizice (do kterých byly uskutečněny největší investice), rozvoj nových projektů, stavební zakázky a koncese (ECLAC 2021: 79). Investice do klíčových ekonomik prostřednictvím fúzí a akvizic umožnily čínským společnostem okamžitý přístup na nejbohatší trhy stejně jako ke špičkovým technologiím a pokročilým formám výroby, řízení a inovací (ECLAC 2021: 84). V roce 2019 byla Čína po Spojených státech druhou zemí s největším kapitálem investovaným za jejími hranicemi. Tato pozice byla vybojována po desetiletích rozšiřování zahraničních investic, které byly poháněny propagačními politikami (ECLAC 2021: 80).

Příliv FDI do malých karibských států v období 1970 až 2019 se obecně zvýšil. Průměrné přílivy přímých zahraničních investic vzrostly o 913,79 % v letech 1970–1980 (0,232 mld. USD) do let 2011–2019 (2,352 mld. USD). Je proto důležité určit, zda FDI přispívají k růstu v těchto karibských státech, které čelí několika zranitelnostem, a to kvůli své malé velikosti, geografické zranitelnosti a náchylnosti k exogenním šokům. V tomto ohledu nás bude samozřejmě zajímat i to, jakou roli zde sehrává samotná Čína. Jak už bylo nastíněno v první kapitole, malé ostrovní rozvojové státy v Karibiku mají různé ekonomické a výrobní struktury a odlišné problémy, které je mohou ovlivnit na základě jejich individuálních charakteristik souvisejících s malou velikostí trhu a vysokými náklady na energii, jakož i na základě jejich náchylnosti k exogenním šokům způsobeným cenami komodit, přírodními katastrofami a změnou klimatu. Přestože mezi zeměmi v karibské oblasti existuje určitá rozmanitost, mají tyto ostrovy klíčové společné vlastnosti. Důležitým faktorem je, že karibské země jsou součástí skupiny Karibského společenství (CARICOM), které se zaměřuje především na ekonomickou integraci v regionu (Sookram a kol. 2022: 2). Odliv přímých zahraničních investic z Čínské lidové republiky se v posledních několika letech stal globálním tématem. ČLR má zároveň – jako jedna z předních světových ekonomik – i nadále relativně vysokou úroveň výroby v poměru

k HDP, a sice na úrovni 26 % v roce 2020 a konkrétní opatření k udržení těchto úrovní v krátkodobém a střednědobém horizontu. Je důležité porozumět specifickým opatřením čínské průmyslové politiky a přitahování FDI stejně jako dalším odchozím politikám FDI či OFDI (Dussel Peters 2021:1, 2).

2.2 Toky čínských investic do vybraných karibských zemí

Při pohledu na globální trendy lze pozorovat, že mezinárodní objem FDI během 2. pol. 20. století značně vzrostl. Tento trend lze vysvětlit například globalizací trhů a také měnícím se globálním ekonomickým a politickým prostředím. Pokud se zaměříme přímo na Karibik, bylo zjištěno, že karibský region nezaznamenává nízký příliv FDI, naopak dostává více FDI než srovnatelné země v jiných regionech. Ve srovnání s Afrikou je karibský region zahraničními investory poměrně oblíbený (Sookram a kol. 2022: 1, 5). Čínské investice v Karibiku v roce 2018 činily 239,8 milionů USD neboli 12,5 % přímých zahraničních investic v daném roce. Největším příjemcem byla Jamajka se 156,2 miliony USD, následovaná Kubou 33,2 milionů USD, Guyana s 28,6 miliony USD, Trinidad a Tobago s 15,2 milionů USD. Čínské FDI přilákaly v neposlední řadě Barbados a Bahamy v hodnotě o něco méně než 3 miliony USD (Worrell 2020: 4). Na následujících řádcích je popsána čínská spolupráce s vybranými karibskými zeměmi. Pro tuto diplomovou práci byly vybrány následující země: Kuba, Trinidad a Tobago, Bahamy, Guyana, Jamajka a Barbados. Mezinárodní měnový fond definuje zemi bohatou na zdroje jako zemi, která má vyčerpatelné zdroje (např. ropa, plyn a nerosty), tvořící alespoň 20 % jejich celkového exportu nebo 20 % jejich příjmu z přírodních zdrojů. Země v Karibiku často silně spoléhají na jeden sektor své ekonomiky, aby si udržely růst bez ohledu na své zdroje. Malé ostrovní rozvojové státy v Karibiku s chudými zdroji svůj vývoz výrazně soustředí na primární zdroje komodit a služeb, jako je cestovní ruch. Přímé zahraniční investice lze tedy považovat za zásadní aktivum při podpoře udržitelného růstu v regionu navzdory jejich zranitelnosti (Sookram a kol. 2022: 2).

2.3 Kuba

Od konce studené války se role Číny na Kubě rozšířila, což se odráží v neustálé expanzi COFDI v této karibské zemi. V roce 2003 činily FDI 13,95 milionů USD. Do roku 2013 činily FDI 111,3 milionů USD. Od roku 2013 dochází na Kubě k trvalému nárůstu čínských projektů a přímých zahraničních investic. V roce 2018 přesáhly čínské investice na Kubě 700 milionů amerických dolarů a Čína se stala jejím předním obchodním partnerem. Nákupům Číny z Kuby dominuje cukr a nikl. Obchodní bilance šla v minulosti silně ve prospěch Číny. Hlad Kuby po čínském spotřebním zboží později vyústil v rostoucí kubánský dluh vůči Číně. To bylo potenciálně problematické pro schopnost Kuby dále rozvíjet své vztahy s Čínou. Závislost Kuby na Číně je vysoká kvůli tomu, že Kuba nemá přístup k mezinárodním bankám, MMF ani ke Světové bance. Důvodem je nepřátelství vůči Spojeným státům. Na Kubě působí řada čínských společností v rámci programu společného podniku a jejich činnost zahrnuje produkci rýže pro místní trh, výrobu obuvi, jízdních kol, domácích spotřebičů a produkci ropy přes rafinerii. Čínská angažovanost se v kubánské ekonomice rozšířila také do projektů vodních elektráren, přístavů, zemědělského zavlažování, kachních farem, do vybavení krevních bank a bytové výstavby. Pokud jde o kubánský turismus, Čína se v této oblasti stala aktivnějším investorem rozvoje. Kubánský turistický průmysl je pro tento ostrovní stát kritickým zdrojem devizových prostředků. Počet čínských turistů, kteří karibský ostrov navštívili, roste. Rok 2017 vykázal 17% nárůst, což znamená o 40 000 příjezdů více než v předchozím roce (MacDonald 2019: 671).

Další důležitou součástí čínských investic do kubánského turismu je její práce na rozvoji dopravního systému země. Čínská firma CCCC (China Communications Construction Company) se podílela na rozšíření přístavu Santiago, financovaného čínskou půjčkou ve výši 120 milionů USD. V kubánském přístavu Mariel působí čínské farmaceutické a energetické firmy a čínský kapitál platí za zařízení na výrobu biomasy a solární energie. Čínské společnosti byly aktivní i při hledání ropy. Čínská ropná společnost Great Wall například pomohla kubánskému státnímu ropnému podniku Cupet s průzkumem mělkých vod. Co se týká technologické oblasti, v roce 2011 čínská společnost Alcatel Lucent Shanghai Bell postavila podmořský optický

kabel, spojující kubánský internet s Venezuelou a ve stejném roce Čína odpustila Kubě její dluh ve výši 6 miliard amerických dolarů. V roce 2019 pak společnost Huawei oznámila plány na vybudování centra umělé inteligence. Na druhou stranu existují projekty, které se vybudovat nepodařilo. Jedním z nich je například modernizace kubánské rafinérie Cienfuegos v hodnotě 6 miliard USD (Ellis 2020: 4).

Tlak na užší čínsko-kubánské hospodářské vztahy je v zájmu obou zemí. Kuba potřebuje rozvíjet diverzifikované obchodní vztahy a zdroje vnějšího financování, aby dosáhla svých rozvojových cílů. Čína byla schopna plnit roli ekonomického podporovatele Kuby, i když je sporné, do jaké míry je ochotna ji financovat. Je zřejmé, že Čína na Kubě nechce opakovat venezuelskou zkušenost, navíc zde nejsou tak rozsáhlé ropné zdroje. Čína bude jistě pracovat na tom, aby pomohla Kubu udržet nad vodou, a to kvůli čínským národním zájmům, které mají na americkém dvorku pevného spojence. Čína navíc podpořila hlasování OSN proti pokračování amerických sankcí vůči Kubě. Vzájemné čínsko-kubánské vztahy samozřejmě nejsou bez napětí. Čína je frustrovaná z toho, že Kuba reformuje svou ekonomiku příliš pomalu, což má za následek zpoždění projektů nebo jejich úplné zablokování. Kubánci na druhé straně doufali ve více investic a více úvěrů, zatímco Číňané očekávali rychlejší reformní proces a spolehlivějšího obchodního partnera. Význam čínsko-kubánských vztahů bude i nadále růst a COFDI budou hrát důležitou roli, zvláště pokud se bude Kuba posouvat hlouběji do postcastrovské budoucnosti. Vyšší čísla COFDI na Kubě budou rozhodně mít i politické důsledky, jimiž je míněno dráždění Spojených států amerických, které za vlády bývalého prezidenta Donalda Trumpa zaujaly tvrdší postoj k oběma zemím. Větší role Číny na Kubě a potřeba Kuby vnější pomoci poskytne Pekingu větší páku, aby mohl v tichosti zasahovat do nutně potřebných ekonomických reforem na ostrově. Z ekonomických a ideologických důvodů Kuba pravděpodobně zůstane jedním z klíčových partnerů Číny v Karibiku (MacDonald 2019: 671, 672).

2.4 Trinidad a Tobago

Pokud jde o hodnocení čínského obchodního úspěchu v tomto státě rozkládajícím se na dvou ostrovech, začneme nejprve pohledem na řadu investic

zaměřených na přírodní zdroje, které přispěly k udržení role země jako vývozce přírodních zdrojů. Jednou z nich byla investice ve výši 850 milionů USD od China Investment Corporation s cílem získat 10% podíl v Atlantic LNG v roce 2011. Další byla dohoda z roku 2018 o vývozu asfaltu z Trinidadského ostrova Pitch Lake na vydláždění ranvejí mezinárodního letiště Ta-sing v Pekingu. Jedná se o investice do sektorů, v nichž je Trinidad tradičně konkurenceschopný. Jako takové fungovaly relativně hladce. Další skupinou investic jsou investice do stavebnictví, které úspěšně splnily to, co slíbily. Mezi tyto projekty můžeme zařadit výstavbu cyklistického velodromu, národního vodního centra, Čínského národního tenisového centra, oficiální rezidence premiéra (postavená bezúročnou půjčkou), přestavbu a revitalizaci nábřeží hlavního města Port of Spain, stavbu věže ministerstva školství a obnovu budovy Knowsley. Všechny tyto projekty dokončila společnost Shanghai Construction Group (SCG), která je bezesporu nejaktivnější čínskou společností na Trinidadu (Gonzalez-Vicente 2021: 185, 186).

V telekomunikačním sektoru si čínská firma Huawei stejně jako čínská ZTE vybudovaly na trhu Trinidadu a Tobago silnou pozici. Huawei provádí infrastrukturní práci pro irského telekomunikačního poskytovatele Digicel a také pro firmu TSTT (Telecommunications Services of Trinidad and Tobago), ve kterém je vláda Trinidadu a Tobago většinovým partnerem (51 %). Firma Huawei je také úspěšná v prodeji smartphonů a dalších telekomunikačních zařízení na místním trhu. V odvětví dopravy kromě přepravní služby COSCO do hlavního města Port of Spain a modernizace letiště Piarco v roce 2009 podepsala vláda a Caribbean Airlines dohodu o spolupráci s čínskými Hainan Airlines, díky které došlo k zpřístupnění Trinidadu a Tobago pro čínské úředníky, obchodníky a turisty. Pokud jde o spotřební zboží, čínská automobilová a nákladní společnost Great Wall má v zemi zastoupení dlouhá léta, také výrobci automobilů a nákladních vozidel Foton a JAC nedávno zřídili rozsáhlé závody jižně od Port of Spain. Navzdory těmto pokrokům se ale čínská auta a kamiony nezačaly objevovat v ulicích země ve výraznějším počtu. Čínský výrobce autobusů Higer souběžně prodal omezený počet vozidel do Trinidadu a Tobago, přičemž se údajně připravuje objednávka na dalších 300 kusů autobusů této značky (Ellis 2019: 8, 9).

Kromě obchodní spolupráce založila Čína na Trinidadu a Tobagu z jeden ze svých Konfuciových institutů⁹ v karibském regionu na kampusu University of the West Indies St. Augustine. Přestože jsou Trinidad a Tobago daleko od obchodních cest do Asie, v květnu roku 2018 se stal jedním z prvních států v Karibiku, který se připojil k čínské iniciativě Belt and Road Initiative (BRI). Společně podepsaly memorandum o porozumění, jehož obsah nebyl nikdy zveřejněn. Pravděpodobně se týkal posílení vazeb národa s čínským trhem, půjčkami a investicemi. V návaznosti na tyto události se v posledních letech vztahy mezi oběma zeměmi prohlubovaly. Je ale nutné podotknout, že existují i projekty, které se potýkaly s problémy, nebo vůbec nedošlo k jejich realizaci (Ellis 2019: 3,4).

Jedním z příkladů je dětská nemocnice Couva, která zůstává symbolem důrazu BRI na fyzickou infrastrukturu spíše než na obsah. Poté, co se projekt potýkal s personálními problémy a dalšími nedostatky souvisejícími s jeho návrhem, bylo nutné nemocnici přetvořit na „multi-školicí zařízení“. Existují i další ohlášené projekty, které se nepodařilo uskutečnit. Patří mezi ně například zakázka zadaná skupině China Gezhouba Group (CGG) na výstavbu 5000 „nízkonákladových“ bytů. Trinidadský kabinet odvolal smlouvu poté, když média a aktivisté protestovali proti nákladům na projekt, přičemž odhady uvádějí celkovou sumu nákladů na 800 milionů USD – 30 % nad sazbami obvykle účtovanými místními dodavateli. Vzneseny byly i stížnosti týkající se nedostatku transparentnosti při jednání a skutečnost, že byl upřednostněn zahraniční investor před místními dodavateli s daňovými výjimkami, dohodou o udělení 600 pracovních míst pro čínské pracovníky a plnými finančními zárukami na platby skupině CGG (Gonzalez-Vicente 2021: 186). Když pomíneme nezdařilé projekty, iniciativě BRI se nepodařilo vyřešit některé z trvalých strukturálních problémů země, jako jsou nedostatečná ekonomická diverzifikace a vysoká míra nezaměstnanosti. Po uzavření Petrotrinu, státní ropné společnosti na Trinidadu, přičemž tato společnost byla jedním z hlavních zaměstnavatelů v San

⁹ Primární cílem těchto institucí je podporovat výuku mandarínské čínštiny. Mezi další funkce patří propagace čínské kultury a rozvoj pozitivních názorů na Čínu v globálním prostředí. Instituty byly poprvé založeny v roce 2004, přičemž první byl otevřen v Soulu. Mnoho pozorovatelů považuje čínské zámořské Konfuciovy instituty za nejviditelnější symboly rostoucí soft power Číny a za nástroj, který zemí umožňuje rozšířit svůj mezinárodní vliv a prosadit svou agendu veřejné diplomacie (Siow, Wey 2011: 1).

Fernandu, se vláda dohodla s Beijing Construction and Engineering Group (BCEG) na výstavbě Phoenix Park Industrial Estate a suchého doku v La Brea v hodnotě 600 milionů USD. Pokud by se plány uskutečnily, park by hostil deset čínských firem v odvětvích, jako jsou klimatizace, zpracování potravin, stavební materiály a komunikační zařízení a mohlo by tím vzniknout 4 500 pracovních míst. Navzdory řadě ceremonií k vyhlášení projektu však byly stavební práce prakticky zastaveny (Gonzalez-Vicente 2021:188). Sečteno podtrženo, BRI skutečně neřeší překážky rozvoje Trinidadu a Tobago, zatímco dluh země vůči Číně vzrostl poté, co obdržela půjčky ve výši 2,7 miliard USD. Odpovědnost leží také na místní vládě, která nebyla schopná nasměrovat čínské investice do smysluplných projektů. V neposlední řadě zůstává nejasné, jak Trinidad a Tobago posílí svou konkurenceschopnost v sektorech, které nesouvisí s energetickým sektorem země nebo jím nejsou dotovány (Gonzalez-Vicente 2021:189).

2.5 Bahamy

Bahamy uznaly ČLR v roce 1997 a COFDI se staly důležitým faktorem v hospodářském rozvoji země. COFDI se zaměřily na dvě oblasti, a to na přístavní infrastrukturu a cestovní ruch. Celosvětově tvoří cestovní ruch a cestování dohromady téměř 10 % HDP a přináší ročně přibližně 7,6 bilionu USD, je tak důležitou součástí světové ekonomiky. Na Bahamách připadá na ekonomiku cestovního ruchu 45 % a na odvětví cestovního ruchu 25 % HDP, přičemž oba převyšují regionální průměry 30 % a 11 % (Bethel, Buravleva a Tang 2021: 2).

Vzhledem ke strategické poloze a důležitosti obchodu pro Čínu se Bahamy staly lákavým partnerem. Freeport, město a zóna volného obchodu na Bahamách, by totiž měl být nejbližším pobřežním přístavem k východnímu pobřeží Spojených států, na křižovatce cest mezi Evropou a Amerikou přes Panamský průplav. Vzhledem ke geoekonomickému významu Freeportu uzavřela roku 1995 firma Hutchison Whampoa 50/50 partnerskou smlouvu s Grand Bahama Development Company, soukromě vlastněnou bahamskou společností, za účelem rozvoje a rozšíření tehdy malého zařízení Freeport, který se staral o výletní lodě. V rámci dohody ve výši 2,5 miliardy USD koupila hongkongská společnost 50% podíl na letišti a také tři

hotely a pozemky na tzv. Lucayan Strip. Firma Hutchison Whampoa rychle přistoupila k vybagrování a rozšíření přístavu. Cílem bylo umožnit manipulaci s největšími kontejnerovými loděmi na světě. Do roku 2000 Freeport Container Port zabíral 88 akrů ostrova Grand Bahama o rozloze 530 mil² a nabízel 3400 stop kotviště, sedm velkých jeřábů Post Panamex a další moderní zařízení. Účast firmy Hutchison Whampoa na Bahamách se však neobešla bez kontroverzí. Ve Spojených státech amerických bylo rozšíření přístavu ze strany Hutchison Whampoa problémem, protože mohlo potenciálně vyřadit některé z jejich amerických konkurentů z provozu. V konečném důsledku mohl rozšířený přístav poskytnout Číně karibskou základnu a USA považovaly tento projekt jako platbu pro Bahamy, které zavrhlly diplomatické uznání Tchaj-wanu (MacDonald 2019: 673).

Co se týká dalších projektů a investic na Bahamách, Čína poskytla grant v hodnotě 30 milionů USD na stavbu národního stadionu a 40 milionů USD na vybudování přístavu u bahamského ostrova Abaco. Společnost China State Engineering Corporation dále koupila britský hotel Hilton Colonial jako součást stavebního projektu za 250 milionů dolarů. China Exim Bank také poskytla více než 54 milionů amerických dolarů v preferenčních úvěrech na stavbu čtyřproudové dálnice a téměř tři miliardy USD na stavbu Baha Mar resort (Danvers, Griffin 2021). Rekreační komplex Baha Mar se stal ukázkou bahamského cestovního ruchu, protože se může chlubit třemi velkými hotely, golfovým hřištěm a velkým casinem. Tento projekt je zvláště významný, protože byl ohlášen jako „největší čínský zámořský komerční realitní projekt“ stejně jako největší samostatný resort v Karibiku, který zahrnuje největší jednorázové nasazení zahraničních čínských pracovníků v anglicky mluvícím Karibiku (zhruba 4000 pracovníků) (Green 2017: 232). Komplex Baha Mar byl dlouhou a často problematickou ságou. Myšlenka byla oznámena roku 2005, ale trvalo až do roku 2010, než se místní bahamský investor Sarkis Izmirlian a vláda (tehdy v čele s premiérem Hubertem Ingrahamem) spojili, aby mohli revitalizovat Cable Beach, hlavní rozvoj pro Baha Mar. Přáním bahamské strany u tohoto projektu bylo zůstat konkurenceschopnými v globálním cestovním ruchu. Projekt byl ale nákladný a severoameričtí investoři o něj neměli zájem. Čína byla pro Bahamy v tomto směru přitažlivá a zároveň došlo k diverzifikaci investorské základny zemí

mimo Spojené státy, které byly občas komplikovaným partnerem kvůli přetrvávajícím problémům s praním špinavých peněz a bankovním tajemstvím. Když roku 2008 udeřila velká recese, Baha Mar hrozil zánik. V tomto okamžiku se vláda (nyní pod vedením premiéra Huberta Ingrahama) obrátila na Export-Import Bank of China a China State Construction and Engineering Corporation. První banka poskytla půjčku 2,54 miliard USD, zatímco druhá přispěla na projekt 150 milionů USD. Přestože byl projekt roku dokončen 2017 a byly zpřístupněny některé jeho části, čelil krátkému bankrotu, soudním sporům, ale především napětí mezi čínskou a bahamskou vládou. V průběhu těchto procesů byl z projektu vyloučen výše zmíněný investor Izmirlian, který byl následně nahrazen hongkongskou rodinnou firmou Chow Tai Fook Enterprises. Baha Mar byl pro Číňany působící v Karibiku smíšenou zkušeností. Pozitivní je, že se ukázalo, že čínské společnosti dokážou v Karibiku vybudovat velký turistický komplex a mohou hrát důležitou roli v místní ekonomice (MacDonald 2019: 673,674).

Angažovanost ČLR na Bahamách se nevztahuje pouze k ochotě investovat do tohoto ostrovního státu. Zaměření ČLR se v této zemi soustředí i na přesun vlivu od USA směrem k Číně. Kvůli nedávným krizím jsou Bahamy, dlouholetý spojenec USA, vůči Číně zranitelnější než dříve. Mezi 1. a 3. zářím roku 2019 zažily Bahamy ničivé běsnění Dorianu, atlantického hurikánu 5. kategorie, který si vyžádal nejméně 70 lidských životů. Celkem zasáhl na 30 000 lidí zničením jejich domovů a majetku. Dorian je registrován jako jedna z nejničivějších přírodních katastrof, které Bahamy zasáhly v moderní době (Zegarra a kol. 2020: 1). Meziamerická rozvojová banka (IDB) odhaduje, že hurikán stál Bahamy 3,4 miliardy USD, což je přibližně čtvrtina jejich HDP. Světová banka mimo jiné uvádí, že pandemie COVID-19 způsobila ekonomický pokles přibližně o 16,2 %. V důsledku těchto dvou krizí se v zemi zvýšila nezaměstnanost a míra chudoby. Pokud jde o již výše avizované obavy Spojených států z vpádu Číny na Bahamy, hrozbu, kterou představuje Čína pro zájmy USA na Bahamách, připomněl generál Glen VanHerck, velitel Severního velitelství Spojených států a Velitelství letecké obrany Severní Ameriky USNORTCOM: „Čína pokračuje v provádění agresivní geopolitické strategie, která se snaží podkopat vliv USA po celém světě a utvářet mezinárodní prostředí ve svůj prospěch. V oblasti

odpovědnosti USNORTCOM se Čína záměrně pokusila zvýšit svůj ekonomický a politický vliv s našimi blízkými partnery v Mexiku a na Bahamách.“ Existuje několik kroků, které by Bahamám a dalším spojencům v Karibiku a celé Latinské Americe pomohly dát vědět, že USA oceňují důležitou roli, kterou hrají jako sousedé a spojenci v boji proti šíření ČLR. USAID a Development Finance Corporation (DFC) mohou spolupracovat s investory a dárci, mohou tak pomoci Bahamám obnovit jejich ekonomiku. IDB a Světová banka mají zdroje a odborné znalosti, aby doplnily dvoustrannou ekonomickou angažovanost Baham a Spojených států amerických. (Danvers, Griffin 2021).

2.6 Guyana

Guyana se trvale řadí mezi nejchudší státy na západní polokouli a zůstává výrazně zaostalá. V poslední době patří tato země mezi nejrychleji rostoucí ekonomiky světa díky objevu rozsáhlých ložisek ropy a zemního plynu v jejím kontinentálním šelfu v roce 2015, přičemž odhady míry růstu Guyany podle MMF v roce 2020 přesáhly 40 %. Díky tomuto vývoji se Guyana stane do roku 2025 pátým největším producentem barelů ropných ekvivalentů (BOE) denně na západní polokouli. Pro rozvíjející se ekonomiky závislé na komoditách, jako je Guyana, je jednání s Čínou životně důležité, ale jeho důsledky vyžadují zvýšenou a trvalou politickou pozornost (Cheong 2021:12, 13). Na začátku 70. let 20. století, kdy došlo k obnovení zákonných práv ČLR rezolucí OSN 2758, též známé jako albánská rezoluce, nastal zlom pro mezinárodní legitimitu Pekingů. V této době byla Guyana mezi 12 z 24 nezávislých států regionu, které hlasovaly pro zmíněnou albánskou rezoluci. Poté se stala jedním z prvních v Americe (po Kubě, Chile, Peru, Mexiku a Argentině) a skutečně prvním státem v anglicky mluvícím Karibiku, který navázal diplomatické vazby s Čínou. V čínsko-guyanských vztazích jako takových došlo za posledních pět desetiletí k několika podstatným změnám. I při prohlubování ekonomické integrace a častějších institucionálních kontaktech prostřednictvím multilaterálních organizací, jako jsou Fórum Číny a Společenství států Latinské Ameriky a Karibiku a Čínsko-karibské fórum pro hospodářskou a obchodní spolupráci, jsou vztahy v regionu s Čínou nadále bilaterální. V červenci roku 2018 si

Guyana a Čína připomněly 46 let diplomatických vztahů podepsáním Memoranda o porozumění o iniciativě Pás a stezka (Cheong 2021: 15).

Komoditní boom z počátku roku 2000 i nadále definuje čínsko-latinskoamerický a karibský vztah. Dříve než byla objevena ropa, hospodářský růst v Guyaně byl v posledních desetiletích tažen značným přílivem přímých zahraničních investic do primárních komoditních sektorů. Ještě před objevem ropy na moři v roce 2015 v komerčním množství sloužila Guyana jako cíl pro čínské FDI a dodavatel přírodních zdrojů potřebných pro uspokojení rostoucí čínské spotřebitelské poptávky. Během posledních dvou desetiletí usnadňovaly bilaterální vztah mezi nimi polostátní korporace umístěné téměř výhradně v primárním těžebním a stavebním průmyslu. Těžební společnost Baishanlin International Forest Development (BSL) zajistila téměř 1 milion hektarů produktivních lesů během méně než deseti let od svého příchodu do Guyany, než si nespokojenost veřejnosti vynutila státní zásah, který zastavil provoz společnosti. Praktiky této čínské společnosti byly téměř denně uváděny v rozsáhle šířených tištěných novinách. Následný profil dalších čínských nadnárodních korporací v Guyaně byl výrazně méně významný zřejmě proto, že se ponaučily z veřejné kontroly těžební společnosti BSL (Cheong 2021: 19,20).

Od chvíle, kdy Exxon v roce 2015 objevil v Guyaně zásoby ropy na moři, se tato komodita stala pro zemi důležitým zdrojem s ohledem na její přitažlivost FDI. Podle Světové investiční zprávy 2020 Konference OSN o obchodu a investicích skončila Guyana rok 2019 s přílivem přímých zahraničních investic ve výši 1,7 miliardy USD, což je nárůst z 1,2 miliardy USD v roce 2018. USA byly pro zemi v roce 2019 hlavním investičním partnerem FDI a tradičně nejatraktivnějšími sektory jsou doprava, komunikace a zemědělství. V poslední době však vzrostl i význam energetického sektoru, protože Guyana přinesla možnost velkých investic do těžebních a hydroelektrárnenských projektů. Mezi ně patří China Railway First Group, která je hlavním investorem projektu vodní elektrárny Amaila Falls s podílem 506 milionů dolarů, zatímco britská společnost Whitefox Technology a brazilský partner Green financovali výstavbu nové továrny na zpracování bioetanolu (Caon 2020).

Vzhledem k tomu, že se Guyana stala petrostátem, nabyla tím i na atraktivitě. Mezinárodní konsorcium, které řídí guyanský ropný průmysl prostřednictvím

místních dceřiných společností, se skládá z operátora Exxon-Mobil s 45% podílem na projektu, Hess Corporation s 35% pracovním podílem a CNOOC Petroleum North America ULC se sídlem v Calgary (dříve Nexen) s 25% pracovním úrokem. Posledně jmenovaná společnost je dceřinou společností offshore operátora CNOOC Limited se sídlem v Hong Kongu, který je sám dceřinou společností SOE, China National Offshore Oil Corporation. Expanze čínských národních ropných společností, jako je např. China National Offshore Oil Corporation, do zahraničí nastala především od velké recese, když se čínská vláda snažila uspokojit domácí poptávku a vynaložila politické úsilí o vytvoření mezinárodně konkurenceschopného ropného průmyslu. Partnerství ve stylu konsorcia v Guyaně je proto součástí širších energetických cílů Číny, které jsou sledovány na globálním Jihu. Vzhledem k tomu, že čínská domácí produkce klesá a rostou obavy ohledně náhradových poměrů národních rezerv státních podniků, je internacionalizace ropného a plynárenského sektoru nyní klíčovou součástí její politiky energetické bezpečnosti. Tato forma partnerství navíc pomáhá řešit dlouhodobé problémy, kterým čelí čínský energetický sektor v souvislosti s nedostatečnými odbornými znalostmi v oblasti ropy na moři a technologickými problémy souvisejícími s průzkumem a efektivitou výroby (Cheong 2021: 21).

Je dobré připomenout, že čínské modely ekonomického rozvoje soustřeďují neoliberalní kapitalistické struktury a výsledky, zatímco pouze rétoricky posilují spolupráci jih–jih.¹⁰ Na druhou stranu poskytla převážně bilaterální podpora investic do infrastruktury a ekonomických aktivit ze strany Číny alternativní zdroj kapitálu, který by jinak chudým rozvojovým státům, jako je Guyana, nebyl dostupný. Co se týká Guyany a ostatních států v regionu, bude zapojení zahraniční politiky s nově vznikajícími a zavedenými vnějšími mocnostmi vyžadovat větší úroveň domácích politických reforem a institucionálního posílení, aby se zabránilo vykořisťování (Cheong 2021: 28, 29).

¹⁰ South-south cooperation (SSC) je klíčovým organizačním konceptem a souborem praktik, který má vizi vzájemného prospěchu a solidarity mezi znevýhodněnými světovými organizacemi. Vyjadřuje naději, že rozvoje mohou dosáhnout sami chudí prostřednictvím vzájemné pomoci a celý světový řád se transformuje tak, aby odrážel jejich společné zájmy vůči dominantnímu globálnímu Severu (Gray, Gills 2016: 557).

2.7 Jamajka

Čínské investice na Jamajce stejně jako v mnoha latinskoamerických a karibských zemích zaznamenaly ve 21. století nárůst. Akcie ČLR pro přímé zahraniční investice na Jamajce vzrostly ze 40 milionů USD v roce 2011 na 839 milionů USD na konci roku 2016, zatímco čínské politické banky poskytly jamajské vládě v letech 2005 až 2022 půjčky v celkové hodnotě 2,1 miliardy USD. Velká část těchto peněz byla použita na financování projektů silniční infrastruktury, revitalizace měst a rozvoje sektoru jamajských přírodních zdrojů. Jedním z těchto projektů byla North-South Highway, dokončená v roce 2016 a zahrnující šest jamajských farností a spojující Ochos Rios (hlavní turistické město) s Kingstonem. Severojižní dálnice byla financována půjčkou ve výši 457 milionů USD od Čínské rozvojové banky (CDB) a kapitálovou investicí poskytnutou společností China Harbor Engineering Company (CHEC) (Lynton, Gonzalez-Vicente 2022). Stavbu dálnice provedla právě společnost CHEC, která si vysloužila notoricky známou pověst kvůli problémům s projekty v Guyaně a Trinidadu. Do ledna 2018 byla dokonce na černé listině Světové banky a Mezinárodní finanční korporace (IFC) kvůli podvodné činnosti. Chybná stavba byla odůvodňována sesuvem půdy, který zasypal část silnice, otevřené teprve v březnu 2016 (Oosterveld, Wilms, Kertysova 2018: 60, 61).

Společnost CHEC od té doby vedla několik dalších infrastrukturních projektů na ostrově, které byly podobně financovány Export-Import Bank of China (China Eximbank) a již zmíněnou CDB. Patří mezi ně projekty rekonstrukce silnic v celém Kingstonu, další projekty dálnic a první silniční nadjezd na Jamajce spojující španělské město s Kingstonem. Kromě projektů nasmlouvaných čínským stavebním společností a sponzorovaných čínským financováním rozvoje zaznamenala Jamajka také nárůst čínských přímých zahraničních investic. Čínské investice na Jamajce zahrnují investice společností Huawei, ZTE, Sinopharm International Corporation, JISCO Alpart a společností založených na Jamajce, jako jsou ZDA Construction a BYD Construction. Na ostrově také vyrostly četné malé podniky vlastněné Čínou, z nichž mnohé prodávají velkoobchodní zboží. I když je ČLR z hlediska výdajů méně významná než angažovanost Číny v oblasti infrastruktury a přírodních zdrojů na Jamajce, investovala Čína do vzdělávacích projektů po celé

Jamajce. V roce 2009 se Jamajka stala prvním anglicky mluvícím karibským státem, který získal Konfuciov institut na University of the West Indies v Moně. V roce 2019 byl pak tento původní Konfuciov institut nahrazen novým zařízením v hodnotě 5 milionů USD, čímž se stal vůbec největším Konfuciovým institutem v Karibiku (Lynton, Gonzalez-Vicente 2022).

V roce 2019 podepsala Jamajka memorandum o porozumění s velvyslancem ČLR na Jamajce Tian Qi, čímž se připojila k iniciativě Pás a stezka. Memorandum o porozumění poskytlo základ pro budoucí koordinaci politik a finanční podporu ze strany Číny. V případě Číny jsou dva klíčové faktory, které vedly k jejímu angažmá na Jamajce. Bylo to hledání přírodních zdrojů, stejně jako jsme již tuto poptávku viděli u výše zmíněných karibských zemí, a také potřeba trhů pro firmy. Pokud je řeč o Jamajce, v jakékoliv analýze jejich vnějších vztahů musí figurovat poslední čtyři desetiletí ochromujícího dluhu vůči mezinárodním věřitelům a dopady na ekonomiku a společnost ostrova. Pokud se zaměříme na obchod, Jamajka měla v roce 2020 celkový obchodní deficit 3,49 miliard USD. V jejím dovozu dominují potraviny, průmyslové zásoby, paliva a maziva. Těžební sektor země je hlavním přispěvatelem do jejího exportního koše, přičemž oxid hlinitý a bauxit tvoří 44 % vývozu. Navzdory své malé rozloze je Jamajka skutečně šestým největším světovým producentem oxidu hlinitého s 2% podílem na celosvětovém trhu. Tato obchodní nerovnováha a závislost země na vývozu oxidu hlinitého předchází rostoucím hospodářským vazbám mezi Jamajkou a ČLR v posledních patnácti letech, které byly charakterizovány spíše jako investice a finance než obchod. Čína ani nepatří mezi pět největších vývozních trhů Jamajky, přičemž pouze 2,2 % vývozu z ostrova směřuje na čínský trh. ČLR se stala druhým největším vývozcem na Jamajku, ačkoliv podíl dovozu z Číny (cca 7,7 % z celkového dovozu) zůstává hluboko pod závislostí Jamajky na dovozu ze Spojených států (cca 45 % z celkového objemu). Tímto způsobem obchod Jamajky s Čínou odráží její celkovou kvantitativní a kvalitativní obchodní nerovnováhu se světovou ekonomikou. Mezi hlavní vývozy Číny na Jamajku patří průmyslové stroje, elektronika, zpracované výrobky ze železa nebo oceli a vozidla. Naopak Jamajka dodává do Číny většinou nezpracované materiály s nízkou přidanou hodnotou

v kategoriích, jako jsou rudná struska a popel, anorganické chemikálie, železo a ocel (Lynton, Gonzalez-Vicente 2022).

Jako země, která má po desetiletí chronické problémy s dluhy, má Jamajka pochopitelné důvody k tomu, aby hledala podporu v Číně (Oosterveld, Wilms, Kertysova 2018: 60). Čínské investice na Jamajce se však, jak už tomu bývá, neobešly bez řady kontroverzí a odporu veřejnosti. Kromě historie protičínských nálad na Jamajce kritizovala místní veřejnost i zvýšený dluh země, vnímaný nedostatek transparentnosti ohledně podmínek půjček a projektů a zaměstnávání čínských pracovníků a společností pro infrastrukturní projekty. Projekt stavby dálnice, který jsem popsala výše, nebyl zdaleka jediným problematickým čínským projektem na Jamajce. Stejně jako v jiných zemích i na Jamajce často dochází ke kritice využívání čínských státních příslušníků (na rozdíl od místních jamajských pracovníků) na projekty sponzorované ČLR a také špatného zacházení s čínskými i jamajskými pracovníky. V některých případech vedlo pobouření místních proti zacházení s dělníky na infrastrukturních projektech až ke stávkám. Například v roce 2018 pracovníci projektu na zlepšení dálnice Mandela pod vedením společnosti CHEC stávkovali pět dní kvůli pracovním podmínkám. Majitelé jamajských stavebních podniků také kritizovali vládu za poskytování daňových a dovozních úlev pro čínské společnosti, což znevýhodňuje místní firmy při ucházení se o zakázky. Další kontroverze vyvstaly v reakci na velký program rozvoje infrastruktury financovaný zčásti China Eximbank. Společnost CHEC na základě smlouvy s jamajskou vládou dokončila řadu infrastrukturních projektů na celém ostrově, včetně prací na rozšíření silnice v Kingstonu a výstavby prvního silničního nadjezdu na Jamajce. V rámci projektu rozšíření silnice bylo zbouráno několik trhů a neformálních obchodních prostor, včetně historického Constant Spring Market. V roce 2018 místní aktivisté a prodejci protestovali proti navrhované demolici tržnice a úspěšně žádali o soudní příkazy, které by zabránily městské korporaci Kingston a St. Andrew v demolici lokality. V roce 2019 však byly soudní příkazy zrušeny, což znamenalo konec právní bitvy a přípravu půdy pro demolici. V neposlední řadě bylo sporné i financování těchto různých infrastrukturních projektů úvěry od China Eximbank a CDB. Mnohé z obav vyvolaných 2,1 miliardami USD vypůjčenými z Číny odrážejí široce rozšířené

podezření na čínské rozvojové financování. Patří mezi ně otázky týkající se potenciálních dluhových pastí, znepokojení nad neprůhledností čínských půjček a související otázky odpovědnosti. Debaty mají také jedinečnou jamajskou příchut' vzhledem k tomu, že Jamajka má po desetiletí jeden z nejvyšších poměrů dluhu k HDP na světě, jak jsem již výše zmínila. Dluh má totiž přímý dopad na rostoucí míru chudoby a upadající blahobyt a zůstává jamajským zdrojem úzkosti (Lynton, Gonzalez-Vicente 2022).

2.8 Barbados

Jak již bylo výše několikrát poznamenáno, v Karibiku existuje mnoho malých ostrovních rozvojových států, které jsou zranitelné především kvůli dominanci jednotlivých plodin a z toho vyplývající vysoké míry závislosti na dovozu zboží. Barbados s rozlohou přibližně 432 km² je jedním z takových ostrovů, které mají spoustu charakteristik těchto malých ostrovních států. Je to malá rozloha, nákladné výrobní systémy, omezená velikost trhu a dominance jedné plodiny, v případě Barbadosu cukrové třtiny (Broomes 2017:1). Barbados však postupně změnil svou ekonomickou strukturu ze zemědělské ekonomiky závislé na cukru na ekonomiku cestovního ruchu a finančních služeb, v níž přežívá výrobní sektor (Agbeyegbe 2021: 4). Ačkoli má Barbados v současné době jeden z nejvyšších příjmů na hlavu v karibské oblasti, jako malý ostrov tato země naléhavě potřebuje silnější a udržitelné ekonomické vztahy. Pandemie covidu-19 zdecimovala jeho turistický průmysl, což vedlo barbadoskou vládu k oznámení plánů na zavedení univerzálního základního příjmu s cílem snížit nerovnost a řešit vysokou míru nezaměstnanosti (Mwai, Ashmore 2022).

V listopadu 2021 se ostrov Barbados stal republikou a rozešel se tak s britskou monarchií, čímž skončil jejich 400letý vztah. O pár měsíců později v lednu 2022 zvítězila v drtivých volbách dosavadní vláda. V koloniálních dobách byl Barbados pro britské impérium neuvěřitelně důležitou zemí. Cukr sklizený otroky z ostrova měl pro Británii větší cenu než všechny kovy odcizené Španělským císařstvím v Latinské Americe. Zatímco se vztah po otroctví a poté nezávislosti výrazně změnil, v posledních letech ekonomické vazby mezi Barbadosem a Spojeným královstvím

poklesly. Statistiky WTO ukazují, že zatímco v roce 2000 bylo Spojené království třetí nejvýznamnější exportní destinací Barbadosu, a to trhem v hodnotě 35 miliard dolarů, do roku 2019 toto číslo kleslo na necelých 9 miliard dolarů. Vývoz Spojeného království na Barbados je také trvale větší než dovoz, což znamená, že Barbados měl se svým bývalým kolonizátorem konzistentní obchodní deficit. Investice FDI jsou podobným zklamáním. Nejenže jsou investice z Barbadosu do Spojeného království pětikrát větší než naopak (přibližně 27 miliard USD oproti 5 miliardám USD), ale britské přílivy na Barbados jsou proti ostatním nevýznamné. Například americké akcie FDI na Barbadosu mají hodnotu přes 45 miliard USD (Mwai, Ashmore 2022).

Co se týká vztahů mezi Čínou a Barbadosem, formální vztahy započaly rokem 1977 a před více než dvěma lety v roce 2019 se Barbados připojil k čínské iniciativě Belt and Road. Dá se říci, že Čína stále více přispívá barbadoské ekonomice. Čínské investiční akcie na Barbadosu se v roce 2004 zvýšily z méně než 2 miliard dolarů, do roku 2013 předstihly akcie Spojeného království a v roce 2019 měl vývoz Barbadosu do Číny (většinou Hongkongu) větší hodnotu než vývoz do Spojeného království, a to téměř 10 miliard USD. Čínské půjčky přitom nejsou nijak zvlášť vysoké. Profesor Avinash Persaud, ekonomický poradce premiérky země, nedávno objasnil, že méně než 3 % dluhu Barbadosu ve výši 13,5 miliard dolarů dluží čínským věřitelům (Mwai, Ashmore 2022).

Pokud se zaměříme na budoucnost Barbadosu, vítězství Barbadoské strany práce (BLP) vedené předsedkyní vlády Miou Mottley ve výše zmíněných předčasných všeobecných volbách by mělo zajistit hladkou politickou stabilitu a provádění politiky alespoň do příštích voleb v roce 2027. Mottley se zaměří na dosažení hospodářské obnovy, která je navzdory některým obnoveným turistickým tokům stále slabá. Úvěrová dohoda s MMF bude i nadále tvořit základní kámen hospodářské politiky země (Economist Intelligence 2022).

2.9 Zhodnocení čínsko-karibské spolupráce – důsledky pro Karibik

Východoasijský trh je jedním z nejrychleji rostoucích regionů na světě a může být zdůrazněn jako potenciální region pro státy CARICOM a pro diverzifikaci jejich exportních trhů. Čína je největší entitou na tomto trhu a je jednou z největších

světových obchodních zemí. Čínská ekonomická zdatnost má rostoucí vliv a spolu s erozí tradičních obchodních vztahů CARICOM je nezbytné prozkoumat důsledky, které vyplývají z hlubších ekonomických vztahů s Čínou (Baksh a kol. 2021: 585).

S přihlédnutím k základním ekonomickým podmínkám států CARICOM, k současnému klimatu nízkého hospodářského růstu a vysoké úrovně zadlužení, je rozumné, aby státy CARICOM diverzifikovaly své obchodní vztahy a usilovaly o hospodářská ujednání s jinými státy a spíše aby se spoléhaly na své tradiční obchodní partnery, jako jsou USA, Evropa a v menší míře i Kanada. Vznikající status supervelmoci v podobě Číny a její rostoucí globální vliv znamená, že ekonomické uspořádání mezi těmito stranami má potenciál sklízet výhody pro CARICOM. Jak dobře víme, tento region není Číně cizí, protože Čína udržuje bilaterální vztahy se zeměmi v Latinské Americe i v Karibiku prostřednictvím iniciativy BRI (Baksh a kol. 2021: 587).

V první řadě se zaměříme na důsledky hospodářského vztahu mezi Čínou a státy CARICOM. Deset největších vývozů států CARICOM do Číny představují převážně suroviny, zatímco deset největších importovaných produktů CARICOM z Číny jsou hotové výrobky. Údaje o obchodu od roku 2015 do roku 2018 naznačují, že obchod karibského společenství s Čínou roste, ale je to převážně ve prospěch Číny, což zdůrazňuje nevyváženost dynamiky obchodování a potřebu CARICOM vstoupit do více čínských sektorů, aby se tento rozdíl zmírnil. V současnosti vykazuje obchodní bilance mezi Čínou a Karibským společenstvím deficit, ale jelikož není extrémně vysoký, liberalizace obchodu více sektorů CARICOM může mít efektivní důsledky pro dosažení obchodního přebytku (Baksh a kol. 2021: 589).

Současný vztah mezi Čínou a karibským společenstvím, i když je v některých aspektech výhodný, má určité nevýhody. Čínské investice vážně ovlivňují karibský dluh. Karibský dluh přetrvává kvůli ekologickým katastrofám, které zhoršují omezené ekonomiky regionu. Hospodářská komise OSN pro Latinskou Ameriku a Karibik poznamenala, že Karibik zažil od roku 1990 více než 385 katastrof souvisejících s klimatem. Roční ztráty způsobené katastrofickými klimatickými událostmi v Karibiku se navíc odhadují na 3 miliardy amerických dolarů. Kromě těchto problémů se zranitelností patří karibské země k těm nejzadluženějším na světě. V roce

2018 činil průměrný karibský dluh 70,5% HDP. Čínské investice nicméně tento rostoucí deficit stále zvyšují. Zejména dluh Trinidadu a Tobaga vůči Číně vzrostl z 2,2 miliardy USD v roce 2018 na 6,2 miliardy USD v roce 2019. Jamajka, země s jedním z nejvyšších poměrů dluhu k HDP na světě, na více než 145% v roce 2012, má dluh vůči Číně více než 626 milionů USD (Baksh a kol. 2021: 589, 590).

Dalším problémem je, že podmínky čínských investičních dohod zůstávají z velké části nezveřejněné a neprozkoumané. Tento nedostatek zveřejňování poškozuje celkovou kulturu zadávání veřejných zakázek, která se snaží transformovat na kulturu, která je transparentní a odpovědná. Jednou z oblíbených funkcí v těchto dohodách však bývají výjimky. Jak Jamajka, tak Guyana podepsaly smlouvy s Čínou, které se vzdaly jakéhokoli práva na imunitu pro sebe nebo její majetek, což v podstatě ponechává tyto země otevřené pro zákonné vyvlastnění. To je problematické, protože státem vlastněná aktiva, jako jsou například přístavy, silnice, telekomunikace, vodohospodářská infrastruktura a tak dále, která jsou nezbytná pro řádné fungování země a její ekonomiky, jsou vystavena zabavení majetku. Kontrola ze strany cizí vlády by proto mohla bránit hospodářskému pokroku těchto států a učinit z nich další obětí čínské globální “dluhové pasti” Ustanovení, jako je toto, ponechávají státy CARICOM poměrně zranitelné, protože ohrožují státní suverenitu a riskují vážné důsledky neschopnosti splácet (Baksh a kol. 2021: 590).

Pokud jde o čínské působení v oblasti dopadů na životní prostředí, je snadné přehlédnout enviromentální rizika projektů, které utvářejí a zároveň přetvářejí malé karibské ostrovní ekonomiky a jejich přírodní prostředí. Nedostatek mezinárodních mechanismů dodržování předpisů, které by udržovaly čínské aktivity v souladu s příslušnými ekologickými normami, ztěžuje zajištění, aby investoři dodržovali řádné předpisy, což vytváří nadnárodní výzvy v oblasti energetiky a klimatu. Zatímco karibští vůdci čínské působení v regionu vítají, mnozí mezinárodní pozorovatelé vyjadřují rostoucí obavy o životní prostředí vzhledem k dosavadním výsledkům Číny v jiných částech světa. Jak již bylo několikrát nastíněno, karibské země se potýkají s extrémními klimatickými dopady, znečištěním půdy a moří a také ztrátou biologické rozmanitosti (Shah, Chiorazzi 2022). Za poslední čtyři desetiletí byla ztracena více než polovina karibských korálových útesů. Vyšší teploty, vzestup hladiny moří

a zvýšená intenzita hurikánů ohrožují životy, majetek a živobytí v celém Karibiku (Sprague-Silgado 2018:140, 141). Konkrétně hurikány, které tolik sužují Karibik, patří mezi nejnákladnější a nejsmrtelnější geofyzikální extrémny na Zemi. Přičemž škody zapříčiněné hurikány jsou způsobeny extrémní rychlostí větru a záplavami v důsledku přívalové bouře a velkého množství srážek během relativně krátkých časových období (Reed a kol. 2022: 2).

Některé čínské firmy byly obviňovány z toho, že jsou laxní při porušování ekologických předpisů. Vzhledem k tomu, že většina čínských investic spadá do ekologicky citlivých sektorů, jako je energetika, těžba, stavba přehrad a silnic, může být tento přístup problematický. Čína trpí slabým a nejednotným prosazováním domácích ekologických předpisů, proto pro ni může být problematické dodržovat přísnější ekologické normy i v zahraničí (Wenner, Clark 2016: 12, 13). V roce 2019 jamajský ekologický regulátor poznamenal, že 350 hektarová oblast na likvidaci zbytků čínské státní společnosti Jiuquan Iron and Steel Company (JISCO) v Nain byla špatně spravována a porušovala ekologická povolení. V důsledku toho bylo proti společnosti JISCO vydáno 16 donucovacích příkazů za způsobení „závažných problémů v oblasti životního prostředí a lidského zdraví“. Obyvatelé Nain, i když byli vděční za pracovní příležitosti, se stále báli potenciálního dopadu na zdraví, protože bauxitový prach může kontaminovat pitnou vodu a způsobit poškození plic, nosu a krku (Baksh a kol. 2021: 590).

Dostupné údaje naznačují, že exporty mezi CARICOM a Čínou jsou řídké, s přihlédnutím k tomu, že USA jsou hlavním exportním partnerem CARICOM. To lze přičíst dlouhodobé historii obchodu mezi Spojenými státy a karibským společenstvím, například také iniciativě Caribbean Basin Initiative, která poskytovala nerekiproční, bezcelní přístup na trh USA pro širokou škálu produktů pocházejících ze Střední Ameriky a karibské přijímající země. Význam Číny pro dovozní trh CARICOM však roste z 1 588 324 000 USD v roce 2017 na 2 503 745 000 USD v roce 2019. Tyto údaje ukazují, že mezi CARICOM a Čínou existuje obrovský a pravděpodobně rostoucí obchodní deficit, což je nezdravé a neudržitelné pro dlouhodobý rozvoj, jak už jsem zmínila výše. Jak je již výše popsáno, v současné době je obchodní vztah mezi státy CARICOM a Čínou založen na dovozu vyrobených

produktů z Číny a vývozu surovin z Karibiku. Vědci správně poznamenali, že obchodní vztah mezi karibským společenstvím a Čínou se nápadně podobají vztahu Karibiku a jeho tradičním obchodním partnerům, tj. Kanady, Evropské unie (EU) a USA. Aby se tento trend zastavil, musí být obchodní vztah mezi oběma stranami strukturován tak, aby podporoval základní ekonomickou efektivitu každé strany (Baksh a kol. 2021: 590, 591).

Ačkoli může být obtížné predikovat obchodní dopady spolupráce karibského regionu s Čínou, politické dopady jsou patrnější. Jedním z těchto efektů je možné zhoršení vztahů CARICOM se Spojenými státy. USA byly tradičním obchodním partnerem států CARICOM a poskytovaly jim rozvojovou pomoc. Geopolitický význam regionu se však zmenšil a s jeho malými trhy a postupným lepším rozvojem některých zemí karibského společenství začala rozvojová pomoc ze strany USA pomalu klesat. Rostoucí vliv Číny v regionu není ze strany Spojených států amerických vstřícný, protože nepovažuje čínské cíle za příliš věrohodné. V důsledku toho může dojít k odvetě ze strany vlády USA, jako může být odmítnutí rozvojové pomoci státům CARICOM, omezení obchodu s regionem a zamezení přímých zahraničních investic od amerických investorů. Na druhou stranu větší navázání vztahů CARICOM s Čínou mohou zvýšit zájem USA o karibský region. V reakci na čínskou iniciativu BRI založily Spojené státy United States International Development Finance Corporation¹¹. To je jeden z příkladů toho, jak se USA znovu zapojují do regionu v reakci na vztahy Karibského společenství s Čínou. Toto soupeření může být v nejlepším zájmu států CARICOM, protože konkurence může pro Karibské společenství získat výhodnější dohody. Je však potřeba dbát opatrnosti, aby nedošlo k úplné izolaci jednoho z nich (Baksh a kol. 2021: 594).

¹¹ The United States Development Finance Corporation (DFC) je důležitou agenturou pro prosazování zájmů zahraniční politiky USA, vytvářením pracovních míst a podporou soukromého sektoru v rozvojových zemích. Může provádět kapitálové investice a technickou pomoc a je pověřena, aby stále více pracovala v zemích s nízkými příjmy a nižšími středními příjmy (Runde a kol. 2020: 1).

3. USA a Čína – nová éra studené války

Ve třetí kapitole se pozornost této diplomové práce zaměří na vzájemné vztahy Spojených států amerických s karibskými státy. Nejprve bude nastíněn charakter vzájemných vztahů USA a Karibiku. Dále se kapitola věnuje aktuálnímu postavení Spojených států vůči Karibiku, které je v poslední době zastíněno potenciálním dominantním partnerem, jímž je Čína. V této kapitole je také detailně rozebráno současné soupeření těchto dvou hegemonů, tedy Spojených států a Číny, v kontextu dohadů o možné nové éře studenové rivality. V závěru třetí kapitoly se soustředím i na postavení samotného Karibiku v kontextu výše zmíněné nové studené války mezi Spojenými státy americkými a Čínou.

Zájmy USA v Karibiku jsou různorodé a zahrnují ekonomické, politické a bezpečnostní zájmy. Během studené války měly obavy o bezpečnost tendenci zastínit jiné politické zájmy. Po studené válce se ze stínu východo-západního konfliktu v Karibiku vynořily další politické zájmy USA, které se soustředily na obavy ze sovětské a kubánské hrozby. Politické priority Spojených států se přesunuly od priorit zdůrazňujících bezpečnostní obavy k novému zaměření na posílení ekonomických vztahů prostřednictvím obchodu a investic (Sullivan 2005: 3). Karibik je strategicky životně důležitý jako jihovýchodní námořní přístup do Spojených států. Je klíčovým uzlem a tranzitní oblastí pro komerční logistiku obsluhující východní pobřeží Spojených států i atlantickou stranu Střední a Jižní Ameriky. Region je se Spojenými státy spojen prostřednictvím obchodních, geografických a rodinných vazeb.

Nejenže se území USA Portoriko nachází centrálně v Karibiku mezi Dominikánskou republikou a ostrovy Leeward Antilles, ale významné diaspory Kubánců, Jamajčanů, Dominikánců, Hait'anů a dalších se nacházejí v komunitách USA od jižní Floridy po New York, New Jersey a dále (Ellis 2022: 1).

Intenzita vzájemných vztahů mezi Spojenými státy a karibským regionem se vyvíjela v posledních dvou dekadách mimo jiné i podle toho, kdo zrovna ve Washingtonu vykonával prezidentský úřad. V roce 2009 uznala Obamova administrativa strategický význam Karibiku a v návaznosti na úsilí o bezpečnostní spolupráci s Mexikem a Střední Amerikou založila iniciativu Caribbean Basin

Security Initiative (CBSI). V letech 2010 až 2021 pak Spojené státy přidělily karibskému regionu v rámci CBSI 751 milionů amerických dolarů (Ellis 2022: 5). Administrativa dalšího amerického prezidenta Donalda Trumpa vůči Karibiku nebyla příliš přívětivá. Když se v roce 2020 rozšířila pandemie covidu-19, karibské země se obrátily na Světovou zdravotnickou organizaci (WHO) a Panamerickou zdravotnickou organizaci (PAHO), aby jim pomohly vyrovnat se s bezprecedentními problémy v oblasti zdravotní péče. Trumpovo rozhodnutí z 6. července 2020 vystoupit z WHO do července 2021 znamenalo připravit karibský region o zdroje, když je nejvíce potřebovaly. Tento krok byl ze strany USA vůči Karibiku považován za bezcitný, nepřátelský a lhostejný. Tato událost měla nezamýšlený, ale nepřekvapivý důsledek přiblížení karibských zemí k diplomatickým vztahům s Čínskou lidovou republikou, která nadále přispívala na financování adaptace na změnu klimatu a na programy WHO na pomoc rozvojovým zemím vyrovnat se s pandemií. Karibské vlády se z velké části cítily ohroženy i Trumpovou politikou „America First”¹² nejen proto, že obecně omezovala pomoc, ale také proto, že se zaměřovala na snížení financování globálních a hemisférických organizací, u nichž hledaly pomoc. Obavy byly umocněny nákupem a hromaděním vakcín proti covidu-19, které připravilo karibské země o přístup k vakcínám, aby mohly zachránit životy svých obyvatel. Znepokojení v karibském regionu vyvolal i Trumpův přístup spojený s vytrvalým odmítáním poskytnout jakékoli finanční prostředky na boj proti změně klimatu. Vzhledem k tomu, že karibské země patří k nejhorším obětem dopadů změny klimatu, zatímco k emisím skleníkových plynů, které ji způsobují, přispívají nejméně, byly touto politikou USA obzvláště ohroženy (Sanders 2022: 4).

Současný americký prezident Joe Biden znovu zavázal Spojené státy k dohodě o změně klimatu, přislíbil americké peníze a uspořádal summit o změně klimatu. Opětovně taktéž navázal spolupráci s WHO a zmírnil finanční tlak na organizaci, u které Karibik hledal pomoc při získávání vakcín v boji proti covidu-19. Uvolnil

¹² Vize prezidenta Trumpa o obchodní politice USA byla založena na představě, že obchod je hra s nulovým součtem a že obchodní deficity způsobují ztráty pracovních míst a výroby. Hlavním cílem politiky America First je proto snížení obchodních deficitů. K dosažení tohoto cíle oznámila tehdejší Trumpova administrativa agresivní přístup k vyjednávání s využitím všech obchodních zákonů USA, přísného vymáhání všech stávajících dohod a upřednostňování bilaterálních obchodních jednání před multilaterálními (Janusch, Mucha 2017: 110).

finanční prostředky, a to včetně prostředků pro COVAX – zařízení spravované WHO, které obstarávalo některé vakcíny pro rozvojové země v Karibiku. Rovněž upustil od politiky „America First“, která poskytla karibským zemím určité pohodlí. Zdůraznil multilateralismus, obnovení důvěry v mezinárodní systém, který karibské země považují za své záruky proti agresi, a platformu, díky níž mohou pozvednout svůj hlas a být vyslyšeny. Biden také dostal svému předvolebnímu závazku prosazovat na domácí půdě více inkluzivní a nediskriminační politiku vůči karibským zemím. Jeho administrativa však dosud nedokázala vypracovat a zavést konkrétní karibskou politiku a rozhodně se nepokusila konzultovat s hlavami karibských států to, jak by taková politika měla vypadat (Sanders 2022: 5).

Karibik je region, který je jak geograficky, tak i historicky blízký Spojeným státům. Je však nejen důležitým obchodním partnerem a silným a spolehlivým spojencem v bezpečnostní spolupráci, ale hraje rovněž klíčovou roli v historii a budoucnosti Spojených států (Force, Financial Inclusion Task 2022: 5). Pokud jde o bezpečnost, USA se ve vztahu ke karibskému regionu spoléhají nejen na dobrou správu věcí veřejných, ale i na partnerství v řadě otázek národní bezpečnosti, včetně problematiky nelegálních narkotik (především těch pohybujících se na sever z Kolumbie a Venezuely) a dalšího pašovaného zboží (Ellis 2022: 1). V roce 2021 bylo třináct zemí CARICOM klasifikováno jako hlavní jurisdikce pro praní špinavých peněz (Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Guyana, Jamajka, Svátý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svátý Vincenc a Grenadiny, Surinam a Trinidad a Tobago), přičemž Bahamy, Belize, Haiti a Jamajka jsou také považovány za hlavní země tranzitu drog (Force, Financial Inclusion Task 2022: 12). Mnohem důležitější je, že Karibik se dotýká – nebo je bezprostředně blízko – značného počtu důležitých amerických přístavů a vojenských zařízení, jako jsou Jacksonville na Floridě, Savannah a Kings Bay, Georgia, Charleston, Jižní Karolína a Norfolk ve Virginii. Nejenže jsou tato zařízení zásadní pro americký mezinárodní námořní obchod, ale vojenská zařízení v některých z těchto oblastí hrají důležitou roli při rozmístění a udržení sil v řadě potenciálních konfliktů, ať už v Africe, Evropě, nebo Asii. Během válek v předchozím století se německé ponorky skutečně snažily operovat v Karibiku nebo v jeho blízkosti, aby ohrozily americká zařízení a konvoje lodí (Ellis 2022: 1).

Zatímco ekonomiky, populace a transakční hodnoty Karibského společenství (CARICOM) jsou malé, trhy a geografická poloha z něj činí hlavní region pro lodní dopravu, offshore finance a obchod. Prosperující Karibik je důležitý pro Spojené státy a širší region Latinské Ameriky, aby mohly těžit ze stability klíčových tranzitních bodů pro obchod a lodní dopravu (Force, Financial Inclusion Task 2022: 7). Karibik hraje důležitou roli jako destinace pro turistický ruch v USA. Funguje jako logistické centrum sloužící atlantickému pobřeží USA a je důležitým offshore bankovním centrem nejen pro USA, ale i řadu dalších zemí (Ellis 2022: 5). V samotném Karibiku ovlivňuje turistický sektor hotely, přístavy a vytváří další výhody pro místní restaurace, supermarketky a obchody. Výsledkem je, že většina karibských ekonomik je silně závislá na cestovním ruchu. Podle indexu závislosti na cestovním ruchu (TDI) Inter-American Development Bank, který měří příspěvky cestovního ruchu k příjmům z exportu, HDP a zaměstnanosti, vyplynulo, že deset členů CARICOM patří do první dvacítky ekonomik nejvíce závislých na cestovním ruchu na světě (Force, Financial Inclusion Task 2022: 14). Další oblastí, díky níž je Karibik pro USA atraktivní, je mimo jiné i to, že nabízí poměrně vzdělané, vesměs anglicky mluvící obyvatelstvo. Tato anglicky mluvící a vzdělaná pracovní síla se nachází v regionu relativně dobře sladěném s časovými pásmy USA a Kanady. Z tohoto důvodu byly země jako např. Jamajka dříve identifikovány jako perspektivní místa pro call centra a další podniky informačních služeb zaměřené na trhy USA a Kanady (Ellis 2022: 5).

Pokud se znovu vrátíme k působení současného amerického prezidenta Bidena, ve spolupráci s karibským regionem se jeho administrativa kromě výše zmíněných odvětví zaměřila ještě na dvě témata zděděná po Trumpově vládě. Jedná se o Kubu a Čínu. Co se týká Kubu, prezident Biden nepokračoval v normalizační politice Obamovy administrativy, v níž byl viceprezidentem. Namísto toho pokračoval v Trumpově politice zacházení s Kubou jako s „teroristickým státem“ a posiloval nepřátelské pozice vůči kubánské vládě. Biden nejenže zachoval přístup maximálního tlaku, který prosazoval Trump, ale rozšířil jej i o nové sankce, zaměřené na kubánské úředníky a instituce obviněné z porušování lidských práv (Sanders 2022: 5, 6). Bidenova administrativa rovněž zavedla do americko-karibských vztahů nový rozměr vztahů regionu s Čínskou lidovou republikou. Téměř od chvíle, kdy

administrativa začala, zahájila v Karibiku kampaň nabádající k omezení investic z Číny a označovala dohody o investicích a zvýhodněném financování za „dluhové pasti“ a odrazovala od dalších spojení. Na druhou stranu vakuum, které zanechaly USA v Karibiku, takticky zaplnila ČLR. Vláda Spojených států si musí uvědomit, že karibské země neodloží své naléhavé potřeby rozvoje a nebudou čekat, až USA znovu zaměří svou pozornost na karibský region. Podmínky čínských půjček mnoha karibským zemím s nižšími a středními příjmy byly mnohem výhodnější než půjčky Světové banky a MMF takovým zemím. Karibské země nepovažují půjčky a další ekonomická ujednání, která mají s Čínou, za hrozbu, která by mohla znamenat nebezpečí pro národní bezpečnost USA. Zároveň žádný členský stát CARICOM nezavedl žádné politiky nebo programy, které by ovlivnily národní bezpečnost Spojených států. Země CARICOM skutečně zůstaly věrné dovozu zboží a služeb z USA, i když jejich pomoc a investice v Karibiku neustále klesaly. Faktem je, že obchod mezi karibskými zeměmi a Čínou v posledních letech vzrostl. Současně však žádný obchod se zbožím nebo službami se Spojenými státy nebyl vytlačen. Pokud jde o zahraniční pomoc regionu, Čína v současnosti dodává do karibského regionu více než Spojené státy. Stěží by tak tyto debaty měly být předmětem stížností ze strany USA (Sanders 2022: 6, 7). Karibské země se kvůli své jedinečné zranitelnosti a omezenému ekonomickému a politickému vlivu zaměřily na to, aby byly pragmatickými aktéry. Rozhodnutí učiněná karibskými vůdci se spoléhají na to, co je nejlepší pro růst, udržitelný rozvoj a jejich občany. Proto zatímco karibské země spolupracují s partnery na západní polokouli, spolupracují také s jinými, jako je Čína. V tomto případě Čína aktivně vnímá strategický význam Karibiku jako místa pro nové bankovní vztahy a investice (Force, Financial Inclusion Task 2022: 15). Čína čelí i obvinění, že její představitelé používají ostré praktiky při vyjednávání smluv s karibskými zeměmi, jež mohou vést k zabavení životně důležité infrastruktury, pokud by došlo k nesplácení úvěrů.¹³ Země CARICOM se kvůli své malé rozloze

¹³ Když dlužník nesplácí, Čína zabaví strategická aktiva. Případ, který vzbudil velkou pozornost, byl přístav Hambantota na Srí Lance. Ambiciózní a zkorumpovaný premiér navrhl výstavbu nového přístavu ve své čtvrti navzdory otázkám ohledně jeho životaschopnosti; projekt se nakonec stal bílým slonem, který přispěl k nahromadění dluhu této jihoasijské země na neudržitelnou úroveň; a když Srí Lanka nesplácela, Čína se dohodla se svým dlužníkem, že čínský státní podnik převezme správu přístavu. Přístav byl skutečně pronajat Číně za 1,1 miliardy dolarů, které byly použity na splacení dluhů vůči jiným věřitelům (MacDonald 2022: 38).

nevyhnutelně ocitají v asymetrických vztazích s většími zeměmi, včetně Spojených států amerických. Číně se nedá upřít to, že poskytuje více stipendií karibským studentům na vylepšení jejich schopností a znalostí než USA. Pokud Čína ovládne ekonomiky západní polokoule, bude to kvůli dlouhému období zanedbávání ze strany USA a pomalému procesu uznání, že Spojené státy musí znovu zapojit Latinskou Ameriku a Karibik do skutečné spolupráce, ne se pouze omezit na jednostranné strategie. Pokud se USA skutečně zajímají o mimoregionální dění na polokouli, měly by zaujmout lepší postoj v oblasti investic a spolupráce (Ellis 2022: 7, 8).

3.1 Soubor hegemonů

21. století bude ve znamení boje o globální hegemonii mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou. Vzestup Číny vedl ve světě mezinárodní politiky k vášnivě debatě o tom, jak se tento boj bude vyvíjet. Spojené státy tvrdily, že Čína má za sebou historii nekalých obchodních praktik, aby ospravedlnily uvalení cel na dovoz čínských produktů. Základním konfliktem je však spor o globální hegemonii v 21. století. Schopnost Číny ustát tento dlouhodobý obchodní konflikt se Spojenými státy je klíčovým faktorem utvářejícím tento spor (Treacy 2021: 9). Konkurence s Čínou se stala hlavní optikou, kterou se Spojené státy dívají na svět. Od konce studené války USA neustále přesouvaly svoji pozornost směrem k Číně a Asii. Trumpova administrativa byla první, která definovala vztah Ameriky s Čínou jednoznačně konkurenčními termíny, a označila Čínu za „dlouhodobě strategického“ konkurenta usilujícího o „podstatnou revizi mezinárodního řádu a normy chování po studené válce“ (Simón a kol. 2021: 90). Rozhodnutí postavit globální konkurenci s Čínou do centra velké strategie Spojených států se může ukázat jako hlavní zahraničněpolitický odkaz prezidenta Trumpa. Vzhledem k tomu, že konkurence s Čínou se stává stále důležitější pro velkou strategii USA, budou se Spojené státy pravděpodobně dívat na různé regiony a vztahy po celém světě optikou této konkurence (Simón a kol. 2021: 90, 91).

V roce 2019 nabraly americko-čínské vztahy, které byly v posledním čtvrtstoletí charakterizovány vzorcem vzestupů a pádů, jasný a možná nevratný obrat k horšímu. Tato změna vyvolala debatu o tom, zda se Čína a USA již staly rivaly, možná protivníky v nové studené válce (Goldstein 2020: 48). Spojené státy si uvědomují, že Čína se pod vedením Si-Ťin-pchinga stala výrazně asertivnější a úspěšnější při dosahování změn. Dokazuje to obnova ostrovů v Jihočínském moři, stejně jako velká iniciativa Belt and Road (BRI) (Xing, Bernal-Meza 2021: 2). Si-Ťin-pchingova strategie „dvojího běhu“ signalizuje jeho záměr posunout Čínu dále na cestu, na kterou se již vydala. To znamená zvýšit závislost na domácí poptávce a rozvíjejících se ekonomikách, aby podpořila budoucí růst, a zároveň snížit závislost na Spojených státech a dalších západních trzích, přičemž tímto krokem Čína předejde zranitelnosti vůči budoucím clům nebo sankcím. Zároveň Si-Ťin-pching stanovil nejvyšší prioritu dosažení dlouho hledaného cíle větší technologické soběstačnosti, čímž se sníží náchylnost Číny k budoucím technologickým „blokádám“. Ekonomická politika režimu bude brát ohledy spíše na moc než na samotný blahobyt Číny. Všechny kroky budou navrženy tak, aby zvýšily vliv Pekingu nad ostatními a zároveň snížily schopnost ostatních uplatňovat vyrovnávací páku na Čínu. Čína doufá, že bude stát v centru globální ekonomiky a na vrcholu technologického žebříčku (Friedberg 2022: 116).

3.2 Prohlubující se obavy z konkurence

Po druhé světové válce se Spojené státy staly supervelmocí, která upevnila svou globální hegemonii. Dodnes si udržely vojenskou, ekonomickou, finanční, technologickou, kulturní a ideologickou převahu. Tato pravomoc je rozšířena o americkou kontrolu Severoatlantické aliance (NATO) a hlavních multilaterálních organizací, včetně Světové banky (WB), Mezinárodního měnového fondu (MMF) a Světové obchodní organizace (WTO). V minulosti ohrožovaly americkou nadvládu nastupující mocnosti jako Sovětský svaz, Německo a Japonsko. V posledních letech se však objevily známky toho, že tato moc kvůli vzestupu Číny upadá. Ohrožení americké národní bezpečnosti je dvojitě. Za prvé, Čína a Spojené státy spolu soutěží o přírodní a nerostné zdroje a také o kontrolu obchodních toků prostřednictvím správy

obchodních cest a přístavů a přístupu k nim. Za druhé, soutěží o rozvoj klíčových aktiv, jako jsou znalosti a inovace, a související infrastruktury, jako jsou komunikační sítě a výpočetní kapacity (Treacy 2021: 10). Když se tedy v roce 2010 USA znovu zaměřily na asijsko-pacifický region, kde Čína nebyla jen ekonomickým gigantem, ale stále schopnější a aktivnější vojenskou mocností, americká úzkost z rizik vzájemné závislosti se prohloubila. Washington začal být stále vážnější, pokud jde o regulaci obchodu a investic s Čínou, a začal jednat na základě bezpečnostních obav, které z americké perspektivy vypadaly mnohem více znepokojivě než na začátku století. Nicméně kvůli obrovské hospodářské roli Číny v globálních dodavatelských řetězcích, s nimiž byly USA a ostatní důkladně integrovány, by bylo obtížné a nákladné reagovat na tyto nové obavy. Dokud byly vztahy mezi Spojenými státy a Čínou charakterizovány omezenou konkurencí v době rozkvětu angažovanosti, oběma stranám vyhovovalo zaměření na vzájemné výhody, které získávaly z ekonomických výměn. Ve frázi, kterou čínská strana často zmiňuje, tyto výměny vedly k výsledkům „win-win“. Jak však postupem času rivalita zakořenila, pozornost se přesunula z „win-win“ spolupráce na „who wins more“. Obě strany se začaly zaměřovat na relativní zisky spíše než na absolutní, které každá strana získala ze svých silných ekonomických vazeb (Goldstein 2020: 51, 52). Obavy Washingtonu z toho, že čínské společnosti hrají roli při modernizaci americké infrastruktury – od telekomunikací v nové éře 5G pro železniční vozy a autobusy v hromadné dopravě do amerických měst – odrážejí rostoucí znepokojení ohledně vazeb mezi ekonomickou vzájemnou závislostí a národní bezpečností. Zpřísnění americké vízové politiky a předpisů upravujících přístup čínských studentů a učenců do vzdělávacích institucí a výzkumných laboratoří v USA je dalším projevem toho, jak rivalita změnila kalkulaci nákladů a přínosů. Burzy, které byly dříve považovány za vzájemně výhodné, jsou nyní vnímány jako problematické, protože se USA obávají, že by mohly vést k tomu, že Čína získá odborné znalosti, které by mohly posílit její ekonomickou nebo vojenskou sílu ve srovnání s USA. Americká opatření zase vyvolala v Číně podobné obavy z důsledků její vlastní zranitelnosti, která vyplynula z desetiletí se prohlubující vzájemné hospodářské závislosti. Obzvláště znepokojivá je závislost Číny na amerických zdrojích, pokud jde o klíčové vstupy do technologicky

vyspělých sektorů, které jsou jádrem vize Pekingu pro další fázi čínské ekonomické modernizace. Reakce na tyto obavy se již projevila v iniciativě Made in China 2025 (MIC 2025) (Goldstein 2020: 52).

Made in China 2025 je desetiletý plán průmyslového rozvoje Pekingu. Oznámen a schválen byl Čínskou státní radou v roce 2015 a je „návrhem plánu Pekingu přeměnit zemi na technologicky vyspělou velmoc, která dominuje vyspělým průmyslům, jako jsou robotika, pokročilé informační technologie, letectví a nová energetická vozidla“. Cílem (MIC 2025) je udělat z Číny výrobní velmoc, která dominuje světovému trhu v budoucích hightech odvětvích. Zatímco výraz „Made in China“ obvykle znamenal levné produkty jako oblečení, boty a spotřební elektronika s nízkou kvalitou, „Made in China 2025“ má v úmyslu proměnit Čínu v nezávislou ekonomiku založenou na špičkových technologiích (Kim 2019: 34). Vzhledem k tomu, že iniciativa Made in China 2025 vyzývá k dosažení soběstačnosti Číny prostřednictvím nahrazování technologií a jejím cílem je postupně přeměnit Čínu na technologicky vyspělou velmoc, která bude dominovat vyspělým průmyslovým odvětvím, není divu, že USA tyto ambice považují za skutečnou hrozbu pro jejich technologické vedoucí postavení ve světě (Kim 2019: 36).

3.3 Čínsko-americké soupeření pod záštitou „teorie světového systému“

Autoři Xing a Bernal-Meza ve svém článku předkládají, že podstata čínsko-amerického soupeření se dá vysvětlit pomocí teorie světového systému. Soupeření Číny s USA je dle těchto autorů výsledkem soutěže uvnitř jádra a kapitalismu, přičemž tato soutěž vede ke globálnímu posunu moci. Jak již bylo v teoretické části této diplomové práce zmíněno, teorie světového systému sleduje vývoj spojení mezi státem a kapitálem a předvídá světový ekonomický řád, který je založen na teritoriálním rozdělení skládajícím se z hierarchie národních ekonomik. Tato teorie konceptualizuje světovou ekonomiku jako neustále dynamickou a měnící se a též jako systém vzájemně propojených národních ekonomik, které se snaží posunout výš v hierarchii států a v řádu přidané hodnoty (Xing, Bernal-Meza 2021: 6).

„Cykly hegemonie“ jsou cenným bodem z teorie světového systému, přispívající k analýze čínsko-amerického soupeření. Wallerstein zastává názor, že

dlouhodobou dynamiku kapitalistické světové ekonomiky lze analyzovat optikou „dlouhých vln“. Jinými slovy toto tvrzení znamená, že posun globálního růstu, stagnace a recese zobrazuje vzestup a pád hegemonických států v rámci světové ekonomiky jako historické „cykly“ hegemonie. Wallerstein identifikoval proces dohánění rostoucí hegemonické moci jako proces spočívající v dosažení postupné převahy ve třech oblastech: 1.) produktivní síla; 2.) obchodní vedení; 3.) finanční vedení. 1.) Čína je v současné době největším světovým výrobcem a dodavatelem produktů; 2.) Čína je největší světovou obchodní zemí; 3.) Čína je také největším světovým věřitelem a potenciálním hráčem v globálních financích. Jednoduše řečeno, současná čínsko-americká konkurence a zejména jejich obchodní válka demonstruje rivalitu zakotvenou v procesu „cyklů hegemonie“ (Xing, Bernal-Meza 2021: 7).

Ekonomický úspěch Číny v povýšení části své ekonomiky na klíčové postavení ve světové ekonomice mění konvenční globální ekonomickou stratifikaci charakterizovanou malým jádrem, rozptýlenou větší semiperiferií a rozsáhlou periferií. Skutečnost, že část čínské ekonomiky a populace úspěšně vstoupila do ekonomiky jádrové zóny, je politicky náročná a ekonomicky přepřlňuje jádrovou zónu světové ekonomiky. Právě do tohoto rámce porozumění by mělo být zařazeno pokračující čínsko-americké soupeření. Spojené státy hrály nepostradatelnou roli v celém období hospodářského rozvoje Číny. Na jedné straně americké investice do Číny nepřinesly s sebou pouze peníze, ale také zaměstnanost, technologie, know-how a přístup na trh. Na druhou stranu USA těžily z dovozu čínského spotřebního zboží s hodnotou za peníze, což pomohlo zvýšit průměrnou úroveň Američanů a udržet nízkou inflaci. Pokračující čínský nákup amerických státních dluhopisů zároveň pomohl udržet relativně vyvážený vzorec vzájemného prospěchu (Xing, Bernal-Meza 2021: 7, 8). Američany postupem času znepokojila skutečnost, že čínský úspěch v globálních dodavatelských a hodnotových řetězcích vedl k většímu podílu Pekingu na globálním přebytku a také ke snížení ziskové marže pro tradiční jádrové státy (Xing, Bernal-Meza 2021: 11). Xing a Bernal-Meza závěrem dodávají, že ekonomický vzestup Číny a její národní ambice podtržené jejím modelem růstu jsou vnímány tak, že Čína má záměr rozdělit již tak rozdělenou světovou ekonomickou strukturu. Dá se předvídat, že Čína a USA, dvě největší ekonomiky světa, budou

i nadále součástí dlouhotrvajícího strategického soupeření, protože je utvářeno a poháněno vnějšími a vnitřními systémovými a strukturálními silami. Světová ekonomika vstoupila do nového věku vnitřního soupeření a čínsko-americká konkurence bude v nadcházejících letech utvářet trajektorii kapitalistického světového řádu (Xing, Bernal-Meza 2021: 16).

Jak již bylo v této kapitole zmíněno, od konce 2. světové války jsou Spojené státy americké bezpochyby globálním hegemonem. Se svou převládající vojenskou a ekonomickou silou vytvořily liberální mezinárodní ekonomický řád a udržovaly jej podporou globálního volného obchodu. Náhlý přechod USA k protekcionismu pod hlavičkou „America First” v Trumpově administrativě ilustruje „strach USA”, že jejich hegemonie neboli Pax Americana upadá ve vztahu k rostoucí síle Číny. Ukazuje to také, že USA se nyní snaží Čínu odradit od překonání její hegemonie, aby si hegemonii USA udržely co nejdéle. Jak už z předchozích řádků víme, USA a Čína spolu vedou obchodní válku. Zde je důležité poznamenat, že hnací síla obchodní války mezi dvěma největšími světovými ekonomikami je spíše politická než ekonomická. To znamená, že s rostoucím ekonomickým a politickým vlivem Číny ve světě ve srovnání s USA roste i strach USA o moc Číny. Za těchto okolností Washington vynakládá veškeré úsilí, aby prosadil svou globální dominanci tím, že odrazí čínskou výzvu k její hegemonii. Vzhledem k tomu, že ekonomický, technologický, vojenský a politický vzestup Číny pokračuje, USA se jej pokusí omezit, aby si udržely svou globální hegemonii. Pokud bude přetrvávat strach Spojených států z toho, že Čína předběhne americkou hegemonii, v budoucnu pravděpodobně dojde k podobnému typu konfliktu mezi dvěma hegemony, i když současná obchodní válka skončí (Kim 2019: 36, 37).

3.4 Karibik v kontextu nové studené války

Na předchozích řádcích byla řeč o ekonomickém a politickém souboji dvou globálních hráčů v možné nastupující éře nové studené války. Jak do tohoto konkurenčního soupeření zapadá karibský region a jaké to pro něj může mít důsledky? Myšlenka nové studené války není v regionu snadno přijímána a rozhodně není žádoucí. Dle MacDonalda se většina karibských vůdců a politiků zdráhá přijmout

myšlenku nové studené války. Spojené státy i Čína mají Karibiku co nabídnout, zvláště pokud jsou v míru a podporují globalizaci. Existuje však obava, že éra globalizace již skončila a že začala nová, poznamenaná návratem geopolitiky. Ať je to tak či tak, Karibik čelí světu uprostřed velkého přeskupování a tlak na výběr strany pravděpodobně poroste. A pokud Karibik nezbytně neusiluje o sladění vztahů se Spojenými státy nebo Čínou, tyto dvě země si pravděpodobně samy určí, na koho se mohou spolehnout jako na partnery a či loajalita je sporná (MacDonald 2022: 130, 131).

Po diskuzích s bývalými karibskými diplomaty, regionálními akademiky a obchodníky se kolem myšlenky nové studené války objevují následující body. Za prvé, existuje názor, že tradiční zahraniční partneři Karibiku, jmenovitě Spojené státy americké, Kanada, Velká Británie a Evropa, od konce studené války tento region obecně zanedbávali, výjimkou je zaměření na nadnárodní zločin. Názor se opírá o pocit, že americké zacházení s Karibikem se změnilo z místa dovolené na válečnou zónu s mezinárodními lordy zločinu. Zatímco karibským zemím připadá americký a v tomto případě i evropský zájem o jejich region „nestálý“, Čína si v posledních dvaceti letech udržela silný zájem a poskytovala Karibiku tolik potřebnou podporu. Toto poselství vyšlo jasně a nahlas v roce 2019, kdy předseda vlády Antiguy a Barbudy Gaston Browne při slavnostním zahájení stavby nového areálu čínského velvyslanectví prohlásil: „Čínská lidová republika projevila mnohem větší zájem (o Antiguu a Barbudu), dokonce více než jiné země na této polokouli s vynikajícími zdroji. Projevily větší zájem o náš rozvoj. Je logické, že musíme stát na straně Čínské lidové republiky“ (MacDonald 2022: 131, 132). Za druhé, v Karibiku panuje pocit, že jeho politická stabilita a závazek k demokratické správě věcí veřejných jsou považovány za samozřejmost (výjimku tvoří Kuba a Haiti). O hladkém a bezproblémovém chodu vlády uprostřed výzev, které vyplývají ze změny klimatu, přírodních katastrof a nadnárodních pandemií, se příliš nepřemýšlí. Alespoň z pohledu tvůrců politik v USA, Kanadě a Evropě to tak vypadá. Pro obyvatele karibského regionu je snadné poukázat na skutečnost, že prezident Obama byl posledním vůdcem Spojených států, který navštívil region, což je ukazatel nízké úrovně důležitosti, kterou Washington karibskému regionu přikládá. Prezident Trump

navštívil Portoriko v roce 2017 po hurikánu Maria, ale tento ostrov je územím Spojených států a jeho návštěva nebyla vrcholem jeho administrativy. A konečně třetím faktorem je, že USA jsou stále obecně vnímány v pozitivním světle, přestože mnozí jsou v Karibiku citliví na to, že jejich severní soused je příliš zapojen do jejich záležitostí, někdy i v nechtěné funkci. Důvodů angažovanosti USA je mnoho, od bezpečnostních přes politické a ideologické důvody až po ekonomickou dominanci. V realistických politických kruzích ve Spojených státech zaujímá Karibik důležitou strategickou geografii, v liberálních politických kruzích představují převážně ostrovní státy podobně smýšlející společenství ve svém lpění na demokracii (až na několik výjimek), tržní orientaci a preferenci multilateralismu – i když těmto zemím je věnováno méně pozornosti, než si myslí, že si jako přátelé, spojenci a sousedé zaslouží (MacDonald 2022: 132, 133).

Zatímco Bushova a Obamova prezidentská léta uplynula v kontextu karibského regionu relativně klidně, Trumpova éra prezidentského úřadu znamenala pro Karibik neustálý nátlak a používání amerického námořnictva k ukazování vlajky. Vzhledem k tomu, že Spojené státy a další tradiční partneři omezili pomoc a jejich banky se kvůli snížení rizika z Karibiku stáhly, byl čínský ekonomický stát vítán, jak už bylo ostatně v této diplomové práci zmíněno. Dělo se tak navzdory varování před čínskou dluhovou pastí a rostoucím povědomím, že čínské národní zájmy mohou překročit místní zájmy. V Karibiku se varování Spojených států soustředilo zejména na to, zda Čína převezme kontrolu nad strategicky klíčovými částmi národního hospodářství – dopravní infrastrukturou, telekomunikacemi a veřejnými službami. Přesto ze strany karibských politiků existuje určité nepochopení americké kritiky za přijímání pomoci z Číny. Politici Karibiku věří, že si sami mohou rozhodovat o tom, od koho pomoc obdrží (MacDonald 2022: 133, 134). Víru karibských státníků podtrhují i slova bývalého velvyslance z Barbadosu Petera Laurieho: „Země CARICOM mají trvalé partnerství se Spojenými státy, založené na sdílených hodnotách atd., ale trváme na tom, že i my budeme rozvíjet ekonomické vztahy s těmi, s kým se nám bude líbit, aniž bychom byli obviňováni ze zrady našeho hlubokého a dlouholetého přátelství se Spojenými státy. Můžeme být malí a bezvýznamní v širším geopolitickém schématu věcí, ale nenecháme se šikanovat“ (MacDonald 2022:

147). V této souvislosti lze pozici Karibiku v nové studené válce shrnout do následujících bodů. V první řadě chtějí karibské země respektovat svou národní suverenitu. Nechtějí být součástí jednoho, nebo druhého bloku, ale chtějí mít ponechanou možnost, aby jednali s oběma stranami tak, jak uznají za vhodné, i kdyby to znamenalo stát na straně země považované za prospěšnější pro národní zájmy dané karibské země. Jedná se o Čínu, Spojené státy i Evropu. Druhým prvkem karibského hlasu je, že si region uvědomuje, že pokud nebude vstup Číny do jejich záležitostí dobře řízen, může to znamenat velká rizika. Patří mezi ně rostoucí a v konečném důsledku neudržitelné úrovně dluhu, potenciální ztráta ekonomické autonomie, korupce a neposlední řadě i poškození životního prostředí. Čína dává přednost tomu, aby země řídily své vztahy s jejich společnostmi a bankami, ale místní vlády musí prokázat vědomí, že ztráta kontroly znamená velkou nevýhodu. Posledním bodem je, že globalizace byla pro Karibik obecně pozitivní. Neznamená to však, že vše regionu prospělo, ale že obecně otevřené ekonomiky, historicky svázané se sektory, jako jsou cestovní ruch, těžba a energetika, a nynější rozšíření obchodních a investičních vztahů pomohly vytvořit nové partnery. Obecně platí, že nová studená válka je pro podnikání špatná. Pokud se vydá podobnou cestou jako ta předchozí, mohly by se karibské země ocitnout pod tlakem, aby se připojily. Na závěr této kapitoly lze říci, že existují rozdíly v tom, jak se jednotlivé karibské země dívají na potenciál pro novou studenou válku, ale jedním bodem shody je, že nikdo nechce, aby se objevila (MacDonald 2022: 147, 148).

4. Diplomatický souboj Čína vs. Tchaj-wan

Ve čtvrté kapitole bude nejprve v krátkosti nastíněn probíhající diplomatický souboj Číny a Tchaj-wanu známý jako politika „jedné Číny“. S ohledem na současné vztahy mezi těmito státy bude v této kapitole rozebrána i problematika šekové diplomacie, která ovlivňuje dění v různých zemích světa včetně Karibiku, jak se dočteme v této kapitole později. Současný diplomatický boj Číny a Tchaj-wanu se pochopitelně promítá i do ekonomického fungování obou zapojených zemí. Navzdory tak mocnému soupeři, jakým Čína je, se Tchaj-wan dokáže stále ubránit sjednocení, jak kapitola dále nastíní. Bude zde i popsáno, které karibské země jsou stále klíčovými

aktéry v diplomatickém souboji mezi Čínou a Tchaj-wanem a jakou roli na pozadí těchto událostí hrají Spojené státy americké. Přestože byly v úvodu této práce vymezeny pouze některé státy z Karibiku, kterými se tato diplomová práce zabývá, ve čtvrté kapitole bude věnována pozornost také státům, jako jsou Dominika, Dominikánská republika, Haiti, Svatý Kryštof a Nevis a Svatý Vincenc a Grenadiny.

4.1 Téma „jedné Číny“

Ostrov Tchaj-wan se nachází ve východní Asii mezi Jihočínským a Východočínským mořem. Od kontinentální Asie je oddělen Tchajwanským průlivem, který leží mezi ostrovem a východním pobřežím Číny. Tchajwanský průliv však není jediným faktorem, který odděluje Tchaj-wan od pevninské Číny. Čínská občanská válka mezi silami Kuomintangu (KMT), vedenými Čankajškem, a Čínskou komunistickou stranou (ČKS), vedenou Mao Ce-tungem, vyústila v roce 1949 ve faktické rozdělení Číny. Vláda lidu Čínská republika (ČLR) vykonává pravomoc nad územím pevniny. Tchaj-wan (spolu s ostrovy Penghu, Kinmen a Matsu) zůstal de facto pod kontrolou Čínské republiky (ROC). Přestože počet států, které uznávají ROC, je nízký (a klesá), tyto formální vztahy jsou pro Tchaj-wan nanejvýš důležité (Nemeskéri, Zádori 2020: 104). Až do 70. let se Tchaj-wan těšil uznání Spojených států a většiny „západních mocností“. Kromě toho byl ROC jednou ze zakládajících zemí Organizace spojených národů (OSN) a měl také křeslo v Radě bezpečnosti OSN (UNSC) jako stálý člen. V roce 1971 byli však zástupci ROC z OSN vyloučeni a jejich křesla byla přidělena ČLR. Toto rozhodnutí bylo brzy následováno mnoha státy včetně USA, které změnilly své uznání z Tchaj-peje na vládu Pekingu (Nemeskéri, Zádori 2020: 105).

Jádrem rivality napříč Tchajwanským průlivem od roku 1949 jsou konečné politické vztahy obou stran, známé jako téma „jedné Číny“. Před sedmdesátými léty si Čína a Tchaj-wan v tomto sporu vzájemně hrozily a došlo i na použití síly. V 70. letech 20. století pak kritická vlna vývoje katalyzovaná návštěvou amerického prezidenta Richarda Nixona v Číně roku 1972 vyústila ve vágní mezinárodní rámec pro otázku „jedné Číny“, který pomohl utlumit vojenské napětí přes úžinu. Nicméně Čína se nikdy nevzdala síly k vyřešení sporu a v posledních letech opět zesílila

vojenský tlak na Tchaj-wan. Nepřátelství přes úžinu se může politicky a vojensky projevat ve formách podobných minulosti, ale jeho povaha a dynamika se výrazně změnily. Od chvíle, kdy Tsai Ing-wen nastoupila do tchajwanského prezidentského úřadu v roce 2016, jsou vztahy přes úžinu na bodě mrazu (Lin 2022: 1, 2).

Jak jsem již naznačila o pár řádků výše, téma „jedné Číny“ se objevilo ve světové politice poté, co vláda Čínské nacionalistické strany Kuomintang (KMT) roku 1949 přijala exil na Tchaj-wanu. Navzdory příslušnosti k různým táborům během studené války byly obě strany Tchajwanského průlivu pod autoritativní vládou. Situace se změnila na konci 80. let, kdy se Tchaj-wan postupně demokratizoval a nové generace narozené na ostrově ztratily veškeré spojení s čínskou pevninou. Většina Tchaj-wanců pociťuje odpor k vyhlídce na ztrátu způsobu života, pokud by se měl Tchaj-wan stát součástí autoritářské pevninské Číny (Lin 2022: 3). Jakmile se stala Tsai Ing-wen prezidentkou Tchaj-wanu, Čínská lidová republika zesílila na své mnohostranné kampani s cílem vytlačit Tchaj-wan. Peking má za cíl odradit Tchaj-wan od nároku na formální nezávislost a snížit jeho mezinárodní postavení, aby se mohl přiblížit (znovu)sjednocení s ČLR. Jedním z nejvýznamnějších aspektů této „strategie anakondy“ je pytláctví diplomatických spojenců, které tlačí země, aby vyměnily své diplomatické vazby s Tchaj-wanem za ČLR. Tato strategie jakožto prostředek k ovlivňování a omezování Tchaj-wanu nespolehá výhradně na soft power, agresivní nátlak, politické válčení nebo hard power. Spolehá se na hybridní přístup s více transakčním přístupem (Shattuck 2020: 334, 335).

4.2 Diplomacie šekové knížky

Od té doby, co začala současná existence režimů ČLR a Tchaj-wanu, mezi oběma vládami existuje soutěž o získání uznání od ostatních států. Spojování uznání s ekonomickými zisky však není novým fenoménem. Vlády obou zemí využívají ekonomické nástroje k prosazování svých diplomatických zájmů. Režimy začaly poskytovat pomoc Africe, Latinské Americe a Karibiku na počátku 60. let s konkrétním cílem získat uznání. Role těchto nástrojů zahraniční pomoci ohromně vzrostla, když v sedmdesátých letech zůstal Tchaj-wan bez křesla v OSN, bez uznání ze strany USA a s aliancí pouze 22 zemí. To platí zejména pro období, které začalo

po smrti Chiang Chingkuo, jako v roce 1988, kdy Lee Teng-hui, nový prezident, začal uplatňovat svůj nový zahraničněpolitický přístup. Svou strategii nazval „flexibilní“ nebo „pragmatickou“ diplomacií a za hlavní cíl označil vymanění Tchaj-wanu z mezinárodní izolace. Jako prostředek k dosažení tohoto cíle se Tchaj-wan nezdržoval používáním „šekové diplomacie“. Bylo by dobré vysvětlit, co přesně rozumíme pod pojmem „diplomacie šekové knížky“. Jednoduše řečeno je to „nákupní“ uznání. V případě Tchaj-wanu režim poskytuje státu různé formy ekonomických výhod, jako jsou půjčky, dary a investice. Na oplátku se očekává buď vytvoření, nebo udržení formálních vztahů. Využití ekonomických nástrojů k získání uznání rozhodně není cizím pojmem ani pro ČLR, pekingské vládě se pomocí této taktiky podařilo zmocnit se mnoha diplomatických spojenců z Tchaj-wanu (Nemeskéri, Zádori 2020: 105, 106). Hlavním mechanismem, který Peking používá, je příslib peněz prostřednictvím půjček, smluv a pomoci. Vzhledem k tomu, že země, které mají stále formální vazby s Tchaj-wanem, jsou součástí rozvojového světa, příslib ekonomických zisků je láká k přechodu. To je charakteristický znak šekové diplomacie a vyhrává ten, kdo vypíše největší šek (Shattuck 2020: 345).

4.3 Využití mocenské asymetrie ve prospěch Tchaj-wanu

Jak se schopnosti Číny zvyšují, její používání donucovacích opatření roste co do frekvence i rozsahu. Čína například zavedla různá donucovací opatření, včetně vývozních kvót, dovozních omezení, zákazů turistiky a bezpečnostních inspekcí vůči mnoha zemím. Japonsko, Filipíny, Jižní Korea, Norsko a především Tchaj-wan se staly obětí čínských hospodářských sankcí. Hospodářská spolupráce s Čínou často představuje neodmyslitelná rizika pro národní zájmy země. Jak již víme, Tchaj-wan je navíc v čele čínského ekonomického a vojenského nátlaku, protože Peking se nezřekne použití síly k odrazení od hnutí za nezávislost Tchaj-wanu. Tchaj-wan reagoval na čínský ekonomický tlak diverzifikací svého obchodu a investic do zemí jihovýchodní Asie a jižní Asie, aby snížil závislost na Číně. Export Tchaj-wanu do Číny se v roce 2019 snížil o 8,8 % a jeho export do USA vzrostl v roce 2019 o 17,4 % ve srovnání s loňskými rekordy. Tyto trendy společně naznačují, že diverzifikaci obchodu Tchaj-wanu podporuje růst exportu k dalším partnerům, jako

jsou např. země ASEAN a Spojené státy americké. I přes tato zjištění zůstává Tchaj-wan závislý na čínské ekonomice, takže jeho zranitelnost vůči ekonomickému i politickému tlaku trvá (Lai 2022: 410, 411). Když však Peking zavedl zákaz čínským turistům cestovat na Tchaj-wan, tchajwanská vláda brzy zareagovala dotováním domácího cestování a provedením strukturálních úprav, aby přilákala turisty z jiných asijských zemí. Tchaj-wan tedy není jen terčem čínského nátlaku, ale také aktivním aktérem sám o sobě. Vztahy mezi Čínou a Tchaj-wanem patří k typické charakteristice mocenské asymetrie, kdy Tchaj-wan v tomto případě jakožto slabší strana dokáže reagovat na odpor vůči čínským donucovacím opatřením (Lai 2022: 412).

Politici aktéři, obchodní vůdci a široká veřejnost na Tchaj-wanu si začali uvědomovat, že vstupují do asymetrického vztahu. Prostřednictvím diverzifikace obchodu a chytré diplomacie může Tchaj-wan využít mocenských rozdílů k ochraně svých národních zájmů. Skutečnost, že Čína nebyla schopna přinutit Tchaj-wan ke sjednocení lze přičíst především neustálému úsilí Tchaj-wanu vzdorovat jejím výzvám (Lai 2022: 413, 414). Od nástupu čínského prezidenta Si Ťin-pchinga do úřadu zaujala Čína vůči Tchaj-wanu tvrdší postoj, než jaký měl předchůdce Chu Ťin-tchao. Si Ťin-pching aktivně prosazuje politické sjednocení v blízké budoucnosti. Jak už jsem popsala výše, vztahy mezi Čínou a Tchaj-wanem se zhoršily, když v roce 2016 do prezidentské funkce nastoupila prezidentka Tsai Ing-wen. Odmítla přijmout „konsenzus z roku 1992“, dohodu, že existuje pouze jedna Čína, s odlišnými výklady od Tchaj-peje a Pekingu (Lai 2022: 416). Když prezidentka Tsai a strana DPP drtivě zvítězili ve volbách, tchajwanská vláda se aktivně zabývala ekonomickými a bezpečnostními hrozbami Číny pro tchajwanské hodnoty.

Administrativa prezidentky Tsai získala legitimitu díky sekuritizaci obchodu mezi Čínou a Tchaj-wanem. Prezidentka také dokázala přesvědčit širokou veřejnost, že přílišné spoléhání na čínskou ekonomiku by mohlo poškodit tchajwanský demokratický systém. Naproti tomu je vysoce pravděpodobné, že Čína v budoucnu svou strategii vůči Tchaj-wanu zdokonalí. Podle jednoho tchajwanského bezpečnostního experta může Peking zaujmout „smíšený“ přístup (právní válka,

psychologická válka a válka veřejného mínění), ve kterém budou vojenské hrozby hrát jen malou roli (Lai 2022: 419).

4.4 Čínsko-tchajwanský duel v Karibiku

Jedním z hlavních důvodů, proč je Čína aktivní v Karibiku, je snížení počtu zemí, které stále poskytují Tchaj-wanu diplomatické uznání. Pro Tchaj-wan je Karibik, který udržuje řadu zbývajících diplomatických oficiálních vztahů, kritickou geopolitickou arénou. To snadno přijímá nový rozměr studené války v tom, že demokraticko-kapitalistický Tchaj-wan nechce být „znovu sjednocen“ s autoritářskou pevninskou Čínou a je spojencem USA. Tvrdí se, že zisky Číny v diplomatických uznáních jsou ztráty Tchaj-wanu, které z nich v novém smyslu studené války dělají ztráty USA. Tchaj-wan nyní uznává až 14 zemí. To by se mohlo změnit, kdyby se Honduras otočil k Tchaj-wanu zády, přičemž i to je možnost. Situace se může ještě zhoršit, pokud se podaří změnit některou ze zbývajících karibských a latinskoamerických zemí. Ty, které zůstávají (dosud) Tchaj-wanu věrné, jsou Honduras a Guatemala ve Střední Americe, Paraguay v Jižní Americe a Belize, Haiti, Svatý Vincenc a Grenadiny a Svatý Kryštof a Nevis v Karibiku.¹⁴ V tomto ohledu tvoří karibský region největší blok zemí, které uznávají Tchaj-wan, což je pro asijský ostrovní stát nejvyšší zkouškou k udržení těchto vazeb. Pro Spojené státy, nejbližšího spojence Tchaj-wanu, představují další čínské zisky v Karibiku a Latinské Americe pokračující erozi jejich dominantního hegemonického postavení. Tchaj-wan je silným spojencem USA, je důležitou silou v globálním dodavatelském řetězci špičkových technologií a je symbolem demokratického vládnutí v ostrém kontrastu s jeho sousedem Čínou. Tchajwanská zahraniční politika také podporuje mnoho stejných ideálů, jimiž se řídí Spojené státy, včetně preference demokratické vlády a silného soukromého sektoru. V této souvislosti je pro Spojené státy důležité, jak to dopadne

¹⁴ K dubnu 2022 uznává Tchaj-wan jako suverénní stát třináct zemí. Je to Guatemala, Haiti, Honduras, Paraguay, Belize, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Svatý Kryštof a Nevis, Marshallovy ostrovy, Palau, Nauru, Tuvalu a Vatikán (World Population Review 2022)

s diplomatickým uznáním Tchaj-wanu, protože jejich zisky jsou sdíleny stejně jako jejich ztráty (MacDonald 2022: 153, 154).

Pro Tchaj-wan, jak se přibližuje ke Karibiku, hrají roli tři hlavní prvky: 1. ve srovnání s Čínou má Tchaj-wan méně zdrojů, ze kterých může čerpat zahraniční pomoc, což znamená, že si musí moudře vybírat, jaké projekty v daném regionu uskuteční; 2. Tchajwanci přikládají význam dlouhodobým osobním vztahům mezi jejich velvyslanci a místním vedením; 3. Tchaj-wan těží ze Spojených států v regionu, protože Washington pracuje na zastavení zmenšování seznamu zemí, které zastupují Tchaj-wan. Tchaj-wan a Karibik mají též společný ideologický prvek. Tchaj-wan nabízí demokraticko-kapitalistickou alternativu k čínskému autoritářskému merkantilistickému přístupu. Je to také ostrov jako většina Karibiku a snažil se přeměnit relativně chudou zemi na technologickou velmoc. Důležitým rozdílem mezi Čínou a Tchaj-wanem je však to, že Čína může nabídnout balík státních společností a levnou čínskou pracovní sílu, podpořenou velkými státními bankovními úvěry, zatímco tchajwanská ekonomika spoléhá na společnosti ze soukromého sektoru, které mohou získat podporu z Taiwan Export-Import Bank, i když stěží v rozsahu nebo snadno jako jejich pevninské protějšky. Postupem času je ve smyslu národního zájmu pro karibské země a jejich protějšky ve Střední Americe stále logičtější navazovat vztahy s Čínou, pokud neexistuje jiný důvod než hlubší nabídka ekonomických pobídek, které může druhá největší ekonomika nabídnout zemím s relativně skromnými přírodními zdroji. Tato situace staví Karibik na jednu z klíčových zlomových linií nové studené války (MacDonald 2022: 154, 155).

4.5 Globální hra

Diplomatická hra mezi Pekingem a Taipei je globálního charakteru. Tchaj-wan ztratil formální diplomatické styky se Sovětským svazem a členy východního bloku stejně jako s Indií, Švýcarskem a Pákistánem v 50. letech 20. století, další ztráty následovaly v průběhu několika dalších desetiletí. V Karibiku v průběhu 60. let uznala lidovou republiku pouze Kuba. To se však změnilo v 70. letech 20. století. Levicově orientované vlády v Guyaně a Jamajce ukončily uznání Tchaj-wanu v roce 1972. Po nich následovaly další státy jako Trinidad a Tobago v roce 1974, Surinam

v roce 1976 a Barbados v roce 1977. V tomto posunu nebyly karibské státy v Americe osamocené, Argentina, Mexiko a Venezuela uznaly Čínu během desetiletí. Kromě dalšího zběhnutí v 80. letech (Antigua a Barbuda v roce 1983 a Grenada v roce 1985) zůstal zbytek Karibiku pro Tchaj-wan pevnou podporou. To se změnilo v roce 1997, kdy Bahamy a Svátá Lucie Tchaj-wan také opustily a přešly na uznání Číny (MacDonald 2022: 157, 158).

V roce 1992 se vláda (KMT) prezidenta Lee Teng-hui a Čína dohodly na politice „jedné Číny“, ve které si obě vlády nárokují suverenitu nad pevninskou Čínou a Tchaj-wanem, ale kriticky ani jedna neuznává legitimitu té druhé. To umožnilo status quo na diplomatické frontě a také to pomohlo otevřít Čínu tolik potřebným přímým tchajwanským zahraničním investicím. Dokud byly vlády (KMT) v úřadu základem přeshraničních vztahů, byla politika jedné Číny a Pekingu méně tlačit na ostatní země, aby upustily od uznání Tchaj-wanu. K zásadnímu rozkolu však došlo zvolením Chen Shui-baina prezidentem v roce 2000. Chen již dříve zavrhl myšlenku jedné Číny, což se Číně vůbec nezamlouvalo. I když se tehdejší čínská zahraniční politika zdráhala vypadat příliš agresivní v globálních záležitostech, v souvislosti s Tchaj-wanem byla situace jiná. Myšlenka na vůdce za nezávislost ve velení „odtržené“ provincie vedla k většímu tlaku Pekingu na izolaci Tchaj-wanu. Během Chenova prezidentství se čísla drasticky posunula, v období 2000–2008 ztratil Tchaj-wan osm zemí včetně Dominiky v roce 2004 a Grenady v roce 2005 v Karibiku a Kostariku v roce 2007 ve Střední Americe (MacDonald 2022:158).

Rivalita mezi Čínou a Tchaj-wanem nakonec pronikla do místní karibské politiky. V roce 2004 se premiér Roosevelt Skerrit rozhodl ukončit vztahy s Tchaj-wanem a přijal Čínu. Tato akce ukončila 20 let diplomatických vztahů mezi Roseau a Taipei. Hlavní motivace byla ekonomická. Ekonomika ostrova vstoupila v roce 2000 do recese a mezi lety 2001 a 2004 se propadla o 9,0 %. Přestože Tchaj-wan půjčil státu Dominika peníze, recese se hluboce promítla do vládních financí. Čína, která vycítila příležitost, byla ochotna Dominice poskytnout nové půjčky. Pro těžce zkoušenou dominickou vládu bylo rozhodnutí přímocharé, zvláště pokud vezmeme v úvahu, že Tchaj-wan se zdráhal zvýšit svou peněžní pomoc této karibské zemi, která se potýkala s problémy.

Čínský tlak na Tchaj-wan se na diplomatické úrovni poněkud zmírnil s návratem (KMT) do vlády za prezidenta Ma Yingjeoua. Maovo vítězství přineslo ve vztazích napříč úžinami určitý klid. Přesto čínský vliv v Karibiku během tohoto období prudce vzrostl. Čína tvrdě pracovala na upevnění své přítomnosti ve velké části regionu. Ztráty pro Tchaj-wan byly omezeny na Afriku (Gambie, Jižní Súdán a Svatý Tomáš a Princův ostrov). Karibik držel status quo. Jak už jsem z velké části popsala výše, dynamika vztahů se znovu změnila v roce 2016, kdy se Tsai Ing-wen stala prezidentkou a vedla stranu (DPP) zpět do úřadu. Tsai, první žena ve vedení ostrovního státu, vyhrála se ziskem 56,1 % hlasů, a to navzdory varování Číny během kampaně, že takový vývoj by byl problematický pro vztahy přes úžinu (MacDonald 2022:158, 159).

Reakce Číny na volební vítězství prezidentky Tsai byla mrazivá. Obavy Pekingu z toho, že Tchaj-wan zaujme nezávislejší postoj, se prohloubily, když tehdejší prezident Donald Trump přijal telefonát od prezidentky Tsai, která americkému vůdci blahopřála k vítězství ve volbách v roce 2016. Jednalo se o první přímou komunikaci mezi vůdcem ostrova a americkým prezidentem nebo zvoleným prezidentem od oficiálního ukončení vztahů v roce 1979. Přestože Čína telefonát bagatelizovala, Peking dostal obavy, že nový americký prezident pravděpodobně zvolí jiný přístup než předchozí státníci z Bílého domu. Hluboké obavy vyvolal zejména fakt, že Trumpova administrativa opustí politiku jedné Číny a možná uzná Tchaj-wan jako nezávislý stát. Vzhledem k tomu, kam směřovala Trumpova administrativa z hlediska čínské politiky, zahájení celní války v roce 2017 a navazování užších vztahů s Tchaj-wanem, byl telefonát s tchajwanskou prezidentkou Tsai signálem větších změn, které měly přijít v politice Spojených států vůči Číně, včetně důsledků pro Karibik (MacDonald 2022:159, 160).

4.6 Zbývající diplomatictí partneři v Karibiku

Dlouho Tchaj-wanu věrná Dominikánská republika se během prvních desetiletí 21. století stala jednou z nejsilnějších ekonomik Karibiku, přičemž obchod byl klíčovým prvkem úspěchu. Dne 30. dubna roku 2018 dosáhl Peking významného vítězství a konečně získal diplomatické uznání Dominikánské republiky. Přijetím

Santo Dominga pod svá křídla se Pekingu podařilo získat jeden z hospodářských úspěchů v Karibiku. Dominikánská republika již dlouho využívá zahraniční investice k vybudování své výrobní základny a konkurenceschopného turistického průmyslu. Její obchodní a výrobní platforma se stala konkurenceschopnější díky DR-CAFTA, což je Dohoda o volném obchodu Dominikánské republiky a Střední Ameriky uzavřená se Spojenými státy. Pokud jde o Čínu, ta má zájem o přírodní zdroje této karibské země, konkrétně o hliník a nikl, přičemž si s karibskou zemí udržuje značný obchodní přebytek (MacDonald 2022: 166, 167). Pokud jde o jinou oblast než ekonomickou, Čína též podporovala dlouhodobé úsilí Dominikánské republiky získat nestálé křeslo v Radě bezpečnosti při OSN. Dominikánská republika učinila dva dřívější pokusy (v roce 2002 a 2007), ale neuspěla. Dominikánci usedli do křesla na dvouleté funkční období 1. ledna 2019 za pomoci čínské podpory a také podpory USA. Úspěch Číny v Dominikánské republice byl dalším geopolitickým vítězstvím. Čína připravila Tchaj-wan o dalšího diplomatického spojence a posunula svůj vliv dále do regionu, který Washington považoval za svůj dvorek. Vztah Dominikánské republiky se Spojenými státy je dlouhý a ve 21. století jsou Spojené státy americké největším obchodním partnerem karibské země, domovem většiny turistů a poskytovatelem přímých zahraničních investic. Pokud jde o zahraniční politiku, Dominikánská republika obvykle ve většině otázek stojí na straně Spojených států. Vztah dále upevňuje početná komunita dominikánů představující více než dva miliony lidí, kteří se přestěhovali do Spojených států. Rozhodnutí prezidenta Mediny opustit Tchaj-wan rychle způsobilo napětí u Trumpovy administrativy. Dominikánské přeběhnutí uvedlo do akce širokou škálu obav v rámci vlády USA, včetně potenciálu čínských společností více využívat DR-CAFTA pro přístup na americký trh. Souviselo to s obavami, že postavení USA v Dominikánské republice bude Čínou oslabeno ve všem, a to od ztrát na obchodních dohodách přes posuny v dominikánské zahraniční politice až po pro-pekingský postoj v klíčových hlasováních na mezinárodních fórech (MacDonald 2022: 168, 169).

Pokud jde o Dominikánskou republiku a Tchaj-wan, karibská země uznala Tchaj-pej od roku 1949 a byla jednou z mála zemí, které udržely vztahy několik desetiletí poté, co Lidová republika získala diplomatické uznání USA. V průběhu

20. století a během prvních dvou desetiletí 21. století byl Tchaj-wan pro Dominikánskou republiku aktivním obchodním partnerem a pravidelně jí poskytoval hospodářskou pomoc. Naproti tomu přímé zahraniční investice Číny byly malé, ačkoli obchod neustále rostl. Čínská pomoc však představovala pro Santo Domingo větší šanci uskutečnit svůj sen stát se kritickým karibským centrem. V důsledku rozdělení přerušil Tchaj-wan své různé programy pomoci Dominikánské republice, ale nadále s ní udržoval obchodní vztahy. Po oznámení nové éry ve vztazích mezi Čínou a Dominikánskou republikou se prezident Medina stal vůbec prvním dominikánským generálním ředitelem, který v listopadu v roce 2018 navštívil Čínu. Tam se podílel na otevření ambasády své země. Kromě toho bylo mezi Čínou a Dominikánskou republikou podepsáno 18 dohod o spolupráci v řadě oblastí financí až po civilní letectví. Dominikánská republika a Čína také podepsaly Memorandum o porozumění (MOU) pro karibskou zemi, aby se připojila k BRI. Dohoda Dominikánské republiky s Čínou vnesla do Santo Dominga naději, že ostrovní země učinila významný krok v diverzifikaci svých ekonomických partnerů a otevřela dveře novým obchodním příležitostem. Bylo to také uznání, že jim Čína může nabídnout více než Tchaj-wan. Zároveň zde pravděpodobně existovala kalkulace, že USA se nakonec uklidní; Spojené státy přece uznávají Peking. Zároveň ale panovaly obavy z nového vztahu (MacDonald 2022: 169). Po tchajwanské „ztrátě“ Dominikánské republiky začaly Spojené státy přebírat aktivnější roli při podpoře svého asijského spojení v Karibiku; bylo vynaloženo úsilí o lepší koordinaci mezi Washingtonem a Tchaj-pej v oblasti programů pomoci regionu (shromáždit zdroje a účinněji reagovat na Čínu); a výraznější tchajwanské úsilí naklonit si Karibik (MacDonald 2022: 170).

Navzdory neklidné povaze regionálních diplomatických vztahů poskytl Tchaj-wan karibskému státu Haiti půjčku ve výši 150 milionů dolarů s nízkým úrokem na modernizaci haitských venkovských energetických sítí, což tato karibská země dlouho chtěla. Otázka na dostatečnou a pravidelnou moc dominuje každé diskuzi o schopnosti země přilákat zahraniční investice do svého výrobního sektoru a také zlepšit život občanům země. Tato půjčka byla poskytnuta před návštěvou prezidenta Jovenela Moise na Tchaj-wanu v květnu roku 2018. Na návštěvě obě země diskutovaly o zemědělství, energetice, infrastruktuře a soukromých investicích.

Přestože byl výlet naplněn spoustou optimismu, Haitťané odjížděli z Tchaj-wanu poměrně zklamáni. Před cestou se očekávalo, že Tchaj-wan dá dohromady balíček pomoci ve výši 1–2 miliardy amerických dolarů. Potřeby Haiti jsou značné; Moiseovo předsednictví bylo pod akutním tlakem, aby získalo podstatnou pomoc potřebnou k nastartování bojující ekonomiky. Kromě toho je Haiti mimořádně obtížným prostředím pro provádění politiky, což vedlo k frustraci mezi tchajwanskými úředníky při jednání s Haiti. Součástí problému na Haiti je akutní politická nestabilita země, která ztěžovala dlouhodobý rozvoj jakýchkoliv projektů. Toto bolestně připomněla vražda prezidenta Moise v jeho soukromé rezidenci na předměstí Port-au-Prince v červenci 2021, což je vývoj, který zanechal politickou scénu Haiti v chaosu. Následovala kombinace násilí gangů, únosů a politických hádek o to, kdo bude nástupcem zavražděného prezidenta. Navzdory problémům s politickou nestabilitou na Haiti jde stále o důležitého aktéra v boji mezi Čínou a Tchaj-wanem (MacDonald 2022: 171).

Tchaj-wan si je vědom akutního tlaku, kterému čelí při udržení svých zbývajících karibských spojenců, včetně Haiti. V červenci 2019 prezidentka Tsai podnikla čtyřdenní cestu po Karibiku. Oceněna byla pomoc Tchaj-wanu zemědělskému a energetickému sektoru. Tchaj-wan se intenzivně angažuje v pomoci Haiti při pokusu o rozvoj lepšího systému pracovní síly, který je nezbytný k přilákání zahraničních společností pro výrobu a také na zlepšování každodenního života haitského lidu. Prezidentka Tsai navštívila také Svatý Kryštof a Nevis, jako první tchajwanská prezidentka vstoupila na menší ostrov Nevis. Další zastávkou cesty byl Svatý Vincenc a Grenadiny, kde se Tsai setkala s premiérem Ralphem Gonsalvesem, dlouholetým vůdcem země. Promluvila také k místnímu parlamentu. Tchaj-wan má se Svatým Vincencem dlouhý a úspěšný vztah. Během prvních dvou desetiletí 21. století pomáhaly tchajwanské banky a společnosti s rozvojem mezinárodního letiště Argyle a jeho terminálu, letiště Union Island, Národní knihovny a řady dalších infrastrukturních projektů. Tchaj-wan byl velmi aktivní i v poskytování lékařského výcviku ostrovnímu státu, který se během pandemie covidu-19 v roce 2020 rozšířil i na poskytnutí obličejových masek a dalšího nemocničního vybavení (MacDonald 2022: 172, 173).

Tchaj-wanu jednoznačně prospívá, že USA hrají v Karibiku větší roli. Karibské země to na druhou stranu staví do pozice, kdy se musí rozhodovat mezi Čínou, která byla dosud ochotna pomáhat financovat a budovat různé projekty, a Spojenými státy, které stále agresivněji varují karibské země před negativními důsledky jednání s Čínou. Tchaj-wan pravděpodobně posílí své diplomatické postavení. Bez podpory USA čelil vyhlídce, že vyhasne, protože diplomatická světla na mapě jedno po druhém zhasínají. Zároveň je třeba zdůraznit, že ačkoli se diplomatické uznání zmenšilo na hrstku zemí, Tchaj-wan má stále důležité spojení, včetně Spojených států, Japonska a Austrálie. S tím, jak Čína zesílila své agresivní chování vůči Tchaj-wanu v Asii a Tichomořím podpora Spojených států vzrostla. Obecně lze říci, že Čína prokázala partnerský přístup ke Karibiku, poskytla pomoc a pomohla s rozvojem infrastruktury. Zvýšila také svůj vliv, když země zaznamenaly nárůst dluhu vůči Číně. Čína také zdvořile postrčila mnoho příjemců pomoci z Karibiku na svou stranu během hlasování v mezinárodních organizacích (MacDonald 2022: 173, 174). Tchaj-wan sehrál v Karibiku konstruktivní roli a je pravděpodobné, že tak bude činit i v budoucnu. Jeho boj s Čínou je však bojem o přežití. Aby si Tchaj-wan udržel své tvrzení, že je „zemí“, nikoli odtrženou provincií, musí mít diplomatické uznání alespoň hrstky zemí. Když nic jiného, diplomatičtí spojenci dávají Tchaj-wanu někoho, kdo bude zastupovat jeho zájem na mezinárodních fórech a sdílet informace. Pro Čínu to není přijatelné, pokud má komunistická strana dosáhnout svého historického poslání napravit všechny křivdy imperialistické éry a přivést Tchaj-wan zpět do stáda. Čínská ekonomika je co do velikosti mnohem větší; její schopnost být velkorysá je významnější, což je kritický faktor při využívání ekonomického státnictví k odlákání tchajwanských zámořských partnerů. Navíc tato skutečnost hraje roli v preferenci Číny, aby izolovaný Tchaj-wan viděl důvod, že nemůže dlouhodobě přežít. V mnoha ohledech staví Tchaj-wan zkoušky a boj s Čínou přímo do nové studené války mezi Spojenými státy a Čínou, a to jak v Asii, tak v Karibiku. Také zatahuje karibské země do boje mezi Tchaj-wanem a Čínou. Karibik je možná tisíce mil daleko, ale tvůrci zahraniční politiky v Pekingu i Tchaj-peji mohou na mapě najít zbývající potenciální strategické spojení (MacDonald 2022: 177, 178).

Čínské angažmá v Karibiku: dopady a vnímání čínské přítomnosti v regionu

Následující kapitola poskytuje čtenáři závěrečné shrnutí ohledně angažovanosti Číny v anglicky mluvícím Karibiku. Přestože si každá karibská země zaslouží pozornost, vzhledem k rozsahu práce a dostupným datům byly pro tuto kapitolu vybrány následující země: Bahamy, Trinidad a Tobago, Guyana a Jamajka. Země byly zvoleny na základě jejich relativní velikosti a typu ekonomiky, velikosti populace, ale především na základě jejich různých zkušeností s Čínou, což je pro tuto práci klíčové. Vedoucí představitelé Karibiku prokázali ochotu zapojit Čínu, těžit z jejího partnerství a zároveň se snažit vyvážit obavy svého největšího partnera v oblasti obchodu a přímých zahraničních investic, Spojených států amerických. Zatímco karibské úřady mohou někdy působit dojmem, že se rostoucí čínské pomoci ve svém regionu neobávají, pozorně sledují situaci. Čína podobně zkoumá Karibik, zejména když se region pomalu přesouvá do období po pandemii covidu-19 plného podstatných ekonomických výzev a příležitostí, jakožto i pokračujících třenic mezi ní a Washingtonem.

Bahamy

Čínské angažmá na Bahamách bylo zaměřeno na dvě oblasti: přístav/infrastrukturu a cestovní ruch. Ve druhé kapitole jsem již nastínila problematiku vybudování známého komplexu Baha Mar. I když to byl do té doby největší čínský zámořský komerční realitní projekt, mnoho Bahamců nenávidělo zhruba 4000 čínských dělníků přivezených do jejich ostrovní země, kteří pracovali na projektu (MacDonald 2022: 91, 94). Sami čínští dělníci v průběhu stavby resortu protestovali ve zjevném sporu o mzdy. Dělníci šli několik mil ze svého pracoviště na čínské velvyslanectví, kde požadovali setkání s úředníky. Baha Mar později ve svém prohlášení uvedla, že se zavázala ke spravedlivému a rovnému zacházení se všemi pracovníky (Associated Press News 2014). V průběhu stavby projektu Baha Mar došlo i k úmrtí. Viceprezident resortu Baha Mar v roce 2014 připustil, že o incidentech na místě resortu se ví jen velmi málo. Tehdy dodal, že jeho ministerstvo naléhavě hledá odborníka na bezpečnost práce, který by působil jako hlídač

průmyslových praktik na všech pracovištích v zemi (Turnquest 2013). Baha Mar byl smíšeným výsledkem s čínskou zkušeností v Karibiku. Pozitivní je, že čínské společnosti v regionu dokázaly vybudovat velký turistický komplex a hrály důležitou roli v místní ekonomice. Zároveň se objevila značná kritika, kterou nebylo možné přehlédnout, a to zejména proto, že Číňané často opakovali stejný vzorec v jiných zemích. Jedním z kritických hlasů byl Carey Leonard, spolupracovník advokátní kanceláře Callenders & Co. ve Freeportu, Grand Bahama, který prohlásil: „S investory, jinými než Číňany, se Bahamy mohly spolehnout na svůj morální smysl pro dobrou věc. Je jasné, že Číňané nemají vůbec žádný morální smysl. Je jim jedno, kdo se zraní, pokud dokážou vyždímat každou korunu z každého, s kým přijdou do kontaktu, ať to jsou právě Bahamané, kteří je vpustili do své země“ (MacDonald 2022: 94).

Trinidad a Tobago

Trinidad a Tobago představuje díky svým zásobám plynu a ropy největší ekonomiku Karibiku a ze socioekonomického hlediska jednu z nejvyspělejších zemí regionu. Stejně jako jinde v Karibiku je pomoc Číny Trinidadu a Tobagu poskytována především velkými infrastrukturními projekty. Typicky byl pro každý projekt vybrán jeden konkrétní čínský dodavatel prostřednictvím netransparentních mezivládních jednání, která vedla k nezveřejněným dohodám. To mělo za následek vysoký stupeň frustrace a nespokojenosti mezi místními dodavateli, dělníky a společnostmi jako takovou. Čínská rozvojová pomoc je v zásadě vítána, protože geopolitické důvody a finanční krize způsobily, že Spojené státy a Evropská unie Karibik zanedbávají (Tudoroiu, Ramlogan 2022: 147,149).

V zemi, jako je Trinidad a Tobago, představuje obrovský infrastrukturní projekt značnou část místního stavebního trhu. Vyloučení a nahrazení národních dodavatelů čínskými společnostmi má proto vážný dopad na podnikatelský sektor i na úroveň zaměstnanosti některých znevýhodněných sociálních skupin. Čínská rozvojová pomoc vede oproti původním místním očekáváním k lukrativním aktivitám, jejichž zisk se vrací zpět do Číny, místo aby podpořil oslabenou místní ekonomiku. Široká veřejnost si tuto situaci plně uvědomuje. Trinidské stavební

firmy jsou dobře zavedené, kompetentní a mají přístup k relativně dobře rozvinutému kapitálovému trhu, který nepotřebuje čínské peníze k financování stavebních projektů. To je důvod, proč jak místní dodavatelé, tak příslušná profesní sdružení, jako je Trinidad a Tobago Institute of Architects, hlasitě protestovali proti netransparentním mezivládním jednáním spojeným s čínskou vázanou pomocí, která vedou k tomu, že všechny zakázky budou uděleny konkrétním čínským firmám bez jakékoliv veřejné soutěže. Protesty se konaly i kvůli neuvěřitelně nízké kvalitě čínských projektů (Tudoroiu, Ramlogan 2022: 150). Lze říci, že v Trinidadu jsou obecné problémy s vázanou pomocí poškozující místní dodavatele a pracovníky doplněny vážnými selháními čínských infrastrukturních projektů, které zahrnují nákladné opravy a brání využívání dokončených budov na dlouhou dobu. Ne všechny čínské společnosti odvádějí tak špatnou práci, závažnost selhání se diametrálně liší (Tudoroiu, Ramlogan 2022: 152).

Guyana

Masivní nálezy ropy na moři umístily Guyanu na geopolitickou mapu. Čína začala od Guyany skupovat ropu a země se stala pro Čínu velmi atraktivní. Guyana má také další důležité přírodní zdroje, včetně zlata, bauxitu a uranu. Zatímco Spojené státy aktivně podporovaly Guyanu v náročném období objevování ropy, Čína nezůstala okrajovým hráčem (MacDonald 2022: 102). Stejně jako Bahamy a Trinidad a Tobago poskytla Guyana trh pro čínskou telekomunikační společnost Huawei. Ne každá spolupráce s Čínou v Guyaně se však osvědčila. Jako jeden z příkladů lze uvést guyanskou zkušenost s čínskou společností Bai Shan Lin Forest Developers. Již více než deset let společnost v Guyaně bojuje. Přestože jí byl poskytnut přístup k 680 000 hektarům zásob dřeva výměnou za najímání místních pracovníků a výstavbu zařízení na zpracování dřeva, zkušenosti se společností byly převážně negativní. Zařízení na zpracování dřeva nebylo nikdy postaveno, neúspěšný projekt zanechal místním bankám nedobytné dluhy a v roce 2017 mu byly odebrány lesní koncese. Na začátku roku 2018 padla obvinění z nelegální těžby dřeva. Bai Shan Lin nashromáždila dluh, který nemohla splatit. Ani podpora od Čínské rozvojové banky nemohla společnost zachránit (MacDonald 2022: 104, 105).

Čína také ukázala, že dobré partnerství má své meze, což se projevilo např. diplomatickým incidentem, kdy větší moc dala jasně najevo svou nevoli doplněnou pokáráním. V únoru 2021 Guyana udělila Tchaj-wanu právo zříditi obchodní kancelář v Georgetownu. To bylo v Pekingu vnímáno tak, jak to bylo ve skutečnosti; otevření neformální ambasády. Někteří se domnívali, že to bylo tlakem ze strany USA pomoci Tchaj-wanu získat zpět diplomatické uznání po ztrátách Salvadoru, Panamy a Dominikánské republiky. Čína nebyla spokojena. Mluvčí čínského ministerstva zahraničí Wang Wenbin okamžitě naznačil oficiální nelibost Pekingu: „Doufáme, že se příslušná strana bude řídit zásadou jedné Číny, zdrží se jakékoli formy oficiálních výměn a zakládání oficiálních institucí s Tchaj-wanem a přijme konkrétní opatření k nápravě chybné situace a eliminuje negativní účinky.“ Guyana rychle reagovala: „Vláda nenavázala žádné diplomatické styky ani vztahy s Tchaj-wanem a v důsledku špatné komunikace podepsané dohody byla tato dohoda ukončena“ (MacDonald 2022: 106, 107). Proč Guyana takto reagovala? Odpověď je jednoduchá, Čína je důležitým zdrojem financování infrastruktury, kupcem ropy z Guyany a může tak vzniknout další obchod. Tchaj-wan, menší země, která může v konečném důsledku nabídnout méně, nestál Guyaně za riskování vztahů Guyany s Čínou. Skrytá hrozba reálné čínské politiky však vyslala jasný vzkaz, nezahrávejte si s Čínou kvůli zásadním otázkám zahraniční politiky, jinak to bude mít důsledky (MacDonald 2022: 107, 108).

Jamajka

Čínské investice na Jamajce směřovaly z velké části do infrastruktury. Úsilí se také zaměřilo na modernizaci a správu přístavů, zatímco byly vytvořeny programy pro mladé Jamajčany, aby mohli cestovat do asijské země, učit se čínsky a rozvíjet porozumění jedné ze světových velmocí. Čínské investice byly také zásadní pro oživení ostrovního bauxitového průmyslu. V roce 2017 byla rafinerie oxidu hlinitého Alpart prodána za 299 milionů amerických dolarů čínskému státnímu podniku Jiuquan Iron and Steel Company (JISCO) (MacDonald 2022: 110).

Jedním z klíčových kroků při nákupu Jiuquan bylo naléhání jamajské vlády, aby byli najímáni místní lidé. Počáteční práce na úpravě a modernizace závodu na

výrobu oxidu hlinitého za účelem snížení nákladů a zvýšení výroby však připadly na 200 čínských techniků. Jakmile byla tato část práce dokončena, dalším krokem bylo najmout Jamajčany a uvést rafinerii zpět do práce na plný úvazek. Navzdory dobrým úmyslům neproběhl nákup rafinerie podle plánu. Obyvatelé kolem rafinerie oxidu hlinitého JISCO si stěžovali, že čínská společnost způsobila škody na životním prostředí (zejména znečištění prachem), a požadovali přemístění společnosti. V roce 2019 jamajský regulační úřad skutečně vydal 16 donucovacích příkazů proti čínské společnosti za nedodržování ekologických předpisů. Vzhledem k tomu, že čínská vláda zasáhla proti znečištění v Číně, mnoho společností, které silněji znečišťují životní prostředí, jako jsou společnosti zabývající se tavením a rafinací hliníku, se rozhodlo vyvážet tyto podniky do jiných částí světa, kde prosazování ochrany životního prostředí nebylo tak přísné. Je pravděpodobné, Jinquan také považoval jamajské podnikatelské prostředí za náročnější, než se původně očekávalo, zejména při jednání s místní komunitou (MacDonald 2022: 111).

Čína zažila na Jamajce i další neúspěchy. Jamajčané se zmobilizovali, aby zastavili infrastrukturní projekty sponzorované čínskými půjčkami. V jednom případě se jamajská vláda rozhodla nepokračovat ve výstavbě masivního kontejnerového přístavu kolem Goat Island poté, co se ekologické skupiny postavily proti projektu. Místní architekti také odsunuli jednání o výstavbě nové parlamentní budovy čínskou společností (MacDonald 2022: 111). Zkušenosti Jamajky s Čínou jsou podobné zkušenostem z Baham, Guyany a Trinidadu a Tobagu; došlo k pozitivnímu vývoji, pokud jde v některých případech o modernizaci infrastruktury, levnější tok spotřebního zboží a pozornost rostoucí hegemonné síly. Zároveň se objevily negativní faktory, které sahají od podráždění nad čínským personálním obsazením na úkor místní pracovní síly až po ignoraci ekologických ohledů, nemluvě o komentářích k neprůhlednosti čínských financí a ochotě používat úplatky (MacDonald 2022: 114).

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl prozkoumat bilaterální vztahy mezi Čínou a karibským regionem. Práce se zaměřila na oblast potenciálních přínosů a rizik spolupráce mezi Čínou a Karibikem. Další zkoumanou oblastí, které se tato práce věnovala, byla současná role Spojených států amerických jakožto dominantního obchodního partnera karibské oblasti a zároveň politického a ekonomického konkurenta Číny. V neposlední řadě se práce soustředila na probíhající diplomatickou soutěž mezi Čínou a Tchaj-wanem, která pronikla i do karibského regionu. K dosažení cíle výzkumu práce byly stanoveny dvě výzkumné otázky, na které jsem se snažila nalézt odpověď:

1. Jak se projevuje vliv Číny v karibském regionu?

Čínské využití ekonomického státu bylo účinné při vydobytí si místa na karibské geopolitické mapě, pomohlo Číně zajistit si karibské přírodní zdroje a trhy v souladu s její mezinárodní rozvojovou strategií a zároveň podpořilo politické cíle nabízet čínský model rozvoje, tedy autoritářský kapitalismus jako alternativu k západní liberální demokracii. Čínská ekonomická státnost měla velký dopad na to, jak Karibik vnímá Čínu jako důvěryhodnou ekonomickou alternativu k USA a Evropě. Mnohým karibským politikům může Čína pomoci v jejich regionu najít cestu k udržitelnému růstu a větší socioekonomické prosperitě. Zatímco klíčová témata čínsko-karibských vztahů jsou ekonomická, vztahy s Čínou vyvolávají otázky ohledně podpory demokracie, důležitosti dobré správy věcí veřejných a řešení sociálních nerovností. Bylo by dobré zmínit, že existuje propast mezi oficiálním vnímáním Číny a skutečnou čínskou interakcí s místním obyvatelstvem v karibském regionu. Již zmíněné čínské ekonomické státnictví přineslo oficiální přístup k Číně jako k dobrému partnerovi. Ne každý člověk v Karibiku má přitom na nově přichozího partnera v podobě Číny pozitivní pohled. Číňané mají své vlastní způsoby, jak chtějí věci dělat, což občas naráží na místní citlivost. V této souvislosti můžeme připomenout zkušenosti s Čínou z Jamajky, Baham, Guyany a Trinidadu a Tobaga. Ve všech zmíněných zemích došlo k pozitivnímu vývoji, pokud jde o modernizaci infrastruktury v zemi nebo navýšení turismu. Zároveň se objevily negativní faktory ohledně čínského obsazování vlastním personálem na úkor místní

pracovní síly, ignorování ekologických norem, špatné zacházení s pracovníky, až po nepřehledná výběrová řízení v některých projektech.

2. *Existuje soutěž mezi Čínou a USA v karibském regionu? Jak tato soutěž probíhá a do jaké míry může ovlivnit samotné karibské státy?*

V současné době můžeme v souvislosti se vztahy Číny a USA používat spíše termín obchodní válka místo soutěž. Je též důležité poznamenat, že hnací síla této obchodní války mezi dvěma největšími světovými ekonomikami je spíše politická než ekonomická. To znamená, že s rostoucím ekonomickým a politickým vlivem Číny ve světě ve srovnání s USA roste i strach Spojených států amerických o moc Číny. Role Číny v karibském regionu ukázala, že ji lze považovat za životaschopnou alternativu k tomu, co karibským zemím nabízejí Spojené státy. Kritickým faktorem ve vývoji událostí je rozvoj politické dynamiky. Washington není schopen získat novou dynamiku a dát dohromady koherentní zastřešující strategie pro karibský region. Zmíněná fakta naznačují riziko, že čínský ekonomický stát bude pro Karibik do budoucna atraktivnějším spojencem. Spojené státy potřebují vybudovat politiku jak na větší ekonomické státnosti, tak na významu demokracie. Součástí této politiky musí být i změna klimatu, která odráží rostoucí regionální potřeby karibských zemí.

Probíhající soupeření mezi Čínou a Spojenými státy o post globálního hegemonu vrhají karibský region do nové éry studené války. V této ekonomicko-politické studené válce si většina zemí pravděpodobně bude muset vybrat mezi americkým, nebo čínským spojencem. Karibské země ale nechtějí být součástí ani jedné, ani druhé soupeřící strany a požadují respektování své národní suverenity. Doufejme, že éra nové studenové války zůstane mírová, aby se karibské země neocitly pod tlakem připojení k jedné, nebo druhé soupeřící straně.

Jak dobře víme, angažovanost Číny v karibském regionu je z velké části ekonomická, poháněná její mezinárodní rozvojovou strategií, která představuje obchod a investice. Čína zároveň v tichosti prosazuje své vlastní cíle. Snaží se získat diplomatickou podporu ve svém boji s Tchaj-wanem. V Karibiku ale stále zbývá hrstka zemí, které uznávají Tchaj-wan. V tomto směru je Karibik místem, které tvoří

největší zástup zemí, jež stále uznávají suverenitu Tchaj-wanu, přičemž pro tento asijský ostrovní stát to znamená vysoký stupeň důležitosti zachování společných vazeb. Tchaj-wan je zároveň silným spojencem Spojených států amerických, které ho v jeho nezávislosti na Číně podporují. Mocná a velkorysá čínská ekonomika působící v karibském regionu bude jedním z kritických faktorů ve vývoji dalších diplomatických událostí mezi Tchaj-wanem a Čínou.

Teoretická část této diplomové práce se opírala o teorii světového systému vytvořenou Immanuelem Wallersteinem. Pokud dojde k uvedení této teorie do praxe, může znamenat silně zakořeněnou závislost periferie na jádru. Státy periferie, v našem případě státy karibského regionu, se mohou stát zranitelnými vůči vykořisťování, protože se mohou začít spoléhat na obchod, investice, půjčky a technologie proudící z jádra, v kontextu této práce z Číny. Takto značná závislost nebyla v průběhu psaní této práce zjištěna. Státy v Karibiku si zcela jasně uvědomují, že pokud nebude přijímání zahraničních investic ze strany Číny dobře sledováno a řízeno, hrozí zemím velká rizika. Mezi ně rizika můžeme zařadit rostoucí a v konečném důsledku neudržitelné úrovně dluhu, potenciální ztráty ekonomické autonomie, korupce a poškození životního prostředí. Čína dává přednost tomu, aby karibské země řídily své vztahy s jejich společnostmi a bankami. Jak už ale bylo zmíněno, místní vlády si jsou vědomy, jaké důsledky by přinesla ztráta kontroly nad jejich partnerstvím s Čínou.

Pro Čínu došlo k významné transformaci v geopolitickém a ekonomickém prostředí kolem jejího angažmá v Karibiku. Když Čína poprvé vstoupila do Karibiku, vytvořila s karibským regionem nové obchodní partnerství. Využila ustupující americké i evropské zájmy o karibské země. Ve 21. století je Čína součástí karibského geopolitického a ekonomického prostředí. Možná zde nemá plně dominantní postavení, ale získala hlas v regionálních záležitostech, které se postupně prosazují. Případ Guyany a otevření tchajwanské kanceláře byl zatím jediným momentem, kdy Čína využila ostřejší rétoriky při snaze zachování své diplomatické agendy v této zemi. Pro Peking skončila snadná část vstupu do Karibiku; nyní musí splňovat představy dobrého partnera, což může být v období po pandemii covidu-19 obtížnější, když se náklady na ekonomickou revitalizaci a řízení dluhu stanou náročnějšími.

Kromě toho bude Čína s největší pravděpodobností čelit větší konkurenci o karibský region, protože Spojené státy a další západní země se na tento region budou soustřeďovat stále více.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

Gonzalez-Vicente, Ruben. 2021. 7 Over Hills and Valleys Too. In: *Global Perspectives on China's Belt and Road Initiative: Asserting Agency through Regional Connectivity*. Amsterdam University Press. 171–194.

Holubec, Stanislav. 2009. *Sociologie světových systémů: hegemonie, centra, periferie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Kašpar, Oldřich. 2002. *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Dějiny států.

MacDonald, Scott B. 2022. Caribbean States and the New Landscape. In: *The New Cold War, China, and the Caribbean*. Palgrave Macmillan, Cham. 129–151.

MacDonald, Scott B. 2022. China and the English-Speaking Caribbean and Suriname. In: *The New Cold War, China, and the Caribbean*. Palgrave Macmillan, Cham. 89–127.

MacDonald, Scott B. 2022. China's Caribbean Adventure. In: *The New Cold War, China, and the Caribbean*. Palgrave Macmillan, Cham. 29–58.

MacDonald, Scott B. 2022. The China-Taiwan Duel: Caribbean Echoes. In: *The New Cold War, China, and the Caribbean*. Palgrave Macmillan, Cham. 153–180.

MacDonald, Scott B. 2022. US Policy in a Choppy Caribbean Sea. In: *The New Cold War, China, and the Caribbean*. Palgrave Macmillan, Cham. 241–275.

Mosley, Paul a Ingham, Barbara. 2013. *Sir Arthur Lewis: A Biography*. Palgrave Macmillan London.

Oosterveld, Willem, Wilms, Eric a Kertysova, Katarina. 2018. *The Belt and Road Initiative looks East: Political implications of China's economic forays in the Caribbean and the South Pacific*. The Hague Centre for Strategic Studies.

Široký, Jan. 2011. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Brno: Computer Press.

Šubrt, Jiří. 2007. *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum.

Treacy, Mariano. 2021. Great chaos under heaven: Strategies and challenges for consolidating China's global hegemony in the 21st century. In: *The Routledge Handbook of Chinese Studies*. Routledge. 9–23.

Tudoroiu, Theodor a Ramlogan, Amanda R. 2022. China's Tied Aid to Trinidad a Tobago: Impact and Perceptions. In: *China in the Global South*. Springer, Singapore. 137–165.

Wallerstein, Immanuel. 2002. The Itinerary of World-Systems Analysis; or, How to Resist Becoming a Theory. In: *New Directions in Contemporary Sociological Theory*. Rowman & Littlefield Publishers. 358–376.

Wallerstein, Immanuel. 2004. *World-system analysis: An Introduction*. Duke University Press.

Odborné články a studie

Agbeyegbe, Terence D. 2021. The Link Between Output Growth and Output Growth Volatility: Barbados. *Annals of Data Science* 1–18.

Artecona, Raquel a Perrotti, Daniel E. 2021. Latin America and the Caribbean exports to the United States: Analysis of the competition with China and other regions at product level, 2002–2018.

Baksh, Sarah a kol. 2021. The Dragon in the Caribbean: the future of CARICOM-China trade relations. *Global Discourse* 11, č. 4, 585–605.

Bernal, Richard L. 2013. China's Rising Investment Profile in the Caribbean. *Inter-American Dialogue*.

Bethel, Brandon J., Buravlena, Yana a Tang, Decai. 2021. Blue economy and blue activities: Opportunities, challenges, and recommendations for the Bahamas. *Water*. 13, č. 10, 1399.

Černý, Karel. 2021. Immanuel Wallerstein: History of Capitalism, Global Inequality and World Revolution. *Soudobé dějiny* 28, č. 2, 390–432.

Ellis, Evan R. 2019. China's Engagement with Trinidad and Tobago. *Global Americans*.

Ellis, Evan R. 2020. China's Advance in the Caribbean. *Wilson Center Canada*.

Ellis, Evan R. 2022. The Caribbean in Crossfire: Between Covid-19, Narcotics, China, and Russia's Invasion of Ukraine. *Center for Strategic and International Studies (CSIS) JSTOR* 1–8.

Friedberg, Aaron L. 2022. The Growing Rivalry Between America and China and the Future of Globalization (Winter 2021/2022). *Texas National Security Review* 5, č.1, 95–120.

García-Herrero, Alicia a Chiacchio, Francesco. The European Union with the Community of Latin America and the Caribbean: where do we stand. 2017. *Bruegel*.

Goldstein, Avery. 2020. US-China Rivalry in the twenty-first century: Dejà vu and Cold War II. *China International Strategy Review* 2, č. 1, 48–62.

- Gonzalez-Vicente, Ruben a Montoute, Annita. 2020. A Caribbean perspective on China-Caribbean relations: global IR, dependency and the postcolonial condition. *Third World Quarterly* 42, č. 2, 219–238.
- Gray, Kevin a Gills, Bary K. 2016. South-south cooperation and the rise of the Global South. *Third World Quarterly* 37, č. 4, 557–574.
- Green, Ceccilia A. 2017. A Historical and Comparative Survey of the Chinese Presence in the Latin American and Caribbean Region, with a focus on the Anglophone Caribbean. *Journal of Chinese Overseas* 13, č. 2, 206–243.
- Henry, Paget. 2016. Epistemic Dependence and the Transformation of Caribbean Philosophy. *The CLR James Journal* 22, č. 1/2, 215–240.
- Holubec, Stanislav. 2017. Moderní světový systém Immanuela Wallersteina: čtyřicet let vývoje jednoho paradigmatu a jeho reflexe. *Český časopis historický = The Czech Historical Review* 115, č. 2, 440–479.
- Cheong, Brandon. 2021. A Contemporary Assessment of Sino-Guyanese Relations in the Belt and Road Era. *Potentia: Journal of International Affairs* 12, 10–36.
- Janusch, Holger a Mucha, Witold. 2017. America first: Power and geopolitics is US trade policy under president Trump. *Sicherheit und Frieden (S+F) / Security and Peace* 35, č. 3, 110–114.
- Kim, Min-hyung. 2019. A real driver of US-China trade conflict. The Sino-US competition for global hegemony and its implications for the future. *International Trade, Politics and Development* 3, č. 1, 30–40.
- Lai, Christina. 2022. More than carrots and sticks: Economic statecraft and coercion in China-Taiwan relations from 2000 to 2019. *Politics* 42, č. 3, 410–425.
- Lin, Dalton. 2022. „One China” and the Cross-Taiwan Strait Commitment Problem. *The China Quarterly* 1–23.
- MacDonald, Scott B. 2019. Sino-Caribbean relations in a changing geopolitical sea. *Journal of Chinese Political Science* 24, č. 4, 665–684.
- Nemeskéri, Dalma a Zádori, Iván. 2020. The importance of Diplomacy. A Case Study of Taiwan. *Belvedere Meridionale* 32, č. 3, 103–114.
- Reed, Kevin A. a kol. 2022. Attribution of 2020 hurricane season extreme rainfall to human-induced climate change. *Nature communications* 13, č. 1, 1–6.
- Runde, Daniel F., Sandin, Linnea a Doring, Amy. 2021. Reimagining the U.S. Strategy in the Caribbean. *Center for Strategic and International Studies (CSIS) JSTOR* 1–10.
- Sabatini, Christopher. 2018. The Caribbean Basin 2030: Political, Economic, and Security Outlook. *Florida International University, Global Americans*.

Shattuck, Thomas J. 2020. The race to zero?: China's poaching of Taiwan's diplomatic allies. *Orbis* 64, č. 2, 334–352.

Simón, Luis a kol. 2021. Europe as a secondary theater? Competition with China and the future of America's European strategy. *Strategic studies quarterly* 15, č. 1, 90–115.

Siow, Maria Wey Shen a Wey, Maria. 2011. China's Confucius Institutes: Crossing the river by feeling the stones. *Asia Pacific Bulletin* 91, č. 6, 1–2.

Sookram, Sandra a kol. 2022. Determining Factors of FDI Flows to Selected Caribbean Countries. *Journal of Risk and Financial Management* 15, č. 2, 1–13.

Sprague-Silgado, Jeb. 2018. Global Capitalism in the Caribbean: In recent decades, the logic of transnational capital has seeped into every crevice of the Caribbean. *NACLA Report on the Americas* 50, č. 2, 139–147.

Sullivan, Mark. 2005. Caribbean Region: Issues in US Relations. *Library of Congress, Congressional Research Service, Washington, D.C.*

Wallerstein, Immanuel. 1974. The Rise and Future Demise of the World Capitalist System: Concepts for Comparative Analysis. *Comparative Studies in Society and History* 16, č. 4, 387–415.

Wallerstein, Immanuel. 2002. The Caribbean and the World-System. *Caribbean Dialogue* 8, č. 3, 15–30.

Weedmark, Vennesa. 2013. Caribbean Dependency Theory and the Case of Jamaican Development/ La théorie de la dépendance dans les Caraïbes et le cas du développement en Jamaïque. *Glendon Journal of International Studies* 6, 1–15.

Xing, Li a Bernal-Meza, Raúl. 2021. China-US rivalry: a new Cold War or capitalism's intra-core competition?. *Revista Brasileira de Política Internacional* 64, č. 1, 1–20.

Zegarra, María Alejandra a kol. 2020. Impact of Hurricane Dorian in The Bahamas: A View from the Sky. *Inter-American Development Bank, Washington DC.*

Dokument organizace

Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC) 2021. *United States-Latin America and the Caribbean Trade Developments 2021*. Santiago: United Nations.

Force, Financial Inclusion Task. 2022. *Financial de-risking in the Caribbean: The US implications and what needs to be done*. Washington: Atlantic Council.

Elektronické zdroje

Caon, Viola. 2020. „The state of play: FDI in Guyana”. *Investment Monitor*. Dostupné na: <https://www.investmentmonitor.ai/guyana/the-state-of-play-fdi-in-guyana> (22. 5. 2022).

Danvers, William a Griffin, Patrick J. 2021. „A strategic challenge for the US: China and The Bahamas”. *The Hill*. Dostupné na: <https://thehill.com/opinion/national-security/581017-a-strategic-challenge-for-the-us-china-and-the-bahamas/> (19. 5. 2022).

Economist Intelligence Unit. 2022. *Barbados*. Dostupné na: <https://country.eiu.com/barbados> (25. 5. 2022).

Lynton, Jordan a Gonzalez-Vicente, Ruben. 2022. „Jamaica”. *The People’s Map of Global China*. Dostupné na: <https://thepeoplesmap.net/country/jamaica/> (24. 5. 2022).

Mwai, Judith a Ashmore, Lauren. 2022. „Barbados’ New Republic: A Win for China?”. *The Diplomat*. Dostupné na: <https://thediplomat.com/2022/01/barbados-new-republic-a-win-for-china/> (23. 5. 2022).

Redakce Associated Press News. 2014. „Chinese workers in Bahamas launch protest”. *AP News*. Dostupné na: <https://apnews.com/article/df6766c9e4f8481ba4bbb39cfdb7a9a1> (29. 11. 2022).

Shah, Kalim a Chiorazzi, Erica. 2022. „China’s Growing Environmental Footprint in the Caribbean.” *New Security Beat*. Dostupné na: <https://www.newsecuritybeat.org/2022/03/chinas-growing-environmental-footprint-caribbean/> (11. 5. 2022).

Turnquest, Ava. 2013. „Only one Baha Mar death work-related”. *The Tribune*. Dostupné na: <http://www.tribune242.com/news/2013/oct/15/only-one-baha-mar-death-work-related/> (28. 11. 2022).

World Population Review. 2022. *Countries that Recognize Taiwan 2022*. Dostupné na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-that-recognize-taiwan> (25. 11. 2022).

Working papers

Broomes, Jacklyn. 2017. *The Root and Tuber Industry of Barbados: Current Status and Suggestions for the Future*. Working paper 17/02, CTA Working Papers. Dostupné na: https://cgspace.cgiar.org/bitstream/handle/10568/90123/1980_PDF.pdf (23. 5. 2022).

Sanders, Ronald. 2022. *US-Caribbean Relations in Biden Administration Year 1*. Working paper 6, Kimberly Green Latin American and Caribbean Center. Dostupné na: https://www.caribbeannewsglobal.com/wp-content/uploads/2022/05/sanders_us-caribbean-in-biden-administration-year-1_wps4-2022.pdf (21. 6. 2022).

Worell, DeLisle. 2020. *China in the Caribbean's Economic Future*. Working paper 3668058, SSRN. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3668058 (13. 5. 2022).